

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE (AYDIN İKTİSAT) ANABİLİM DALI
2018-YL-074

TÜRKİYE’DE MENKUL SERMAYE İRATLARININ BEYANI
VE VERGİLENDİRİLMESİ

HAZIRLAYAN
Beynaz ARI

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI

AYDIN - 2018

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye (Aydın İktisat) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Beynaz ARI tarafından hazırlanan “Türkiye’de Menkul Sermaye İratlarının Beyanı ve Vergilendirilmesi” başlıklı tez, 16/ 08/ 2018 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan: Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI	ADÜ	
Üye : Prof. Dr. Yusuf KILDİŞ	DEÜ	
Üye : Doç. Dr. Hamza KAHRİMAN	ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun tarih sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü V.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

10 / 08 / 2018

Beynaz ARI

ÖZET

TÜRKİYE'DE MENKUL SERMAYE İRATLARININ BEYANI VE VERGİLENDİRİLMESİ

Beynaz ARI

Yüksek Lisans Tezi, Maliye (Aydın İktisat) Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI

2018, XVII+ 120 sayfa

Para ve sermaye piyasalarında işlem gören menkul kıymetlerin sayısının, türlerinin ve yatırımcı sayısının her geçen gün artması sonucunda piyasada işlem gören sermayede meydana gelen artış, menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesini son derece önemli bir hale getirmiştir.

Türkiye'de menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde temel vergilendirme yöntemi olarak kaynakta vergilendirme esası benimsenmiştir. Kaynakta vergilendirme oranlarında birçok değişikliğe gidilmiş, vergi kanunları ile birçok istisna ve muafiyetler getirilmiştir. Günümüzde menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi uygulaması farklı vergi oranları, farklı beyan sınırları, indirim oranları, istisna ve muafiyetlerin de etkisi ile son derece karmaşık bir yapıya sahip olmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı, menkul sermaye iratlarının vergilendirmesine ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamalar ile bunlara dair temel konuları açıklamaktır. Bununla ilgili Sermaye Piyasası Kanunu, Vergi Mevzuatı, Tebliğler, Bakanlar Kurulu Kararları, Mahkeme Kararları gibi birçok yasal kaynaktan yararlanılmıştır. Bu çalışmada menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinin daha adil, sade ve anlaşılabilir olabileceği konusunda öneriler de yapılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Menkul Kıymet, Menkul Sermaye İradı, Beyan, Kaynakta Vergilendirme.

ABSTRACT

DECLARATION AND TAXATION OF SECURITIES CAPITAL FUNDS IN TURKEY

Beynaz ARI

Masters Dissertation, Department of Public Finance (Aydın Economics)

Dissertation Advisor: Prof. Mustafa Ali SARILI

2018, XVII + 120 pages

The increase in capital traded on the market as a result of the increase in the number and the types of securities traded in money and capital markets together with the increase in the number of investors each passing day, has made the taxation of security incomes importance.

The principle of withholding has been adopted as the main taxation practice in the taxation of the security incomes in Turkey. Many changes have been made in the withholding rates, and many exceptions and exemptions have been introduced by the tax law. Today, taxation of security incomes has a very complex structure with the effect of different tax rates, different declaration limits, discount rates, exceptions and exemptions.

The main aim of this study is to explain the legal regulations and practices based on the taxation of the security incomes and elaborate concerning fundamental topics. In this study, many legal sources such as the Capital Markets Law, Tax Legislation, Communiques, Decisions of the Council of Ministers and Court Decisions were utilized. In the study, suggestions have been made on how to be more fair, simple and understandable about the taxation of security incomes.

KEYWORDS: Security, Security Income, Make Out a Declaration, Withholding.

ÖNSÖZ

Türkiye’de Menkul Sermaye İratlarının Beyanı ve Vergilendirilmesi başlıklı tez çalışmamın yürütülmesinde desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım sayın Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI’ya, jüri üyelerim Prof. Dr. Yusuf KILDİŞ’e ve Doç. Dr. Hamza KAHRİMAN’a, farklı kurumlardan kaynakları temin etmemde yardımcı olan Kütüphane Daire Başkan V. Öğr. Gör. Özden D. FAYDALIGÜL’e ve Kütüphaneci Hicran TÖLEK’e ve çalışmamda desteğini esirgemeyen eşim Zeki ARI’ya, çocuklarım Yavuz ARI ve Kerem ARI’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Beynaz ARI

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xv
GRAFİKLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	3
1. MENKUL KIYMET İLE MENKUL SERMAYE İRADİ KAVRAMLARI VE TÜRLERİ.....	3
1.1. Menkul Kıymet Kavramı	3
1.2. Menkul Kıymet Türleri	4
1.2.1. Hisse Senetleri	4
1.2.1.1. Hisse senedi türleri	5
1.2.1.2. Hisse senedi türevleri	7
1.2.2. Tahviller.....	9
1.2.2.1. Türlerine göre tahviller.....	10
1.2.2.2. Türevleri doğrultusunda tahviller.....	13
1.2.3. Repo- Ters Repo	14
1.2.4. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoları	16
1.2.5. Finansman Bonoları.....	17
1.2.6. Hazine Bonoları	17
1.2.7. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler	18
1.2.8. Menkul Kıymet Yatırım Fonları Katılma Belgeleri	18
1.2.9. Gelir Ortaklığı Senedi.....	19

1.2.10. Mevduat Faizi	20
1.2.10.1. Kıyı bankacılığından (Off Shore) elde edilen mevduat faizleri	20
1.2.10.2. Yurtdışındaki bankalar yolu ile elde edilen mevduat faizleri	21
1.2.10.3. Dövizli Menkul Kıymetler (Eurobond).....	21
1.2.11. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Sözleşmeleri.....	21
1.2.11.1. Futures sözleşmeleri	22
1.2.11.2. Forward sözleşmeleri	22
1.2.11.3. Swap sözleşmeleri	23
1.2.11.4. Opsiyon sözleşmeleri	23
1.3. Menkul Sermaye İradı İle İlgili Açıklamalar.....	23
1.3.1. GVK' nın 75. Maddesine Göre Menkul Sermaye İradı Türleri.....	24
1.3.1.1. Hisse senetlerinin kâr payları	24
1.3.1.2. İştirak hisselerinden elde edilen kazançlar	25
1.3.1.3. Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr payları.....	25
1.3.1.4. Dar mükellef kurumların menkul sermaye iratları	25
1.3.1.5. Tahvil, hazine bonosu faizleri, toplu konut idaresi, kamu ortaklığı idaresi ve özelleştirme idaresince çıkarılan menkul kıymet gelirleri	25
1.3.1.6. Alacak faizleri	26
1.3.1.7. Mevduat faizleri	27
1.3.1.8. Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışı karşılığı olarak elde edilen gelirler	27
1.3.1.9. İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kâr paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar	27
1.3.1.10. Senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri.....	28
1.3.1.11. Faizsiz kredi verenlere ödenen kâr payları, kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı olarak ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları	28

1.3.1.12. Menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatler (repo gelirleri).....	28
1.3.1.13. Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından belirtilen durumlarda ayrılanlara ödenen iratlar	29
1.3.1.14. 6327 sayılı bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi kanunu ile 75. maddeye eklenen 16. bent sonucu yapılan düzenleme	29
1.3.1.15. Sermaye piyasası kanunu hükümlerine göre ihraç edilen her türlü sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirler	30
1.3.2. GVK' nın 76. Maddesine Göre Menkul Sermaye İradı Sayılmayan Unsurlar	30
1.3.2.1. Menkul kıymetlerin kuponlu veya kuponsuz olarak satılması sureti ile elde edilen gelirler	30
1.3.2.2. İştirak hisselerinin devir ve temlik sureti ile elde edilen gelirler	30
1.3.2.3. Menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin tamamen veya kısmen itfa olunması karşılığı olarak alınan paralar ve itfa dolayısıyla verilen ikramiyeler	31
2. BÖLÜM	32
2. MENKUL SERMAYE İRATLARININ BEYANI VE VERGİLENDİRİLMESİ	32
2.1. Menkul Sermaye İratlarının Tespiti	32
2.1.1. Menkul Sermaye İratlarının Elde Edilmesi	32
2.1.2. Menkul Sermaye İratlarında Safi İrat	34
2.1.3. Menkul Sermaye İratlarında İndirim Oranı Uygulaması	35
2.1.4. Menkul Sermaye İratlarında İstisnalar	36
2.2. Menkul Sermaye İratlarının Beyanı	38
2.2.1. Beyanname Türleri	38
2.2.2. Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumları	39
2.2.2.1. Tutarına bakılmaksızın beyan edilmeyecek olan menkul sermaye iratları	44
2.2.2.2. Belli şartlarda beyan edilecek menkul sermaye iratları	46
2.3. Menkul Sermaye İratlarında Vergilendirme	47

2.3.1. Türkiye’de Uygulanan Gelir Vergisi Sistemi	48
2.3.2. Menkul Sermaye İratlarında Kaynakta Vergilendirme Dönemleri ve Ödeme.	49
2.3.3. Kaynakta Vergilendirme Dahilinde Olan Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	51
2.3.3.1. Tam mükellef kurumlarda kâr paylarının vergilendirilmesi	51
2.3.3.2. Dar mükellef kurumlardan elde edilen kazançların vergilendirilmesi.	52
2.3.3.3. Tahvil, hazine bonosu faizleri ile gelir ortaklığı senetlerinden sağlanan gelirlerin vergilendirilmesi	55
2.3.3.4. Mevduat faizi ve repo gelirlerinin vergilendirilmesi.....	56
2.3.3.5. Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarının vergilendirilmesi	59
2.3.3.6. GVK’ nın 75/2-15 ve 16. maddesinde belirtilen menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi	59
2.3.3.7. Özel finans kurumları (katılım bankası) gelirleri ile bankalar ve aracı kurumların gelirlerinin vergilendirilmesi.....	61
2.3.3.8. Menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilen kâr paylarının vergilendirilmesi	65
2.3.3.9. Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi	66
2.3.3.10. Sermaye piyasası kanununa göre kurulan menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerinin ilgili olduğu fona iadesinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi	67
2.3.4. Menkul Sermaye İratlarının Kaynakta Vergilendirilmesinde, GVK’ nın Geçici 67. Maddesine Göre Yapılan Değişiklik ve Düzenlemeler	67
2.3.5. Kaynakta Vergilendirmeye Tabi Olmayan Menkul Sermaye İratlarının Vergilendiilmesi	71
2.4. Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi İle İlgili Örnek Olaylar ve Çözümleri.....	76

3. BÖLÜM	85
3. BAZI OECD ÜLKELERİNDE MENKUL SERMAYE İRATLARININ VERGİLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE'DEKİ VERGİLENDİRME İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	85
3.1. Bazı OECD Ülkelerinde Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	85
3.1.1. Almanya' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	85
3.1.2. Hollanda' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	86
3.1.3. Fransa' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	87
3.1.4. İspanya' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	88
3.1.5. Amerika Birleşik Devletlerinde Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	88
3.1.6. İngiltere' de Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	90
3.1.7. Yunanistan' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	90
3.1.8. Belçika' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	91
3.1.9. Danimarka' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	91
3.1.10. Japonya' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	92
3.1.11. Finlandiya' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	93
3.1.12. Yeni Zelanda' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi.....	93
3.2. Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesinde Türkiye ile OECD Ülkelerinin Karşılaştırılması.....	94
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	106
5. KAYNAKLAR	110
ÖZGEÇMİŞ	120

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Hukuki Açıdan Hisse Senedi ile Tahvillerin Karşılaştırılması	10
Tablo 2.1. Tam Mükellef Gerçek Kişiler Tarafından 2018 Yılında Elde Edilen Kâr Payları ve Faiz Gelirlerine Ait İstisna Tutarları	37
Tablo 2.2. 2018 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumları.....	40
Tablo 2.3. Muhtasar Beyannamenin 2017 Dönemi Beyan Tutarlarında Menkul Sermaye İratlarının Dağılımı (TL).....	42
Tablo 2.4. Hazır Beyan Sisteminin 01.01.2017–31.12.2017 Dönemine İlişkin Rakamsal Sonuçları.....	44
Tablo 2.5. Üçer Aylık Dönemlere Ait Yapılan Kesintiler İçin Muhtasar Beyannamenin Verileceği ve Ödemelerin Yapılacağı Tarihler	51
Tablo 2.6. Dar Mükellef Kurum Bazında Menkul Sermaye İradı Sağlayan Gelirlerin Kesinti Durumu	53
Tablo 2.7. GVK' nın Geçici 67'nci Maddesi Kapsamında Vergi Kesintisi Oranları.....	68
Tablo 2.8. 2018 Yılı Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Uygulanacak Gelir Vergisi Tarifesi.....	72
Tablo 3.1. OECD Ülkelerinde Menkul Sermaye İratlarına Uygulanan 2018 Yılı Kaynakta Kesinti Oranları	95
Tablo 3.2. Bazı OECD Ülkelerinde Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi	96
Tablo 3.3. OECD Ülkeleri ve Türkiye'de 2000-2017 Yılları Arasında Uygulanan En Düşük ve En Yüksek Gelir Vergisi Oranları	98
Tablo 3.4. OECD Ülkelerinde Gerçek Kişilerin Kar Payı ve Sermaye Kazançları Üzerindeki Gelir Vergilerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı	103

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. OECD Ülkelerinde Gelir Vergisindeki Değişim Oranı 94

Grafik 3.2. Bazı OECD Ülkelerinde Gelir Vergisinin GSYİH' ya Oranı (2016) 102

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİST	: Borsa İstanbul
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
DTH	: Döviz Cinsinden Tevdiat Hesapları
GOS	: Gelir Ortaklığı Senetleri
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
HDT	: Hisse Senetleri İle Değişirilebilir Tahviller
İDT	: İktisadi Devlet Teşekkülleri
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KİK	: Kamu İktisadi Kuruluşları
KİS	: Katılma İntifa Senetleri
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
KZOB	: Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri
MKYO	: Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları
MSİ	: Menkul Sermaye İradı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OYHS	: Oydan Yoksun Hisse Senetleri
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Menkul kıymet evrakının ilk ortaya çıkışı finansman kolaylığı sağlamak amacıyla olmuştur. Zaman içerisinde teknoloji, ulaşım, iletişim gibi birçok alanda yaşanan hızlı gelişmenin neden olduğu küreselleşmenin de etkisi ile bu amacına finansal riskleri azaltmak ve paylaşmak, kurumsallaşmak ve büyümek, ulusal sınırları aşmak, kar maximizasyonu gibi birçok amaç da eklenmiştir. Özellikle 1970’li yıllardan sonra yaşanan enflasyon ve faiz oranlarındaki dalgalanmaların neden olduğu olumsuz etkiler, vergisel ve yasal düzenlemelerin zorunluluğunu gözler önüne sermiştir.

Vergilendirmede istikrarsız yapının sebepleri arasında, ülkelerin uluslararası sermaye ve para hareketlerinden daha fazla pay alabilmek için uyguladıkları ve olumsuz vergi rekabetine yol açan politikalar ana faktörü oluşturmaktadır. Ayrıca finansal enstrümanların her geçen gün çeşitlenip yenilenmesi, mevcut düzenleme ve uygulamaların yetersiz kalmasına sonuç olarak zamanın ihtiyaçlarına karşılık verememesine neden olmuştur. Baskı gruplarının hükümetler üzerindeki etkisi, çıkar gruplarına yönelik imtiyazlı uygulamalar oluşturmakta ve vergi adaletine zarar vermektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde sermaye piyasası araçlarının en temel grubunu oluşturan menkul kıymetler ile menkul sermaye iratlarının tanımı, türleri ve türevleri açıklanmıştır. Ayrıca, menkul kıymetlerin temel özelliklerine ve mevzuattaki düzenlemelerine yer verilmiş, şekil şartları ve ihraç durumları mevzuat çerçevesinde belirtilmiştir. Menkul kıymetlerin her birinin sağladığı hak ve yetkiler, birbirlerine kıyasla avantajları ve dezavantajlarına değinilmiştir. Ayrıca menkul sermaye iradı kavramına ağırlık verilmiş, Gelir Vergisi Kanunu’ nun 75. Maddesi doğrultusunda kaynağına bakılmaksızın menkul sermaye iradı kabul edilen unsurları oluşturan 15 bendin tamamı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ayrıca menkul sermaye iradı olarak kabul edilmeyen unsurlara da kısaca bu bölümde değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde menkul sermaye iratlarının beyanı ve vergilendirilmesi üzerinde durulmuştur. Menkul sermaye iratlarının hangi durumlarda ve tutarlarda beyan edilmesi gerektiği açıklanmıştır. Özellikle 01.01.2006 tarihinden sonra kaynakta vergilendirme uygulaması esas olmakla birlikte, kapsam dışında tutulmuş olan menkul sermaye iratlarının neler olduğuna yer verilmiştir. Bu bölümde menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi ile ilgili örnek olay çözümlerine de yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde bazı OECD ülkelerinde menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi ele alınmıştır. Vergi oranlarında en fazla indirim giden ülkeler ve vergilendirme uygulamalarında dikkat çeken ülkeler arasında seçilen bazı OECD ülkelerinin vergi uygulamaları bu bölümde açıklanmaktadır. Belirlenen yıllar arasında OECD ülkelerinin uyguladığı en düşük ve en yüksek gelir vergisi oranları, hangi ülkenin vergi oranlarında ne kadarlık değişikliğe gidilmiş olduğu bu bölümde incelenmiştir. Türkiye’de uygulanan gelir vergisi oranlarının OECD ülkeleri uygulamaları ile karşılaştırılmasına da bu bölümde yer verilmiştir.

Genel değerlendirme ve sonuç bölümünde Türkiye’de menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi ile ilgili uygulanan politikalara değinilmiştir. Uygulamada nasıl değişikliklere gidildiği ve bu değişikliklerin sonucunda nasıl bir uygulamanın oluştuğu da sonuç bölümünde değerlendirilmiştir. Ayrıca daha etkin bir menkul sermaye iratları vergilendirme uygulaması için yapılabilecek olan düzenlemeler üzerinde durulmuştur.

I. BÖLÜM

1. MENKUL KIYMET İLE MENKUL SERMAYE İRADI KAVRAMLARI VE TÜRLERİ

1.1. Menkul Kıymet Kavramı

Menkul sermaye iratları, menkul kıymetlerin getirisi niteliğinde olduğundan öncelikle menkul kıymet kavramı üzerinde durulması gerekir. Menkul kelimesi “bir yerden bir yere taşınabilen (mal)” olarak tanımlanabilir. Menkul kıymet ise sözlük anlamı olarak “taşınabilir değer” anlamında kullanılmaktadır. 4721 sayılı Kanununun 762. Maddesinde taşınır mülkiyet kavramı açıklık kazandırılmış ve kanunda taşınır mülkiyet konusunun; nitelikleri itibarı ile taşınabilen maddî şeyler ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçler olduğu ifadesi yer almıştır. Ayrıca 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun (SPK) 3’ üncü Maddesinin b bendinde; ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlayan, yatırım aracı olarak kullanılabilen, belli meblağı temsil etmekte olan, dönemsel gelir getirisi olan, misli nitelikte ve seri halinde çıkarılmakta olan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurulca belirlenen kıymetli evrak oldukları belirtilmektedir. Buna göre, özelliğinde herhangi bir değişikliğe yol açmadan bir yerden başka bir yere taşıma imkanına sahip olan ve mülkiyete konu olabilen, maddi eşya ile kazanılan haklar menkul kıymet olarak adlandırılmaktadır.

Menkul kıymetlerin özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Yıldırım ve Tek, 2004: 184), (Can ve Güner, 1999: 318);

- Hukuken kıymetli evrak olup, temsil etmiş olduğu hak belgeden ayrı kullanılamamaktadırlar,
- Hak senet ibrazı ile kullanılmakta ve senet devri ile devredilmektedir,
- Standart ve yuvarlak tutarlı, misli nitelikte ve belirlenmiş olan şekil şartlarına tabidirler,
- Nominal yani itibari değeri ya da piyasa içerisinde arz ve talep sonucunda oluşan piyasa değeri bulunmaktadır,
- Menkul kıymetler, nama yazılı ve hamile yazılı olabilmektedir. Hamiline yazılı olan menkul kıymetler paraya benzer işlem görerek, elinde bulunduran kişinin malı

sayılırlar. Nama yazılı menkul kıymetler ciro edilmek sureti ile el değiştirebilmektedir,

- Faiz ve kâr payı benzeri dönemsel getiri sağlamaktadırlar,
- Alacaklılık ya da ortaklık hakkı sağlamaktadırlar,
- Menkul kıymetler yatırım aracıdır.

1.2. Menkul Kıymet Türleri

Menkul kıymetler sermaye piyasası araçlarının en temel unsurudur. Menkul kıymet türleri son derece çeşitli ve yaygın kıymetli evrakları kapsamış olmasına rağmen en yaygın kullanılmakta olanları hisse senetleri ve tahvillerdir. Hisse senetleri ve tahviller menkul kıymet sayılan sermaye piyasası araçlarıdır. Bunların dışındaki menkul kıymetler ise “diğer sermaye piyasası araçları” sınıfında yer almaktadır (Çelik ve Gönen, 2006: 144). Devlet, yerel yönetimler ve şirketler nakit ihtiyacını gidermek amacı ile menkul kıymetleri ihraç etmektedirler. İhraç edilen menkul kıymetlerin temsil etmiş olduğu kıymet doğrultusunda aşağıdaki şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir (Cantumur, 2008: 42).

- Sermayeyi temsil etmekte olan menkul kıymetler (hisse senetleri) ,
- Borçlanmayı temsil etmekte olan menkul kıymetler (tahvil ve bonolar) ,
- Alternatif hakları içeren menkul kıymetler (dönüştürülebilir tahviller) .

1.2.1. Hisse Senetleri

Literatürde sıklıkla “pay senedi” şeklinde de ifade edilen hisse senetleri, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) belirtilen anonim şirket ortaklarınca ihraç edilmektedirler. Sermaye ortaklıkları tarafından ihraç edilen hisse senetleri; sermayesi paylara bölünmüş olan, kıymetli evrak niteliği taşıyan pay senedi çıkarılabilen anonim ortaklıkların veya sermayesi paylara bölünmüş olan komandit ortakların, kanuni şekillere uygun olarak düzenledikleri, sermayenin belirli bir oranını temsil eden ve sahip olanlara o oranda ortaklık hakkı veren kıymetli evrak niteliğine sahip senetler olarak belirtilmektedir (Sarılı, 2012: 160). Halka açık olmayan anonim ortaklıklar için halka arz edilmeyen hisse senedi ihracı 2499 sayılı SPK’nın 2. Maddesi ile kanun kapsamı dışında bırakılmaktadır. Hisse senetleri sahipleri şirket kazancından hisseleri oranında aldıkları kâr payı gelirlerinin, Gelir Vergisi

Kanunu'nun (GVK) 75. Maddesinin 1. bendinde menkul sermaye iradı olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Hisse senetleri tahviller gibi borçlanmak işlemi değil, ortaklık hakkı sağlayan işlemlerdir.

Anonim şirketler elde ettikleri kârları nakit veya ayın suretiyle ortaklarına dağıtabilecekleri gibi bazen de bir kısmını ya da tamamını dağıtmayarak sermayelerine ilave etmek suretiyle ortaklarına hisse senedi verebilmektedir. Bedelsiz hisse senetleri olarak adlandırılan bu tür hisse senetlerinin menkul sermaye iradı beyanına ilişkin 231 Seri Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde açıklamalar yer almıştır. Ancak Danıştay 4. Dairesi 6.12.2000 tarih ve Esas No: 2000/1307, Karar No: 2000/5053 sayılı kararı ile GVK'nın 94'üncü Maddesinin birinci fıkrasının 6/b-i numaralı bendinde kârın sermayeye ilave edilmesinin kâr dağıtımını sayılmayacağı, ortaklar açısından da elde edilmiş olan kâr payı geliri olmadığı için bu gelirlerin beyanını düzenleyen 231 Seri Nolu Tebliğin iptaline karar vermiştir. Karar Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 8.6.2001 tarih ve Esas No: 2001/180, Karar No: 2001/224 sayılı kararı uyarınca kesinleşmiştir.

Hisse senetleri sahibine; kârdan kâr payı alma hakkı, rüçhan (yeni pay) hakkı, tasfiye bakiyesinden pay alma hakkı, şirketin faaliyetleri hakkında bilgilendirilme, şirket yönetimine katılma hakkı ile oy kullanma hakkı benzeri hakları sağlamaktadır (Karabıyık ve Anbar, 2010: 23).

1.2.1.1. Hisse senedi türleri

Nama ve hamiline yazılı hisse senetleri

6102 sayılı TTK'nın 484. Maddesinde hisse senetlerinin "hamiline veya nama yazılı hisse senetleri" şeklinde olabileceği belirtilmektedir. Hisse senetlerinin devri TTK'nın 489. ve 490. Maddelerinde belirtilmiştir. Anonim ortaklıkların hisse senetleri esas olarak nama yazılı olarak ihraç edilmektedir (Doğan, 2012: 10).

Primli ve primsiz hisse senetleri

Hisse senetlerinin "primli veya primsiz hisse senetleri" olarak ayrılmasında itibari değeri önem arz etmektedir. Hisse senedinin itibari değerinde ihraç edilmesi durumunda hisse senetleri; primsiz hisse senetleri olarak adlandırılırken, itibari değerinden yüksek olan bedelle ihraç edilen hisse senetleri de primli hisse senedi olarak adlandırılmaktadır. 6102 sayılı TTK'nın 347. Maddesine göre primli paylar adı altında: pay senetlerinin itibari

değerinden aşağı bir bedelle çıkarılamayacağı. Payların itibarî değerinden yüksek olan bedelle çıkarılabilmeleri için ise esas sözleşmede hüküm bulunması gerektiği veya genel kurul kararı bulunması gerektiği belirtilmektedir.

Bedelli ve bedelsiz hisse senetleri

Hisse senetlerinin “bedelli ve bedelsiz hisse senetleri” olarak ayrılması sermaye artırımını için kullanılıp kullanılmaması esas alınarak belirlenmektedir. Şirket fonlarının sermayeye ilave edilmesi karşılığı olarak şirket ortaklarının elde ettiği hisse senetleri, bedelsiz hisse senedi olarak adlandırılmaktadır. Sermaye taahhüdü veya ödenme yoluyla elde edilen hisse senetleri ve artırılan sermayeye isabet eden tutarda hisse senetlerinin, ortaklar tarafından rüçhan hakkı kullanılarak veya üçüncü şahıslar tarafından satın alınan hisse senetleri ise bedelli hisse senetleridir (Doğan, 2012; 10).

Kurucu ve intifa hisse senetleri

Kurucu hisse senetleri şirketlerin kuruluş hizmeti karşılığın olarak ana sözleşmesinde belirterek, daima kuruculara şirket kârının belirli bir kısmına iştirak hakkı vermekte olan ve daima kurucuların adlarına yazılı olarak ihraç edilen hisse senetleri olmaktadır (Gacar, 2009: 30). Ancak 6102 sayılı TTK’ nın 348. Maddesinde kuruculara şirketin kurulması aşamasındaki emeğe karşılık, para veya bedelsiz pay senedi verilmek benzeri, şirket sermayesini azaltacak bir işlemin yapılamayacağı belirtilmiştir. İntifa hisse senetleri ise 6102 sayılı TTK’ nın 502. Maddesinde belirtilen; bedeli kanuna uygun bir şekilde yok edilen alacaklılar ve pay sahipleri ile benzer bir sebep nedeni ile şirketle ilgili olanlar lehine çıkartılmaktadır. İlgili Kanunun 503. Maddesinde intifa senetlerinin sahiplerine pay sahipliği hakkı vermeyip, net kâra katılma ile tasfiye sonucunda kalan tutara katılma ya da yeni çıkarılacak olan paylardan alma hakları verdiği belirtilmektedir.

Adi hisse senetleri ile imtiyazlı hisse senetleri

Hisse senetlerinin “adi hisse senetleri ve imtiyazlı hisse senetleri” olarak ayrılmasındaki kıstas sahiplerine sağlamış olduğu ayrıcalıklar doğrultusunda belirlenmektedir. 6102 sayılı TTK’nın 478. Maddesinde imtiyazlı hakları ele almış ve imtiyaz’ı; kâr payları, tasfiye payları, rüçhan hakkı ve oy kullanma hakkı benzeri, paya tanınmış olan üstünlük sağlayan bir hak olduğunu veya kanunda öngörülmemiş olan yeni pay sahibi olabilme hakkını ifade etmektedir. Bu doğrultuda sahiplerine eşit haklar veren

hisse senetleri adi hisse senedi olarak kabul edilmekte iken, sahiplerine diğ er hisse senetleri sahiplerine göre kanunda belirtildiğ i gibi daha ayrıcalıklı haklar sağ layan hisse senetleri ise imtiyazlı hisse senedidirler. İş letmeler imtiyazlı hisse senedi ihracı ile fon sağ ladıklarında yönetimi yeni ortaklıklarla paylaşmak zorunda kalmamaktadır. Ancak imtiyazlı hisse senetleri' nin tahvillere göre maliyeti yüksektir. Ödenen kâr payları tahvil faizinde olduğu gibi vergiden düş ülememektedir (Karabıyık ve Anbar, 2010: 28).

1.2.1.2. Hisse senedi türevleri

Kâr ve zarar ortaklığ i belgeleri niteliğindeki hisse senetleri

Kâr ve zarar ortaklığ i belgeleri (KZOB), faiz gelirin e olumsuz yaklaş an özellikle Arap ve Müslüman yatırımcıları çekmek üzere çıkarılmış olan menkul kıymetlerdir. Parasını ödünç olarak kâr ve zarar ortaklığ i belgelerini çıkaran şirkete vermiş olan yatırımcı şirketin kâr etmesi durumunda payları oranında kâra, zarar etmesi durumunda ise payları oranında zarara ortak olmaktadır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda "Gelir Ortaklığ i Senetleri (GOS)", "Katılma İntifa Senetleri (KİS)" ile sahibine kâra katılma hakkı ve zarara katılma mükellefiyeti veren, zarar durumunda anaparanın eksilebilmesi riskini de içeren menkul kıymetler olan KZOB ihraç edilmiştir (Büyükkakın ve Önyılmaz, 2012: 10).

SPK' nın 20 Mart 2003 tarih ve SERİ: III, 27 Nolu tebliğ in 4. Maddesinde KZOB tanımlanarak, menkul kıymet alım ve satımı ile uğ raş an ortaklıkların KZOB ihraç edemeyeceğ i belirtilmektedir. İhraççılar vade sonunda KZOB sahiplerine ödenmesi gereken gelir karşılığ i olarak, vade sonunda artırılan sermayeyi temsil edecek kadar olan hisse senetlerini alma hakkı olarak hisse senedi ile değ iş tirilebilen KZOB ihraç edilebilir. Ancak KZOB' nun hisse senedi ile değ iş tirilebilmesi hakkı, halka arz edilerek satış yapılan KZOB' larına tanınmış olan bir haktır. KZOB faize karşı yatırımcılara, faiz dışı gelir sağ lama olanağı vermektedir. Ayrıca hisse senetleri kâr payları gider olarak vergi matrahından indirilemezken, faizsiz olarak verilen kredilere ödenen kâr payları kurumlar vergisi matrahından indirilebilmektedir. Böylece KZOB ihraç eden kurumlara vergi tasarrufu imkânı sağ lanmaktadır (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 224).

Katılma intifa senetleri niteliğindeki hisse senetleri

Katılma intifa senetleri niteliğindeki hisse senetleri (KİS) anonim ortaklıklar tarafından, esas sözleşmede hüküm bulundurularak ve genel kurul kararı sonucunda, nakit

karşılığı satılmak üzere ve süresiz olarak çıkarılan kıymetli evraklardır. KİS' leri nama veya hamiline yazılı olarak düzenlenebilirler ve sahiplerine ortaklık hakkı vermezler. Ancak kârdan pay alma, tasfiye bakiyesinde hak elde etme, yeni pay alma hakkı ve belli birçok olanaklardan yararlanabilme hakkı sağlayan sermaye piyasası aracıdır. Üzerinde nominal değeri ile çıkarılmakta olan KİS, yurt içinde satışı gerçekleştirilebileceği gibi, Maliye Bakanlığı'nın izniyle yurt dışında da nakit karşılığı olarak satışı gerçekleştirilmektedir (Zengin, 2006: 20).

14 Temmuz 1992 tarihli ve 21284 mükerrer sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmış olan SPK Seri: III, 10 No'lu "Katılma İntifa Senetleri İhracına İlişkin Esaslar Tebliği" ile KİS'in; ihracı, değerinin belirlenmesi, kurul kaydına alınması, satış sonuçlarının Kurul'a bildirilmesi, tasfiye bakiyesinden KİS'e verilecek pay ve birçok düzenle yer almaktadır. KİS halka açılmak istemeyen kapalı aile anonim ortaklıklarınca tercih edilen ve öz sermaye sağlamalarına olanak veren bir sermaye piyasası aracıdır. Bir diğer ifade ile KİS çıkararak ortaklık açısından en büyük avantaj, yönetimi paylaşmadan öz sermayelerini arttırabilme imkânı bulabilmeleridir (Akgüç, 1998: 752).

Oydan yoksun olan hisse senetleri

Oydan yoksun hisse senetleri (OYHS); 31 Temmuz 1992 tarih ve 21301 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan SPK'nın Seri: I, 15 Sayılı "Oydan Yoksun Hisse Senetlerine İlişkin Esaslar Tebliği" hükümleri uyarınca düzenlenmiştir. Bu tebliğin 4. Maddesinde oydan yoksun hisse senetlerinin; ortaklıkların sermaye artırımını yolu ile ihraç edebildikleri, oy hakkı dışında, sahiplerine kâr payından ve istenmesi durumunda tasfiye bakiyesinden imtiyazlı yararlanma hakkı veren hisse senetleri oldukları belirtilmiştir. Ayrıca ilgili tebliğde OYHS ile ilgili; senetlerin şekli ve türü, payların itibari değeri, ihraç yasağı durumu, ihraç şartları ve limiti, kayda alma ve halka arz, kâr payında imtiyaz hakkı, tasfiye bakiyesinde imtiyaz hakkı, yeni pay alma hakkı, oy hakkının doğması ve bedelsiz pay alma hakkı benzeri birçok düzenleme yer almaktadır. OYHS, özellikle yönetimin dağılmasını istemeyen şirketlerin ihraç ettiği, büyüme ve yatırım yapabilmesi için gerekli finansmanın düşük maliyetle elde edebilmesini sağlayan sermaye piyasası aracıdır. Şirketler alternatif kaynak oluşturma imkanı bulmakta, yönetim düzeni ve şirketin ortaklık yapısı korunmaktadır.

1.2.2. Tahviller

6762 sayılı TTK' nın 420. Maddesinde tahviller; anonim şirketler tarafından ödünç para bulabilmek için, itibari kıymetleri eşit olarak ve ibareleri aynı olarak çıkarmış oldukları borç senetleri olarak belirtilmiştir. Tahviller, anonim ortaklıkların uzun süreli borçlarına karşılık olarak ihraç ettikleri borçlanma belgeleridir. Tahvillerin hamilleri şirketin kârından bağımsızdır, belirlenmiş olan sabit oranlı faiz geliri elde ederler. Bir diğer ifade ile tahvil satın alan yatırımcılar kâr veya zarara iştirak etmeyen, belli bir süre ve faiz oranı üzerinden şirketlere borç veren alacaklı pozisyonundaki kişilerdir.

Tahvillerin ihracı ile ilgili 6362 sayılı SPK' nın 31. Maddesinde ve 2499 sayılı SPK' nın 13. Maddesinde kısıtlayıcı hükümler yer almaktadır. Ayrıca 6762 sayılı TTK' nın 422. Maddesinde; anonim ortaklıklar tarafından çıkarabilecekleri tahvil miktarının belirlenmiş olan sınırlarının gerektiğinde Bakanlar Kurulu tarafından arttırılabileceği belirtilmektedir. Tahvil ya da sermaye piyasası aracı niteliğindeki diğer borçlanma senetlerinin ihraç yetkisi, esas sözleşme aracılığı ile yönetim kuruluna devredilebilmektedir.

Tahvillerin kalitesinin belirlenmesinde; mevzuat doğrultusunda hazırlanan tahvil izahnamesinde yatırımcıya bilgi veren hükümlerin yanı sıra yatırımcıyı uyarıcı ve koruyucu hükümlerin varlığı, ihraççı kuruluşun borç ödeme kapasitesi ve geri ödemedeki gecikme olasılıkları doğrultusundaki tahvil dereceleri etkin rol üstlenmektedir (Karaşin, 1987: 39).

Sermaye piyasası araçlarından basit işlemler daha başarılı olmakta ve sermaye piyasası araçlarından en etkin olanın da tahvil ihracı olduğu kabul edilmektedir (Erdönmez, 2006: 82). Tahvil alıcıları gelir elde etmekte, şirket kazançları sonucu hisse sahibi olamamakta ve şirket kazançları karşılığı olarak yönetime de katılamamaktadırlar. Ancak tahviller hisse senetlerine nazaran daha az risk içerdiğinden, riskten kaçınan yatırımcılara daha çekici gelmektedirler. Ayrıca faiz olarak yapılan ödemelerin vergi matrahından düşülebilmesi maliyetlerin düşmesini sağlamaktadır (Ceylan ve Korkmaz, 2000: 119).

Aşağıda Tablo 1.1'de sermaye piyasası araçlarının en temel unsurlarını oluşturan ve en yaygın kullanılmakta olan menkul kıymetlerden, hisse senetleri ve tahvillerin hukuki açıdan karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 1.1. Hukuki Açıdan Hisse Senedi ile Tahvillerin Karşılaştırılması

Tahviller	Hisse Senetleri
Tahvil bir borç senedir.	Hisse senedi bir mülkiyet senedir.
Tahvil sahibi, tahvili çıkaran kuruluşun uzun vadeli alacaklısıdır.	Hisse senedi sahibi, senedi ihraç eden kuruluşun ortağıdır.
Tahvil sahibinin, bir şirkete sağladığı sermaye yabancı sermayedir.	Hisse senedi sahibi şirkete belli bir oranda sahiptir. Kullandığı sermaye özsermayedir.
Tahvil sahibi, şirketin aktif üzerindeki alacağından başka hiçbir hakka sahip değildir. Şirketin yönetimine katılamaz. Buna karşılık şirketin brüt kârından önce tahvil sahiplerine faiz ödenmektedir. Sonra bilanço kâr gösterirse, hisse senetlerine temettü ödenir. Tahvil sahipleri alacağını aldıktan sonra şirketin mal varlığı üzerinde hiçbir hak elde edemezler.	Hisse senedi satın alan ve şirketin ortağı olan hak sahipleri, kendilerine tanınan tüm ortaklık haklarından yararlanabilirler.
Tahvilde kesin bir vade vardır ve bu vade sonunda tahvil sahibi ile şirket arasındaki hukuki ilişki sona erer.	Hisse senedinde vade olmadığı gibi, hisse senedi ile şirket arasındaki ilişki ebedidir. Sadece hisse senedinin sahibi değişebilir.
Tahvilin getirisi belli ve sabittir. Değişken faizli tahvillerde faiz oranları ancak iktisadi şartlar değiştiğinde, mevzuat değişikliği ile değişebilir.	Hisse senedinin getirisi, hisse senedi değerinde meydana gelen artış ve şirketin dağıtacağı kâr payıdır. Ancak senet sahibinin hangi yıl ne kadar gelir elde edeceği, hatta gelir elde edip etmeyeceği belli değildir.
Tahviller mevzuatta itibari değer altında bir değerle yani iskontolu olarak ihraç edilebilir.	Hisse senetleri itibari değer altında bir fiyatla satılamaz.
Tahviller şirketler dışında, Devlet ve belediyeler gibi tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşları tarafından da çıkarılabilir.	Birer katılma payını ifade eden hisse senetleri anonim şirketler tarafından ihraç edilebilirler. (Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler de hisse senedi çıkarabilmekte ancak bu hisse senetleri halka arz yolu ile satılamamaktadır.)
Tahviller bir itfa planı dahilinde itfa edilir.	Hisse senetlerinde prensip itibariyle itfa söz konusu değildir. Ancak isteğe bağlı olarak, hisse senetlerinin bir bölümü itfa edilebilir ki bunun anlamı sermaye azaltımıdır. Hisse senetlerinin tamamen itfası ise, şirketin tasfiyesi demektir.

Kaynak: İMKB, (2006). *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu* (19. Baskı) İstanbul: İMKB Yayınları. ss.184-185.

Yukarıda tabloda en temel sermaye piyasası araçları olan hisse senedi ile tahvilleri birbirinden ayıran özelliklere yer verilmiştir. Bu iki sermaye piyasası aracını ayıran en önemli fark kuşkusuz tahvillerin ortaklık hakkı vermeyen bir borç senedi olup, hisse senetlerinin ise ortaklık hakkı veren bir mülkiyet senedi olmasıdır.

1.2.2.1. Türlerine göre tahviller

Tahvillerin ihraç edilirken ihraç eden taraf göz önünde bulundurularak ya da alıcılara sunmuş olduğu avantajlar bakımından tahvil türleri oluşmuştur. Borsa İstanbul (BİST) uygulayışı doğrultusunda tahvil türleri aşağıdaki başlıklar altında açıklanmıştır.

Devlet tahvilleri ve özel tahviller

4749 sayılı “Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun’un” 3’üncü Maddesinde devlet tahvilinin; 364 gün (bir yıl) ve daha uzun vadeli olan Devlet iç borçlanma senetleri (ihraç edildikleri tarih itibarıyla) olduğu belirtilmektedir. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilir ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından ihale veya halka arz şeklinde satılırlar (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 418). Tahvil çıkarma yetkisi anonim şirketlere tanınmış olmakla birlikte, mevzuatta tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşlarına da tahvil çıkarma yetkisi verilebilmektedir. Tahvili çıkaran kuruluşlar bazında şirketlerin çıkarmış oldukları tahviller ve bonolar özel sektör tahvili ve bonoları olarak adlandırılır iken, devlet tüzel kişiliğine ait olan borçlanma araçları devlet tahvili ve hazine bonoları olarak adlandırılırlar.

Nama yazılı ve hamiline yazılı tahviller

Nama yazılı tahvillerde; tahvilin üzerinde tahvil sahibi özel ya da tüzel kişi ad ve soyadı, ticaret unvanı yazılı olmaktadır. Nama yazılı tahviller, şirketlere ait tahvil defterine kaydedilmektedirler. Hamiline yazılı tahviller ise para benzeri işlem görmektedir, tahvil kimin elinde ise sahibi vasfında işlem yapabilmektedir.

Primli ve başabaş tahviller

Tahvillerin primli veya başabaş olarak sınıflandırmasında ihraç edilmesindeki değer esasına göre belirlenir. Tahvilin nominal değerinden daha aşağıdaki bir bedelle ihracı söz konusu ise tahvil “primli tahvil” olarak adlandırılmakta, tahvil üzerinde yazılı değerle ihraç ediliyorsa “başabaş tahvil” olarak adlandırılmaktadır.

6102 sayılı TTK’ nın 347. Maddesinde “itibarî değerinden aşağı bir bedelle pay çıkarılamaz” şeklindeki ifade ile hisse senetlerinin tahviller için itibari kıymetlerinden aşağı bir bedel ile ihracı yasaklanmıştır. Ancak mevzuat çerçevesinde tahvillerin nominal değerlerinin % 5’ i kadar aşağıda bedelle ihracı mümkündür.

Garantili tahviller ve garantisiz tahviller

İhraç edilen tahvillerin satışının kolaylaşması amacı ile tahviller banka veya holding garantisi ile çıkarılabilmektedir. Banka veya holdingin garantisi de satış ilanlarıyla belirtilmesi tahvillerin satışını kolaylaştırmaktadır. Bu şekilde çıkarılan tahvillere garantili

tahviller denmektedir. Garantili tahvillerde alıcıya olan anapara ve faiz geri ödemelerinde tahvili çıkarana birlikte garantiyi veren banka veya holding de sorumlu olacaktır (Cantumur, 2008: 59). Tahvillerin banka veya holding garantisi olmadan, ihraç eden şirket sorumluluğunda çıkarıldığı tahviller garantisiz tahviller olarak adlandırılır.

Paraya çevrilme kolaylığı sağlayan tahviller

Tahvillerin üzerinde yazılı vade tarihinden önce de herhangi bir zaman içerisinde, işlenmiş günlük faizi ile birlikte nakde çevrilebilmesi imkanı vermesi durumunda tahviller paraya çevrilme kolaylığı sağlayan tahviller olarak adlandırılmaktadırlar. Bazı tahviller için paraya çevrilme işlemi her zaman yapılabilmesine rağmen, tahvil sahibinin tahvili çıkarana şirketten talepte bulunması durumunda tahvilin itfaya dahil edilebildiği de görülmektedir.

Sabit faizli ve değişken faizli tahviller

Sabit faizli tahvilde, tahvil sahibinin vadenin sonunda elde edecek olduğu alacak toplam miktarı vadenin başlangıcında belirlenmiştir. Değişken faizli tahvillerde ise enflasyon ve finansal kriz dönemlerinde piyasalarda oluşabilecek istikrarsızlık durumuna karşı tahvil sahiplerini korumak amacı ile, piyasa koşulları doğrultusunda faiz oranının korunduğu görülmektedir. Değişken faizli tahviller ileriye dönük olarak faiz riskini azaltmakta ve ihraççısına uzun vadeli borçlanma imkanı sağlamaktadır. Faiz ödemelerini 3 aylık, 6 aylık ya da 1 yıllık dönemler sonrasında, kuponlara bağlı olarak yapabilmektedirler. İlk olarak bu tahviller 1981 yılında Merkez Bankası tarafından ihdas edilmiştir (Cantumur, 2008: 59).

Endeksli tahviller

Endeksli tahviller ihraç tarihi ve vade günü arasında belirli bir dövizin kurunda, altın fiyatlarında veya herhangi bir malın fiyatındaki artış yüzdesi dahilinde anaparanın arttırılması imkanı sunan tahvil çeşididir. Değişken faizli tahvillerde faiz oranları enflasyona karşı korunmakta iken, endeksli tahviller anaparayı da koruma imkânı sunmaktadır. Türkiye’de 1981 yılından itibaren uygulanan, döviz ya da altına endeksli tahviller yatırımcılara daha çok güvence vermektedir.

1.2.2.2. Türevleri doğrultusunda tahviller

Tahvillerin türevlerinin oluşması, tahvillerin hisse senetlerine dönüşmesi, kâra katılma hakkı vermesi veya sahibine rüçhan hakkı vermesinin var olduğu durumlar söz konusu olduğunda gerçekleşir.

Hisse senetleri ile değiştirilebilir tahviller

Hisse senetleri ile değiştirilebilir tahviller (HDT) vadeleri 2 yıl ile 7 yıl arasında değişen ve tahvili ihraç etmekte olan kurum tarafından, alıcısına arttırılan sermayeyi temsil eden hisse senetleriyle değiştirilebilme imkanı veren sermaye piyasası araçlarıdır. 14.07.1992 tarih 21284 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış olan; SPK Seri: II, 15 No’lu “Hisse Senetleri ile Değiştirilebilir Tahvillere İlişkin Esaslar Tebliği”, 2499 sayılı SPK’nın uygulaması ile ilgili hükümler içermekte ve ilgili tebliğin 3. Maddesinde hisse senetleri ile değiştirilebilir tahvillerin; ihraç sırasında sirkülerde ve izahnamede belirlenen esaslar uyarınca, ihraççı ortaklık tarafından HDT ile değiştirilmek üzere, arttırılan sermayeyi temsil eden ve hisse senetleri ile değiştirme hakkı sağlayan menkul kıymetler oldukları belirtilmektedir.

HDT ihracı 6762 sayılı eski TTK’ nın 422. Maddesinde ve 6362 sayılı SPK’nın 18. Maddesinde sınırlandırılmıştır. HDT çıkarma yetkisi esas sözleşme aracılığı ile yönetim kuruluna devredilebilmektedir. Halka arz etmek suretiyle çıkarılan HDT kurul kaydına alınmaktadır. SPK Seri: II, 15 No’lu “Hisse Senetleri ile Değiştirilebilir Tahvillere İlişkin Esaslar” ile ilgili tebliğin 4. Maddesi çerçevesinde; HDT’ lerin hisse senetleri ile değiştirilmesi işlemi vadenin başlangıcından itibaren en erken 2 yıl sonrasında yapılabilmekte, ayrıca HDT' lerin faiz ödemelerinin yılda bir defa kuponlara bağlı olarak yapılabilmektedir.

Tahvilin hisse senediyle değiştirilmesi işlemi, ortaklık talebi veya tasarruf sahibinin talebi doğrultusunda yapılabilmektedir. Tasarruf sahibinin talebi doğrultusunda gerçekleşecek olan değişimlerde, değiştirme talebinde bulunmayan HDT sahiplerinin değiştirme hakkı ortadan kalkacaktır. İtfa planı doğrultusunda itfaya giden tasarruf sahibi de HDT’ lerin ibrazında yalnız anapara ve faizleri alacaklardır. Değiştirme işlemi vadenin başladığı tarihten itibaren en erken 2 yıl sonrasında yapılabilmektedir. HDT, diğer tahvillere göre daha imtiyazlı bir tahvil türüdür. Tahvil sahipleri vade sonunda şirkete borç olarak verdikleri anapara ve faiz gelirini geri aldıktan sonra şirketle olan ilişkileri son bulmakta,

ancak HDT sahipleri tahvillerini hisse senetleri ile değiştirmek sureti ile şirketin pay sahibi olma hakkı elde edebilmektedirler (Cantumur, 2008: 62).

Kâra iştirakli tahviller

Kâra iştirakli tahviller, vadenin sonunda anapara ödemesiyle birlikte dönem kârının da belirli doğrultuda hesaplanarak tahvil sahiplerine gelir olarak verilmesi imkanı veren tahvillerdir. Maktu faiz oranı yerine bilanço kârından da pay alma imkanı sağlarlar. Bu tahviller; faiz ve kâr payını birlikte veren tahviller, faiz ya da kâr payı veren tahviller veya yalnızca kâr payı veren tahviller şeklindeirler (Aliyeva ve Tağiyev, 2017: 69). Kâra iştirakli tahvillerin “tercihli tahviller” veya “düzeltici tahviller” olarak adlandırıldığı da görölür. Tahvil sahipleri kâr payı geliri de elde etmekte bu durum tahvili hisse senedine yaklaştırmaktadır. Kâra iştirakli tahvillerin çıkarılması da 6762 sayılı eski TTK’ da 422. Maddesinde ve 2499 sayılı SPK 13. Maddesinde belirtilen sınırlar dahilinde olmaktadır. Nama veya hamiline çıkarılabilen tahviller için her yıl verilecek olan kâr payı için hesap sekli ve ödeme zamanı izahnamede gösterilir. Amerika’ da sıkça uygulama alanı bulan tahvillerden San Fransisco-Golden Gate köprüsünün inşası sırasında ve New York- Triboro Köprüsünün inşası sırasında, kâra katılmayı sağlayan kâr tahvili ihraç edilmiştir.

Rüçhan hakkı veren tahviller

6102 sayılı TTK’ nın 461. Maddesi rüçhan hakkının; her pay sahibinin, yeni çıkarılmakta olan payları, mevcut paylarının sermayeye oranı dahilinde, alma hakkının var olduğunu belirtmiştir. Rüçhan hakkının sınırlandırılması ise ilgili madde uyarınca; genel kurul tarafından alınan sermayenin artırımına ilişkin alınan kararında pay sahibinin rüçhan hakkının, ancak haklı sebeplerin var olması durumunda ve esas sermayenin en az yüzde altmışının olumlu oyu doğrultusunda sınırlandırılabilmekte ya da kaldırılabilir. şirketler çıkarmış oldukları tahvillerin kolayca satılabilmesi için tamamına veya belli bir bölümüne ileride yapacakları sermaye artırımında rüçhan hakkı verebilmektedirler.

1.2.3. Repo- Ters Repo

Repo uluslararası bir bankacılık terimi olan “repurchase agreements” in kısaltılması olarak oluşmuştur. Repo; bir kişinin ya da kuruluşun, diğer bir kişiye ya da kuruluşa belirenmiş faiz oranına tabi olarak yine önceden belirlenen bir vadenin sonunda geri satın alınacağı taahhüdü sonucunda menkul kıymet satışını içeren sözleşmelerdir. 31 Temmuz

1992 tarih ve 21301 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan SPK'nın Seri: V, 7 No'lu Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkında Tebliği'nin 2. Maddesinde repo işlemi; geri alma taahhüdü ile menkul kıymetlerin satılması olarak tanımlanmakta, ters repo işlemi ise; geri satma taahhüdüyle menkul kıymetlerin alınması olarak tanımlanmaktadır. Repoya konu menkul kıymet teminat vasfı taşımakta olup, kısa vadeli borç verme işlemidir. Ters repo ile ellerinde nakit bulunan kişi ya da kuruluşlar belirlenmiş olan bir faiz oranı ve önceden belirlenmiş vade sonunda geri satmak koşulu ile menkul kıymet satın almaktadırlar. Bu doğrultuda bir repo işlemi alıcı açısından ters repo işlemi olmaktadır (Toroslu, 2006: 50).

1980 sonrasındaki kontrolsüz ve hızlı oluşan serbestleşme hareketleri Banker Krizi'nin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kriz sonrasında batan banka ve bankerler önemli öz disiplin sorunlarının var olduğunu gözler önüne sermiştir. İmar Bankasına benzer örnekler finansal başarısızlıkların ve sahteciliklerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Mekanizma olarak zayıflık nedeni ile etkisiz kalmış olan piyasa disiplini sonucunda repo işlemleri, bankalar açısından 1987 yılında Merkez Bankası tarafından yapılmıştır. Sonrasında 13.5.1992 tarih 21227 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmış olan, 3794 sayılı kanun ile bankalar tarafından yapılan repo işlemleri yasal dayanak bulmuştur. 31 Temmuz 1992 tarihli tebliğ ile Sermaye Piyasası Kurulundan izin alan kuruluşların mevzuat çerçevesinde İMKB' deki pazarlarda (günümüzde BİST' deki pazarlarda) repo ve ters repo işlemleri yapabilecekleri hüküm altına alınmıştır. İMKB' de 1993 yılında repo ve ters repo pazarları açılmıştır.

Reponun vadesi 1 gece, 30 gün veya para piyasasınca daha uzun olabilmektedir. Repo işlemleri menkul kıymetlerin ikincil piyasalarda satılarak yetkili kuruluşlarca tekrar geri alınmasına olanak sağlamaktadır. Repo menkul kıymet kapsamında olduğundan mevduat kabul edilmemekte ve mevduat sigortası uygulanmamaktadır. Bankaların karşılıklar ve disposibilite gibi yasal zorunluluklara girmeksizin, işletme ve yatırımcıların kısa vadeli kaynaklarını yüksek faizlerle değerlendirmesine olanak sağlar. Repo işlemleri teminatlı borçlanma niteliği taşırlar (Sarıkamış vd., 2011: 52). Türkiye'de repo ve ters repo işlemlerinin temeli devlet tahvili ve hazine bonosuna dayanır. Ancak son dönemlerde özel sektör borçlanma araçlarının da repo ve ters repo işlemlerine konu edilebilmektedir. Repo işlemlerinde risklerin azaltılması ve dağıtımı tekniği de uygulanmakta ve repo işlemlerinde menkul kıymetlerin mülkiyeti, karşı tarafın mülkiyetine işlem kapsamında geçmektedir. Bu

şekilde mülkiyetin karşı tarafa sözleşme sürecinde geçiyor olması, işlem güvenilirliği ve teminat kalitesini artırmaktadır. Avrupa Merkez Bankası çevirisinde repoyu krediden farklılaştıran işlemin bu şekildeki mülkiyet hakkının da el değiştirmesi işlemi olduğu belirtilmiştir (Bankacılar Dergisi, 2003: 70).

Repo ve ters repo işlemleri aracılığı ile teminata dayalı olarak borçlanılarak, finansal araçlara düşük maliyetli nakit temini, yatırımcılara ise risk yönetimi ile ilave finansal araç ve getiri imkanları sağlanmaktadır. Banka kredilerine alternatif oluşturmuştur. Menkul kıymet temin olanakları ve kaldıraç etkisi sermaye piyasalarındaki spekülative ve korunma amaçlı olan yatırım stratejilerini desteklemiştir. Kamu kağıtlarının da teminat olarak kullanılması sonucunda tahvil ve bono piyasasındaki likiditenin artmasını sağlamıştır. Repo ve ters repo işlemleri aracılığıyla açık piyasa işlemleri sonucu Merkez Bankaları piyasadaki likidite ve faiz oranlarını yönlendirmektedir. Repo işlemleri sağladığı esneklik ve likidite kolaylıkları ile diğer para piyasası araçlarından ayrılmaktadır. Repo işlemlerinin yaygın olarak, hatta dünya çapında kullanılmasında işlemlerin güvenilir olarak kabul edilmesi, kısa vadeli olması ve nakit gereksinimlerinin karşılanmasındaki sağlamış olduğu kolaylıklar etkili olmaktadır (Coşkun, 2012: 64).

1.2.4. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoları

SPK' nın Seri: III, 12 No'lu "Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Tebliği" nin 2. Maddesinde banka bonoları; bankaların borçlu sıfatıyla düzenleyip, Kurul'ca kayda alınması sonrasında ihraç etmiş olduğu kıymetli evraklar olarak tanımlanmaktadır. Banka garantili bonoları ise; bankadan kredi kullanmakta olan ortaklıkların, kredilerin teminatı olarak borçlu sıfatı ile düzenleyerek, alacaklı olan bankaya vermiş oldukları emre muharrer senetlerin, krediyi kullandıran banka tarafından garanti dahilinde olan ve Kurul'ca kayda alınmasının sonrasında, ihraç edilmekte olan kıymetli evraklar olduğu tanımlanmaktadır. İhraç edilen bonolar Sermaye Piyasası uygulamalarına göre menkul kıymet kabul edilmektedir. Banka bonoları doğrudan banka tarafından ihraç olurken, banka garanti bonolarının ise bankaların kredi müşterilerini oluşturan anonim ortaklar tarafından ihraç edilen bonolara garanti vermesidir. Banka ve banka garanti bonoları piyasada menkul kıymet arzındaki darlığı gidermektedir.

1.2.5. Finansman Bonoları

Finansman bonolarının SPK' nın Seri: III, 13 No'lu, "Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar" Tebliği'nin 3. Maddesinde; ihraç edenler tarafından ilgili tebliğ hükümleri doğrultusunda borçlu sıfatı ile düzenleyerek ve Kurul kaydına alarak ihraç ettikleri menkul kıymet niteliğinde olan kıymetli evraklar olarak tanımlanmıştır. Finansman bonolarında ihracatçı; Anonim ortaklıklar, mevzuat dahilinde özelleştirme kapsamındakiler dahil Kamu İktisadi Teşekkülleri, mahalli idareler ve bu idarelerin ilgili özel mevzuat uyarınca faaliyet gösteren kuruluş, idare ile işletmeleri kapsamaktadır. Geçmiş dönemlerdeki faiz oranlarında oluşmuş olan dalgalanmalar ve para piyasası kredi kullanımı şartlarının zorlaşarak maliyetleri yükseltmesinin finansman bonoların etkisini arttırmıştır. İşletmelerin kısa vadeli fon gereksinimlerini karşılamak amacı ile, çoğunlukla büyük şirketlerce ihraç edilen kısa vadeli olan borç senetleridirler. Finansman bonusu ihracı için gerekli genel kurul toplantı ve kararları 6102 sayılı TTK' nın 418. Maddesi hükümlerine uygun olarak yapılması esastır. Anonim şirketlerin finansman bonusu ihraç edebilmesi için Sermaye Piyasası Kurulundan önceden izin alması gerekmektedir (Sarıkamış vd., 2011: 51). Finansman bonoları, banka bonoları ve banka garanti bonoları çıkarılış amaçları ve piyasada gördüğü işlemler itibari ile devlet tahvili dışındaki tahviller ile benzerlik arz etmektedir (Bayraktar, 1994: 52).

1.2.6. Hazine Bonoları

Hazine bonoları da devlet tahvilleri gibi hükümetin bütçe kanunları doğrultusunda, fon ihtiyaçlarını gidermek ve kamu açıklarını finanse edebilmek amacı ile ihraç etmiş olduğu menkul kıymetler olarak "Devlet iç borçlanma senetleri" sınıfindandırılar. Devlet tahvillerine benzer olarak ihraç edilir ve halka arz edilirler. Ancak kısa vadelidirler ve bir yıldan kısa vadeli olan senetler hazine bonusu olarak adlandırılırlar. 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 3'üncü Maddesinde hazine bonusu; vadeleri ihraç edildikleri tarih itibarı ile 364 güne kadar olan Devlet iç borçlanma senetleri (bir yıldan kısa vadesi olan) olarak tanımlanmaktadır. Devletin kısa vadeli finans ihtiyaçlarını karşılamak, bütçe açıklarını kapatmak veya kamu yatırım finansmanını sağlamak için ihraç ettiği hazine bonoları, finansman bonoları ve diğer bonolarla benzerlik taşımaktadır. Ancak hazine bonolarının hazine tarafından ihracı nedeni ile diğer bonolardan ayrılmaktadır.

1.2.7. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Varlığa dayalı menkul kıymetler (VDMK) SPK' nın Seri: III, 14 No'lu "Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınması ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluşu ve Faaliyet İlkelerine Dair Esasları Tebliği" nin 3. Maddesinde; ihraç edenler tarafından, kendilerinin ticari işlemleri sonucunda doğan alacakları veya Tebliğ hükümleri doğrultusundaki alacakları karşılığı olarak, Kurul kaydına alınarak ihraç etmiş oldukları kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır.

VDMK iskonto esaslı dahilinde satılabilecek, ayrıca değişken veya dönemsel faiz ödemeli olarak da satılabilecektir. İlgili tebliğ hükümleri uyarınca, varlığa dayalı menkul kıymet ihraç edebilecek kuruluşları; bankalar, genel finans ortaklıkları ile gayrimenkul yatırım ortaklıkları, finansman şirketleri ve finansal kiralamaya yetkili kuruluşlar ile sınırlandırılmaktadır (Erdönmez, 2006: 81).

VDMK, kredi kurumlarının bilançolarında buldukları varlıklarını ikincil piyasada pazarlanabilir menkul kıymetler haline dönüştürülmesidir. VDMK' ler; varlığa dayalı tahviller, ödeme aktarmalı tahviller ile ödeme aktarmalı sertifikalar olarak üç grupta toplanabilir. VDMK işletmeleri açısından bilançoyu likit hale getirmekte, aktif ve pasif yönetimi sağlamakta, sermaye yapılarını güçlendirmekte ve düşük maliyetli fon kaynakları sağlama avantajları sunmaktadır. Yatırımcılara da güvenli ve yüksek getirili yatırımların seçeneği sunulmaktadır. VDMK uygulamaları belirtilen birçok avantajlarının yanında, kredi piyasalarının gözetim ve denetim etkinliğini azaltmaları, sağlıklı finansal raporlamayı önlemeleri, ekonomide kredi stoklarını aşırı yükseltmeleri, Merkez Bankası'nın para ve kredi kontrolünü zorlaştırabilme benzeri olumsuzluklara da yol açması nedeni ile eleştirilmektedir (Vatansever, 2011: 272).

1.2.8. Menkul Kıymet Yatırım Fonları Katılma Belgeleri

Menkul kıymet yatırım fonları katılma belgeleri ile ilgili, SPK hükümleri doğrultusunda yatırım fonları; Kanun hükümleri doğrultusunda, tasarruf sahiplerinden katılma payı karşılığı olarak toplanmakta olan para ya da diğer varlıklar ile, tasarruf sahipleri hesabına ve inanca mülkiyet esasları doğrultusunda, "Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde" belirtilen varlık ve işlemler için oluşan portföyleri işletmek amacı ile portföy yönetim şirketlerince yönetilen, içtüzük ile kurulmuş ve tüzel kişiliği olmayan mal varlıkları olarak tanımlanmaktadır. 2499 sayılı SPK' nın 37. Maddesinde de yatırım fonlarını;

Kanun hükümleri doğrultusunda, halktan katılma belgeleri karşılığın olarak toplanan paralar ile belge sahipleri için, riskin dağıtılması ilkesi ile ve inançlı mülkiyet esasları doğrultusunda sermaye piyasası araçları, kıymetli madenler benzeri portföyü işletmek amacı ile kurulan malvarlığı olarak tanımlanmıştır. Oluşturulan fonların temelinde ise aynı finansal amaç ve hedefleri benimseyen kişiler adına yatırım yapan oluşumlar bulunmaktadır. Fonun malvarlığına ilişkin esaslar, ilgili tebliğin 5. Maddesinde düzenlenmiştir. Fonun malvarlığı, kurucunun ve portföy saklayıcısının malvarlığından ayrı tutulmaktadır. Yatırım fonları, küçük tasarruf sahiplerinden toplanan tasarrufların belli amaçlar çerçevesinde ve risk dağıtma ilkesi ile uzman kadroların güvencesi altında portföy oluşturmak için kurulan sermaye piyasası araçlarıdır (Aydın, 1997: 34). Profesyonel yönetim ile tasarrufların güven ortamı içerisinde değerlendirilmesini sağlayan yatırım fonu katılma belgeleri sermaye piyasasını küçük yatırımcı açısından da cazip kılmaktadır (Erdoğan ve Özer, 1998: 8). Yatırımcının katılma belgelerini günlük olarak paraya çevirebilme imkanı sunmakta, yatırımları belli bir vade ile kısıtlamaması yatırım fonlarını diğer yatırım araçlarına göre avantajlı kılmaktadır (Kırman, 1999: 35).

1.2.9. Gelir Ortaklığı Senedi

GOS 2983 sayılı “Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunun” 3. Maddesinde; Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK) ve İktisadi Devlet Teşekkülleri’ ne (İDT) ait olan müessese ve işletmeler, kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan köprü, telekomünikasyon sistemleri, baraj, elektrik santrali, demiryolu, karayolu, sivil kullanımda olan deniz ve hava limanları ile kamuya ait olan altyapı tesislerinin sağladığı gelirlere, gerçek ve tüzel kişilerin ortak olabilecekleri senetler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de 1984 yılında Boğaziçi Köprüsü için ilk olarak GOS ihracı yapılmış, daha sonra ise 1985’te de Keban Barajı için GOS ihracı yapılmıştır (Türker, 2010, 42). Senet sahiplerine belirli bir vadede, senede konu kuruluşun elde ettiği gelirden pay alabilme hakkı vermektedir. Ancak tesislerin mülkiyeti ve işletilmesi ortaklık senedi alanlar dışında gerçekleşmektedir, yatırımcılar ortaklık hakkına sahip olmamakla birlikte, senedin gelirlerine sahip olabilmektedirler (Tok, 2009: 49). GOS yatırımcılar için varlığa dayalı gelir elde edebilme imkanı veren bugünkü sukukun öncüsü olmuştur.

1.2.10. Mevduat Faizi

GVK'nın 75/2-7. Maddesi kapsamında da ayrıntılı olarak ele alınacak olan mevduat faizi; Merkez Bankası'nın zorunlu karşılıklara olan faiz ödemeleri ve mevduat faizi üzerinden alınan gelir vergisi kesinti oranlarının uzun vadeli mevduatların lehine düşürülmesi benzeri düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemeler ile mevduatların maliyetlerinde azaltılma hedeflenmiştir. Mevduatların vadelerinin uzatılması ve bu şekilde bankaların varlık ve yükümlülükleri arasında uyumsuzlukları gidermeye yönelik politikalar uygulanması sonucunda, bankaların aracılık fonksiyonlarında daha etkili rol almaları hedeflenmiştir (Kaya, 2002: 15).

1.2.10.1. Kıyı bankacılığında (Off Shore) elde edilen mevduat faizleri

Kıyı bankacılığının bir diğer adı "off shore" dur. Türkiye'de kıyı bankacılığı düzenlemeleri "Serbest Bölgeler Mevzuatı" çerçevesi içerisinde yapılmıştır. Kıyı Bankacılığında kurulma ve ortaklıklar Bankalar Kanunu hükümleri doğrultusunda değil, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlık izni doğrultusunda gerçekleşmektedir. Kıyı bankacılığı serbest bölgelerinde faaliyet göstermekte olanlara, ulusal bankacılık sisteminin dışında birçok teşvikler ve muafiyetler tanınmış olan, uluslar üstü bankacılık faaliyetleri arasında yer almaktadır. II. Dünya Savaşı sonucunda yıkılan ülkelerin Marshall Planı ile imarı ve 1973 petrol krizi sonrasında ülke ekonomilerinin dışa açılmasının da etkisi ile çok uluslu şirketler oluşmuştur. Uluslararası finans merkezlerinin ortaya çıkması sonucunda, fonların uluslararası dolaşımını gerçekleştirmiştir. Bankalar faaliyetlerinde serbestlik içinde olacakları ve kârlarını daha fazla arttıracakları yerler aramışlardır. Teşviklere rağmen Türkiye'de Serbest Bölgelerde Kıyı Bankacılığı hedeflerine ulaşamamış, bunun yerine bankalar yurtdışında şube açmak ya da yurtdışında banka kurmak yoluna gitmişlerdir. (Armağan ve İçmen, 2012:153) İç piyasadaki vergi yüklerini azaltmak amacı ile birçok ülkedeki mevduat sahipleri ile fon talep edenler; Malta, İngiliz Virjin Adaları, Manş Adaları, Bahreyn, Cayman Adaları, Aruba, Bahama Adaları, Dublin, Jersey, Lüksemburg, Liechtenstein, Hollanda Antilleri, Uruguay ve Singapur gibi off shore bankacılık merkezlerine yönelmişlerdir (Çeker, 2006: 96).

1.2.10.2. Yurtdışındaki bankalar yolu ile elde edilen mevduat faizleri

Yurtdışında bulunan bir banka aracılığı ile elde edilen mevduat faizleri yurtdışında elde edilen gelirlerdendir. Bu bankalar yolu ile elde edilen mevduat faizlerinin temelinde finansal serbestleşme amacı yer almaktadır. Bu işlemlerin ekonomik büyümeyi engellediğini öne sürenlere göre; yeterli finansal düzenlemelere sahip olmayan, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan kontrolsüz finansal serbestleşme politikalarının ekonomiyi daha da kırılgan hale getirdiği görüşünü hakim kılmaktadır. Kısa vadeli yabancı sermaye hareketlerinde yaşanan artış, yeterli mali ve finansal temellere dayanmayan gelişmekte olan ülkelerin için, finansal yapılarını daha da kırılgan hale getirecek ve bu ülkelerde finansal krizlere yol açabilecektir (Korkmaz vd. 2010: 2822).

1.2.10.3. Dövizli Menkul Kıymetler (Eurobond)

Döviz menkul kıymetleri olarak da adlandırılan Eurobondlar; 1 yıldan uzun vadeli olan tahviller olup, Hazine' nin dış borçlanmada kullandığı dövizli bonolardır (Atış, 2010: 538). Hazine ya da şirketlerin, ülkeleri dışından da kaynak sağlamak amacı ile uluslararası piyasalarda ve yabancı para birimleri üzerinden ihraç etmiş oldukları borçlanma araçlarıdır. Eurobond' lar herhangi bir ülkenin mevzuatına tabi değildir ve aynı anda birden fazla ülkede ihraç edilebilmektedirler. İhraç edilen ülkenin kendi para birimi dışında, belirli bir ülke parası üzerinden ihraç edilen “kuponlu tahviller” olarak tanımlanmaktadırlar. Eurobond' ların alış-satış fiyatları ve getiri oranları gün içinde piyasada oluşan arz-talep durumuna, ihraç eden ülke ekonomik performansına ve yurt dışı piyasalardaki gelişmelere göre değişiklik göstermektedir (Ersoy, 2007: 11). Eurobond piyasasında daha fazla etkinlik ve likiditeye ulaşmak için menkul kıymetlerin transferi hesaplar üzerinde gerçekleştirerek, transferi basitleştirmek bir zorunluluk halini almıştır. Belirtilen anlayış ile uluslararası takas ve saklama sistemlerinin temel ilkesi oluşturulmuştur (Dulupçu, 1996: 239).

1.2.11. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Sözleşmeleri

Türkiye’de vadeli işlemler ve opsiyon uygulaması ile ilgili düzenleme “Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik” ile yapılmıştır. Vadeli işlemler; ileri bir tarih içerisinde teslimatı yapılmak üzere anlaşılardan, herhangi bir mal veya finansal aracın bugünden alım ve satım işleminin yapılmasıdır. Vadeli işlemlerin gerçekleşmiş olduğu vadeli işlem piyasaları “türev piyasaları”dır. Vadeli işlem piyasaları riskten korunma ve geleceğe yönelik fiyatların tahmini temel fonksiyonlarını

içerir. Modern anlamda vadeli işlemler piyasaları ile sözleşme konusu varlıklar, bu varlıkların özellikleri, miktarı, vadesi ve teslim prosedürleri gibi sözleşmeye konu olan şartlar standartlaştırılmıştır. Türev piyasalar genel olarak gelişmiş ülkeler tarafından oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak birçok gelişmekte olan ülke de türev piyasa işlem ve sözleşmelerini yeni yatırım araçları olarak görmekte ve kabul etmektedir. Türev piyasalar genel olarak oldukça iyi organize olmuşlardır. Türev ürünlerinin sermaye piyasalarının gelişmesinde önemli rolleri bulunmaktadır. Bunun en önemli nedenleri ise; yerli ve yabancı yatırımcıları finansal riskten korumaları (hedging), arbitraj ve spekülasyon stratejilerine olanak sağlamalarıdır (Korkmaz, 2001: 78).

1.2.11.1. Futures sözleşmeleri

Futures sözleşmeleri; belli nitelikte ve belli miktardaki mal veya mali enstrümanın gelecekte ve önceden belirlenmiş fiyat üzerinden teslimini hükme bağlayan yasal sözleşmeler olarak tanımlanmaktadır (Gündüz ve Tural, 1995: 4). “Gelecek Kontratları” olarak da adlandırılan futures sözleşmeleri piyasanın likit olmasını sağlamak amacı ile standartlaşmıştır. Kontratlar standart miktarlar üzerinden düzenlenir ve futures işlemlerin yapıldığı borsalar organize borsalardır. Borsalardaki “takas odası” sözleşmenin planlandığı şekilde yerine getirilmesini garanti etmektedir. Bu nedenden dolayı futures işlem sözleşmelerinin alınıp satılmasını kolaylaşmaktadır (Güngörmüş, 2006: 10).

1.2.11.2. Forward sözleşmeleri

Forward sözleşmeleri de futures sözleşmelerine benzer olarak; alıcı ve satıcının karşılıklı olarak belirlenen tarih ve fiyattan alım ve satımının yapılmasını sağlayan türev sözleşmelerdir. Sözleşmenin taraflarından biri, gelecekte belirli bir tarihte ve belirli bir fiyat üzerinden bir malı satın almak, diğeri de satmak üzerine anlaşmaktadır. Bu şekildeki Forward sözleşmeleri malın fiziken teslimini gerekli kılmaktadır. Taraflar sözleşme konusu olan varlığın fiyatını, miktarını ve teslim tarihini sözleşme tarihinde belirlemektedirler. Sözleşmeler alıcının finansal varlığı satın almasını, satıcının da finansal varlığı önceden karşılıklı anlaşmış oldukları tarih ve tutar üzerinden satmasını zorunlu kılmaktadır. Forward işlemler “tezgahüstü piyasalarda” işlem görürler. Sözleşmeler Türkiye’de kurulu bankalar, aracı kuruluşlar ile müşterileri arasında ya da yurtdışında kurulu bankalar ile aracı kuruluşlar arasında yapılmaktadırlar (Ersoy, 2007: 21). Forward işlemlerinin temel amacı; alım ve satım işlemine konu olmakta olan menkul kıymetlerin gelecekte beklenmedik fiyat

değişmeleri sonucunda oluşacak olan riski en aza indirmektir. Gelecekle ilgili tahminler doğrultusunda yapılan sözleşmeler sonucunda, taraflardan biri kazançlı çıkarken diğer taraf zarar edebilmektedir (Kaygusuzoğlu, 2011: 140).

1.2.11.3. Swap sözleşmeleri

Swap sözleşmeleri; iki taraf arasında ve önceden belirlenen gelecekteki bir tarihte nakit akışlarının karşılıklı değişimi üzerine yapılan sözleşmelerdir. Swap sözleşmelerinde taraflar belirli bir süre boyunca belirli miktarlarda ödeme yükümlülüklerini birbirleriyle takas etmektedirler (Gündüz ve Tural, 1995: 6). Bir ya da birden fazla forward sözleşmesine dayalı olarak swap işlemleri yapılmaktadır. Swaplar da forwardlar gibi organize piyasalarda işlem görmektedirler. Swap sözleşmeleri belli şekil şartı içermeyen, taraflarca serbestlik içerisinde ve ihtiyaçların gerektirdiği biçimlerde belirlenen sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerde vade, fiyat benzeri değişkenler taraflarca serbestlik içerisinde belirlenebilmektedir.

1.2.11.4. Opsiyon sözleşmeleri

Opsiyon sözleşmelerinin düzenlendiği “Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğin” 3. Maddesinde opsiyon sözleşmelerinin; opsiyonu alan tarafa, belirlenen bir vadede ya da belirlenen bir vadeye kadar, önceden belirlenmiş olan fiyatta, miktar ve nitelikte olan finansal veya ekonomik göstergenin, alınması veya satılması hakkı veren, satan tarafın ise yükümlü kılındığı sözleşmeler oldukları şeklinde tanımlanmaktadır. Alıcı hakkını kullanmaya karar verdiğinde satıcının uyma yükümlülüğü vardır. Alıcılar seçim hakkını kullanmayabilmektedir. Opsiyon sözleşmesinde satıcını üstlenmiş olduğu riskin karşılığı opsiyon primidir (Bak, 2009: 41). Primin miktarının belirlenmesinde; kullanım fiyatı, süre, volatilité, kullanım şartı ve faiz oranları etkilidir. Opsiyon sözleşmelerinin türev finansal varlıklar olarak yararları; risk aktarmak, kâr sağlamak, likiditeyi ve esnekliği arttırmak, şeffaflık ile kaldıraç etkisi olarak genellenebilir (Akgüç, 1998: 725).

1.3. Menkul Sermaye İradı İle İlgili Açıklamalar

Menkul sermaye iradı kavramı; üretim faktörleri arasında yer alan sermayenin üretime dolaylı katılımı sonucunda ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlanması ve bunun karşılığı olarak dönemsel getiri elde edilmesi olarak tanımlanabilir. Kişiler paralarını veya

para ile temsil edilen menkul sermayelerini başkalarının kullanımına bırakarak, kendileri üretim sürecine dahil olmadan gelir elde ederler (Bildirici, 1995: 109). Ancak ticari işletmelerin aktifindeki tahvil, hisse senedi gelirleri menkul sermaye iradı kazancını oluşturmamakta, ticari kazancı oluşturmaktadır (Ak, 2000: 34). GVK' da yer alan tanımda da gelir sahibinin ticari zirai veya mesleki faaliyetleri dışında oluşmalıdır. Gelirin nakdi sermaye ya da para karşılığı oluşan sermaye sonucu elde edilmesi gerekmektedir. Tahvil, hisse senedi, bono, mevduat sertifikası ile benzeri menkul kıymetler para ile temsil edilmekte olan değer karşılığıdır. Belirtilen değerlerden elde edilmekte olan gelirler kâr payı, faiz, kira (nakdi sermaye ya da para ile temsil edilen değerlerin kira bedeli) ve benzeri gelirler olmaktadır.

1.3.1. GVK' nın 75. Maddesine Göre Menkul Sermaye İradı Türleri

GVK' nın 75. Maddesinde menkul sermaye iradı; sahibi olanın mesleki, ticari veya zirai faaliyeti dışında ve nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerler olan sermaye aracılığı ile elde etmiş olduğu kâr payı, faiz geliri, kira geliri ile benzeri iratlar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca GVK' da kaynağı ne olursa olsun menkul sermaye iradı sayılan iratlar 17 bent olarak sayılmıştır.

1.3.1.1. Hisse senetlerinin kâr payları

Hak sahiplerine tasfiyeden pay alma, oy hakkı, yönetim, temsil ve kâr payı imkanları sağlayan ve yasal şekil şartlarına uygun düzenlenmiş kıymetli evrak olan hisse senetlerine ait kâr payı GVK' nın 75/2-1. Maddesinde açıklanmaktadır. Bu doğrultuda kurucu hisse senetleri (Anonim) ortaklıkların kuruluşunda ya da sermaye artırımında kuruculara veya sermaye artırımında önemli yararı olanlara esas sözleşme hükümleri ile tanınan, sahiplerine 6102 sayılı TTK' nın 348.ve 520. Maddeleri ile kâra katılma hakkı veren, kurucu haklarını temsilen çıkarılan kurucu ve intifa hisse senetleri düzenlenmiştir. Verilen kâr payları, pay sahiplerine hazırlık dönemi için verilen faiz veya başka adla yapılmış olsalar dahi, hisse senetleri kâr payları sınıfında yer alacaklarıdır. Ayrıca SPK' ya göre kurulmuş olan yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kâr payları, konut finansman fonlarını temsil ederek ihraç edilen ipoteğe dayalı menkul kıymetler ile varlık finansman fonlarını temsil ederek ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetler için ödenen faiz, kâr payı ya da benzeri gelirler de hisse senetleri kâr payları doğrultusunda değerlendirilmektedir.

1.3.1.2. İştirak hisselerinden elde edilen kazançlar

GVK' nın 75/2-2. Maddesinde “iştirak hisselerinden doğan kazançlar” adı altında limited şirket ortaklarının, iş ortaklıkları ortaklarının ve komanditerlerin (adi komandit şirketteki komanditer ortakların) kâr payları ile kooperatiflerin dağıtmış oldukları kazanç payları iştirak hisselerinden doğan kazançlar olarak sayılmıştır. Ancak kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları muameleler sonucu oluşan kârların ortaklara ve kooperatifle yapmış olduğu muameleler nispetinde tevzii olması, kazanç dağıtımını sınıfı dahilinde sayılmamıştır. Kâr payları dağıtımı (risturnlar), ortakların kooperatifle yapmış oldukları işlemleri oranında değil de başka kriterler doğrultusunda dağıtılması durumunda (sermaye paylarına göre, kurucu ortak durumlarına göre veya benzer durumlarda) kooperatifin yaptığı dağıtım, kazanç dağıtımını olarak kabul edilmekte ve bir menkul sermaye iradı oluşmaktadır (Koçtürk, 2006: 127).

1.3.1.3. Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr payları

GVK' nın 72/2-3. Maddesi uyarınca kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine vermiş olduğu kâr payları menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir. 1 Seri Nolu “Kurumlar Vergisi Genel Tebliği” nde indirilecek giderler arasında yer almayan, kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine vermiş olduğu kâr payı ödemelerinin kurumların kazançlarının tespitinde gider olarak kabul edilmeleri mümkün olmamaktadır.

1.3.1.4. Dar mükellef kurumların menkul sermaye iratları

GVK' nın 75/2-4. Maddesinde, “ Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) uyarınca yıllık veya özel beyanname vermekte olan dar mükellef kurumlara ait, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazançlarından, hesaplanmış olan kurumlar vergisi düşüldükten sonra elde edilen miktarın menkul sermaye iradı olduğu” belirtilmektedir.

1.3.1.5. Tahvil, hazine bonosu faizleri, toplu konut idaresi, kamu ortaklığı idaresi ve özelleştirme idaresince çıkarılan menkul kıymet gelirleri

GVK' nın 75/2-5. Maddesinde; her nevi tahvil (ipotek finansmanı kuruluşları ile konut finansmanı kuruluşlarınca ihraç edilen ipoteğe dayalı menkul kıymetlerin hariç olduğu) ve hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetler tarafından sağlanan gelirler ile varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından sağlanan gelirlerin

menkul sermaye geliri olduğu belirtilmiştir. Ancak ilgili madde döviz cinsinden yahut dövize, altına ya da başka bir değere endeksli olan menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışlarını menkul sermaye iradı olarak saymamıştır. Devlet tahvili ve hazine bonusu, finansman bonusu, özel sektör tahvili ve benzeri değişik isimler altında çıkarılan bonolar aslında borç senetleridirler. Belirtilen tahvil, bono ve senetler belirli bir vadeye bağlı olarak verilmiş olan borç para karşılığında faiz getirisi sağlamaktadır (Tekin, 2002:118).

1.3.1.6. Alacak faizleri

GVK' nın 75/2-6. Maddesinde belirtilen; rehinli, senetli, adi veya imtiyazlı olan alacaklar, cari hesap alacaklarından doğan faizler ile kamu tüzel kişileri tarafından borçlanılan ve senede bağlanmış olan meblağlar için ödenmekte olan faizler menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir. 104 Seri Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde; Borç para verme işlemini itiyat haline getirmemiş olanların yani devamlılık, tekerrür ya da taaddüt olmaması durumunda, arızı olarak ve ticari herhangi bir faaliyete bağlı olmadan ikraz etmiş oldukları paralar karşılığı olarak elde edilen faizlerin menkul sermaye iradı olduğu ve bu sınıf içerisinde vergilendirileceği belirtilmektedir. Diğer bir ifade ile alacaklardan doğan faizlerin menkul sermaye olarak değerlendirilmesindeki temel kriter, başkalarına ödünç para verme işleminin devamlı olup olmadığıdır. Devamlılığın olmadığı durumlarda elde edilen faiz geliri menkul sermaye iradı olarak kabul edilmektedir. Devamlılık varsa ve ödünç para verme işlemi birden fazla kişiye yapılıyorsa yapılan faaliyet ticari faaliyet ve elde edilen gelir de ticari kazançtır (Bildirici, 1995: 111). Gerçek kişiler tarafından gerek senetli, gerek senetsiz olarak yapılan borç verme işlemleri sonucunda alınan faizler de menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir (Ak, 2000: 41).

Alacak faizi olarak kabul edilen menkul sermaye iratlarının uygulamada en sık görüldüğü durumların ilki ödünç para verilmesi sureti ile faiz elde edilmesidir. Ödünç para verilmesi sureti ile faiz elde edilmesi işleminde dikkat edilecek husus işlemin süreklilik durumudur. Faaliyet yıl içinde bir kere yapılıyorsa gelir menkul sermaye iradı olarak kabul edilecektir. Alacak faizi olarak kabul edilen menkul sermaye iratlarının uygulamada en sık görüldüğü diğer bir durum “ev kirasız, para faizsiz” uygulamalarıdır. Bu durum borç para verenin, parayı alan kişinin evinde kira vermeden oturması sonucu sağlanan menfaattir (Tekin, 2002: 119).

1.3.1.7. Mevduat faizleri

GVK' nın 75/2-7. Maddesinde mevduat faizi; bankalar, bankerler, tasarruf sandıkları ve tevdiat kabul eden müesseselere yatırılmış vadeli veya vadesiz paralar için ödenen faizler ve bunların dışındaki kişi ve kuruluşlar tarafından devamlı para toplamayı iş olarak yapanların, her şekil ve ad altında topladıkları paralar ile sağlamış oldukları gelir ve menfaatlerin mevduat faizi olduğu belirtilmektedir. Mevduat maliyetlerinin azaltılması yönünde geliştirilen politikalar ile bankalar kârlılık performanslarını arttırmayı amaçlamakta, Merkez Bankası zorunlu karşılıklara faiz ödemesi yaparak, mevduat faizi üzerinden alınan gelir vergisi kesinti oranlarını uzun vadeli mevduat lehine düşürmek istemektedir. Bu gibi yeni düzenlemeler sonucunda mevduatların maliyetinin azaltılması sağlanmaya çalışılmaktadır (Kaya, 2002: 15).

1.3.1.8. Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışı karşılığı olarak elde edilen gelirler

Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponlarının satışından sağlanan gelirlerin menkul sermaye iradı sayıldığı GVK' nın 75/2-8. Maddesinde yer almıştır. Bu durumda menkul sermaye iradı olması için hisse senedi ve tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponların satışının, bağlı olduğu hisse senedi ve tahvilden ayrı olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Bağlı olduğu menkul kıymet ile birlikte satılması sonucu elde edilen kazanç artık menkul sermaye iradı değildir. GVK' nın geçici 56. Maddesinde belirtildiği gibi bu şekilde elde edilen gelir “değer artış kazancı” olarak değerlendirilmektedir.

1.3.1.9. İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kâr paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar

İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş olan kâr paylarının devir ve temlik karşılığı olarak elde edilen para ve ayınların menkul sermaye iradı olduğu GVK' nın 75/2-9. Maddesinde belirtilmiştir. Ancak iştirak hisselerinin devir ve temlik veya satışı sonucu elde edilen gelir menkul sermaye iradı olarak kabul edilmeyerek, GVK' nın geçici 56. Maddesinde belirtildiği gibi elde edilen gelir “değer artış kazancı” olarak değerlendirilmektedir.

1.3.1.10. Senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri

Senedin iskonto işlemi; “Süresi dolmamış olan senedin, faiz ve komisyonu düşürülerek kırdırılması” olarak tanımlanabilir. GVK’ nın 75/2-10. Maddesinde her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığı olarak alınan iskonto bedelleri menkul sermaye iradı sayılmaktadır. Merkez Bankası piyasalara bir aracı gibi girerek işlem yapmaktadır. Bu şekilde inisiyatif piyasalara bırakan para politikası araçları kullanmaktadır. Merkez Bankasının kredi kolaylıklarını veya reeskont kredilerini, genellikle kısa vadeli olan ve farklı biçimlerde olan, kalitesi yüksek finansal varlıklarını (hazine bonosu, hazine kefaletini haiz bonoları ile ticari senetler benzeri) iskonto edilmesi yöntemi aracılığı ile kullanmaktadır (Şahin, 2011: 35).

1.3.1.11. Faizsiz kredi verenlere ödenen kâr payları, kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı olarak ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları

GVK’ nın 75/2-12. Maddesinde faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları, kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığında ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr paylarının menkul sermaye iradı kapsamında olduğu belirtilmektedir. Bu madde doğrultusunda faizsiz olarak alınan krediler sonucu oluşan kâr ortaklıkları menkul sermaye olarak değerlendirilmektedir. Borç verenler verdiği borç paranın yönetimine katılmadığı ve getiri riskine girmediği için faizsiz kredi verenler ile kâr zarar ortaklığı karşılığı elde edilen gelirler, gelir vergisi uygulamasında faiz sonucunu doğuran gelir olarak kabul edilmektedir (Şenyüz, 2007: 83). Özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları da alacak hakkına dayandığı için faiz olarak kabul edilmekte ve faizlerin tabi olduğu vergilendirme uygulanmaktadır (Ak, 2000: 43).

1.3.1.12. Menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatler (repo gelirleri)

GVK’ nın 75/2-14. Maddesinde menkul kıymetlerin geri alım - satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatlerin menkul sermaye iradı olduğu belirtilmektedir. SPK’ nın Seri: V, 7 No’lu “Menkul Kıymetlerin Geri Alım ve Satımı Hakkında Tebliğ” ile repo ve ters reponun tanımı yapılarak, SPK nın’ 34. Maddesi uyarınca faaliyet izni almış olan bankaların, sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde

faaliyetlerini sürdüren aracı kurumların, sermaye piyasası araçlarını halka arz etmeksizin veya halka arz yoluyla ihracında yetkili kurumların bu işlemleri yapmakta yetkili olduğu belirtilmektedir. Bu şekildeki Sermaye Piyasası Kurulunca işlem yapma yetkisinde olan kurumlar, her nevi tahvil, hazine bonosu, Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetleri geri alım taahhüdü ile alıp satmakta ve aradaki fark kadar gelir elde etmektedir. Elde edilen gelir de gelir vergisi uygulamasında faiz ve benzerleri sınıfında yer almaktadır (Şenyüz, 2007: 84).

1.3.1.13. Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından belirtilen durumlarda ayrılanlara ödenen iratlar

Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından; on yıldan az süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlar için ödenen irat tutarlarının, on yıl süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlar için ödenen irat tutarlarının, vefat, maluliyet ya da tasfiye gibi zorunlu nedenler dolayısı ile ayrılanlara ödenen irat tutarlarının menkul sermaye iradı olarak kabul edileceği GVK' nın 75/2-15. Maddesinde yer almaktadır.

1.3.1.14. 6327 sayılı bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi kanunu ile 75. maddeye eklenen 16. bent sonucu yapılan düzenleme

6327 sayılı Kanun ile 2012 yılında GVK' nın 75. Maddesine 16. bent eklenmiştir. Bireysel emeklilik sistemi ile kişilere emeklilik dönemlerinde ek katkı sağlayacak, katkı paylarının fonlama yöntemiyle değerlendirildiği uzun dönemi kapsayan süreci ifade etmektedir. Aynı zamanda bireysel emeklilik sistemi yatırım amaçlı da düşünülebilmektedir. Sistemin temel amacı emeklilik olmasına rağmen, emekliliğe gitmeyen yatırım aracı olarak katılımcılara hizmet verebilmektedir

- Katılımcının vefatı,
- Katılımcının sürekli olarak iş göremez durumunun oluşması,
- Katılımcının emekliliğe hak kazanmadan, kendi isteği doğrultusunda sistemden ayrılması talebinin var olması sonucunda, on yıldan az süreyle katkı payı ödeyerek veya on yıl süre ile katkı payı ödemiş olmakla birlikte, bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan belirtilen şekillerde ayrılmaları

durumlarında emeklilik hesapları kapatılmakta, fondaki birikimler katılımcıya ya da lehdarına ödenmektedir (Işık vd., 2011: 38).

1.3.1.15. Sermaye piyasası kanunu hükümlerine göre ihraç edilen her türlü sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirler

GVK' nın 75/2-17. Maddesinde, SPK hükümlerine göre ihraç edilen her türlü sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirlerin menkul sermaye iradı olduğu belirtilmektedir. 6362 Sayılı SPK' nın 2/1. Maddesinde; sermaye piyasası araçlarının ihraç edilmesinde, ihraç edenler ve halka arz edenlerin, sermaye piyasası faaliyetlerinde bu Kanun hükümlerine tabi oldukları belirtilmektedir. Ancak halka açık olmayan anonim ortaklıklar tarafından halka arz edilmeyen payların ihraçları, bu Kanun kapsamı dışında bırakılmaktadır. Sermaye piyasası araçlarından daha basit olanlar ve SPK hükümleri doğrultusunda ihraç edilmekte olan her türlü sermaye piyasası araçları aracılığı ile elde edilen gelirler son derece başarılı olmaktadır. İpotek teminatlı menkul kıymetlerde ise genel olarak sermaye sorunu yaşamayan, iyi imajlı ve istikrarlı bir bankacılık sektörünün var olması durumlarında, portföy çeşitliliği yüksek ve aktif finansman kuruluşlarının olduğu sistemlerde başarılı etkiler yaratılabilmektedir (Erdönmez, 2006: 82).

1.3.2. GVK' nın 76. Maddesine Göre Menkul Sermeye İradı Sayılmayan Unsurlar

1.3.2.1. Menkul kıymetlerin kuponlu veya kuponsuz olarak satılması sureti ile elde edilen gelirler

GVK' nın 76. Maddesinde; menkul kıymetin kuponlu veya kuponsuz olarak satılması sonucu elde edilen gelirin menkul sermaye iradı olarak kabul edilmediği belirtilmektedir. Menkul kıymetlerin alış ve satış değeri arasındaki olumlu fark “diğer kazanç ve iratlar” olarak kabul edilmektedir. Ancak menkul kıymetin vadesi gelmiş olan kuponu ile birlikte satılması durumunda elde edilen gelir menkul sermaye iradı olmakta ve bu şekilde vergilendirilmektedir (Tekin, 2002: 128).

1.3.2.2. İştirak hisselerinin devir ve temlik sureti ile elde edilen gelirler

GVK' nın 76. Maddesinde; iştirak hisselerinin devir ve temlik sonucu elde edilen gelirin menkul sermaye iradı olarak kabul edilmediği belirtilmektedir. Ancak iştirak hisselerinin devir ve temlikinde tahakkuk edilmiş olan kâr payının var olması durumunda, bu tahakkuk edilmiş olan kâr payı tutarı menkul sermaye iradı olarak kabul edilecektir.

1.3.2.3. Menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin tamamen veya kısmen itfa olunması karşılığı olarak alınan paralar ve itfa dolayısıyla verilen ikramiyeler

GVK' nın 76. Maddesinde; menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin tamamen veya kısmen itfa olunması karşılığı olarak alınan paralar, itfa dolayısıyla verilen ikramiyelerin menkul sermaye iradı olarak kabul edilmediği belirtilmektedir. Şirketlerin tasfiyesi veya sermayenin azaltılması durumlarında başvurulan bu işlem, şahısların daha önce işletmeye koymuş oldukları sermayenin geri alınması işlemi olarak değerlendirilmektedir (Bağdınlı, 2000: 226).

II. BÖLÜM

2. MENKUL SERMAYE İRATLARININ BEYANI VE VERGİLENDİRİLMESİ

2.1. Menkul Sermaye İratlarının Tespiti

Menkul sermaye iratlarının tespiti, gelirin hangi durumlarda vergilendirilebileceği konusunda önem arz etmektedir. Aşağıda bu doğrultuda menkul sermaye iratlarının elde edilmesi, safi iratın tespiti, indirim oranı uygulaması ile gelirlerdeki istisnalara yer verilecektir.

2.1.1. Menkul Sermaye İratlarının Elde Edilmesi

Gelir kavramı GVK' nın 1. Maddesinde: gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde etmiş oldukları kazanç ve iratların safi tutarı olarak tanımlanmaktadır. Menkul sermaye iratlarının vergilendirilebilmesi için iradın elde edilmiş olması gerekmektedir. Menkul sermaye iradında “elde etme” hukuki ve ekonomik tasarruf imkanının doğduğu an olarak kabul edilmektedir. Danıştay Dördüncü Daire 16.02.1995 tarih 1995/737 kararında “menkul sermaye iradının vergilendirilebilir olması için iradın tahakkuku ile birlikte, ona hukuken ve iktisaden tasarruf edilebilmesi gerekir. Diğer bir ifade ile irat sahibinin emrine amade hale gelmesi gerekir” şeklinde görüş bildirilmiştir. Menkul sermaye iradı türlerinin farklı olması elde etmeyi de farklı kılmaktadır. Elde etmede asıl ölçüt ekonomik tasarruf olmasına rağmen tespitinin güç olması nedeni ile hukuki tasarruf esas alınmaktadır. Elde etme nakden ödemelerde tahsis esasına bağlı iken, hesaben ödemelerde tahakkuk esasına bağlanmıştır (Topsakal, 2007: 62-63).

GVK'nın 75' inci Maddesinin ikinci fıkrasında yer alan iratlar doğrultusunda elde etme tarihleri şu şekilde kabul edilir; (Tekin, 2015: 5-6) ve (Sarılı, 2018: 123).

- Hisse senetleri kâr paylarının nakden ya da hesaben ödendiği veya ödemenin kararlaştırılarak, kâr paylarının emre hazır bulunduğu tarihi,
- Limited şirket ortakları, iş ortaklıkları ortaklıklarının ve komanditlerin kâr payları ile kooperatiflerin dağıttığı kazançları içeren;
 - İştirak hisselerinden doğan kazançlar için, dağıtımına karar verilen kârın ödenmeye başlandığı tarihi,

- Limited şirket ve kooperatiflerin dağıtılmasına karar verilen kârın, nakden veya hesaben ödendiği tarihi,
- Adi komandit şirketlerin, komanditer ortaklarının kâr payları bilanço tarihinde hesap dönemi sonundaki tarihi,
- Kurumların yönetim kurulu başkan ve üyeleri için vereceği kâr paylarının, dağıtım için karar verilmiş payların ödenmesine başlanılan tarihi,
- KVK uyarınca yıllık ya da özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazançlarından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan gelirleri için, kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği tarihi,
- Tahvil faizleri, faiz kuponunun üzerinde yazılı olan vade tarihlerinde, hazine bonosu faizleri ile Kamu Ortaklığı İdaresi, Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetlerden elde edilen gelirler vade tarihinde,
- Alacak faizleri ile Mevduat faizlerinde de vade tarihi, (Ancak faizinin peşin alınması durumunda elde etme, tahsilatın yapıldığı tarihi)
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponlarının satışı sonucu elde edilen gelir için satışın yapıldığı tarihi,
- İştirak hisselerinin sahibi adına tahakkuk etmemiş olan kâr paylarının devir ve temlik durumunda elde edilen gelir devir ve temlikin yapıldığı tarihi,
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığı olarak alınan iskonto bedelleri, iskontonun yapıldığı gün tarihini,
- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığında ödenen kâr payları, özel finans kurumları tarafından kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları için, kâr payının dağıtılmaya başlandığı tarihi,
- Menkul kıymetlerin geri alım ya da satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılmasını içeren repo işlemlerinde ise, menkul kıymetlerin iktisap edildiği veya elden çıkarıldığı tarihi,

- Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından yapılan ödemeler, nakden veya hesaben ödendiği tarihleri esas alarak elde edilmiş kabul edilmektedir.
- Dar mükellefiyete tabi mükellefler için ise Türkiye’de emirlerine amade kılındığı tarih elde ettiği tarih olacaktır. Elde edilen menkul sermaye iradı eğer yabancı para cinsinden elde edilmişse, GVK’ nın 79’uncu Maddesi uyarınca; elde edildiği günün borsa rayici esas alınacak, borsa rayicinin olmaması durumunda da Maliye Bakanlığınca belirlenecek kur üzerinden TL’ye çevrilecek ve bu tutar üzerinden vergiye tabi olacaktır.

Vergiye tabi menkul sermaye iratlarının hesaplanmasının yeterli açıklığa kavuşturulmamış olması eleştirilen bir durum olmaktadır. Vergiye tabi iradın hesaplanmasında (GVK’ nın 86/1. (a) ve (b) bentlerinde ve Geçici 67’ nci Maddesinde belirtilenler hariç) tüm gelir unsurları dikkate alınmalıdır. Hesaplama gelir unsurlarının safi tutarları dikkate alınmak zorunlu değildir. Gelir unsurlarından hasıl olan zararlar sıfır olarak dikkate alınır. Bu belirtilenler ile GVK’ nın 86/1. c. Maddesinde yer alan beyanname verme sınırının mevcut olan hali ile vergi adaletiyle bağdaşmadığı eleştirilen konular olmaktadır (Kocaer, 2007: 10).

2.1.2. Menkul Sermaye İratlarında Safi İrat

Menkul Sermaye İratlarında safi iradın tespiti için gayrisafi tutardan indirilecek giderler GVK 78. Maddesinde 3 bend halinde sıralanmıştır. Bu doğrultuda safi iradın bulunması için menkul sermaye iradından aşağıdaki giderler indirilir:

1. “Depo etme ve sigorta ücretleri gibi menkul kıymetlerin muhafazası için yapılan giderler” ile menkul kıymetin muhafazası için yapılmakta olan giderlerdir. Banka ve benzeri kuruluşlarda muhafaza için kiralanan kasalar ile sigorta giderleri bu sınıf içerisinde.

2. “Temettü hisseleri ile faizlerin tahsil giderleri” ile kâr payları ve faizlerin tahsil giderleri yani menkul kıymetlerin vadesi geldiğinde kâr payları veya faizlerin tahsil edilmesi sırasında ödemeyi yapan kuruluşlarca tahsil edilen giderlerdir. Ancak Kanunda şirket toplantılarına bizzat ya da bilvekele iştirak benzeri olan sermayenin idaresi için yapılan giderlerin irattan indirilmeyeceği belirtilmektedir.

3. “Menkul kıymetler ve bunların iratları için ödenen her türlü vergi, resim ve harçlar” ile Menkul kıymetler ve bunların iratları için ödenen damga vergisi, banka sigorta muameleleri vergisi benzeri resim harçlar gider olarak indirilmektedir. Ancak gelir vergisinin irattan indirilemeyeceği GVK’da belirtilmektedir.

Yukarıda sayılmış olan giderlerin elde edilen irat tutarından yüksek olması durumunda, fazla olan kısım zarar kabul edilmekte ve ancak diğer kaynaklardan elde edilen kazanç ve iratlardan bu zarar indirilebilmektedir. Diğer yandan menkul sermaye iradı sağlayan kıymetin iktisabı dolayısı ile yapılan borçların faizleri iradın safi tutarının tespitinde gider olarak indirilememektedir (Tekin, 2002: 129).

2.1.3. Menkul Sermaye İratlarında İndirim Oranı Uygulaması

GVK’ nın 75’inci Maddenin ikinci fıkrasının 5. bendinde yer alan (döviz cinsinden açılan hesaplara ödenmekte olan faiz ve kâr payları ile dövize, altına ya da başka bir değere endeksli menkul kıymetler ve döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetler sonucunda elde edilen gelirler hariç tutulmaktadır) menkul sermaye iratlarının indirim oranı uygulanması suretiyle bulunacak kısmı gelir vergisinden istisna kapsamında olup;

Her nevi tahvil faizleri ve hazine bonusu faizleri ve Toplu Konut İdaresi ile Kamu Ortaklığı İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetler ile sağlanan gelirler (GVK Md.75/2-5) için indirim oranı uygulanacaktır.

Menkul sermaye iratlarında indirim, menkul kıymetler yatırım fon ve ortaklıklarından, risk sermayesi yatırım fon ve ortaklıklarından ve gayrimenkul yatırım fon ve ortaklıklarından sağlanan kâr payları için de uygulanmaktadır. Ticari işletmelere ait kazanç ve iratlar için indirim uygulanmaz. İndirim oranı, Vergi Usul Kanunu (VUK) hükümlerine uyarınca; o yıl için tespit edilen yeniden değerlendirme oranının (2017 yılı için yeniden değerlendirme oranı % 14,47 dir), aynı dönemde devlet tahvili ve hazine bonusu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranına (2017 yılı için bileşik ortalama faiz oranı % 11,18 dir) bölünmesi suretiyle Maliye Bakanlığı’na tespit edilmektedir. 2017 yılı için elde edilen menkul sermaye iratlarına uygulanacak olan indirim oranı (% 14,47/% 11,18) birden büyük olması (1,29) nedeniyle indirim oranı uygulanmakta olan menkul sermaye iratları beyan dışı kalmıştır. İndirim oranı uygulaması yıllık beyanname esasına göre yapılan vergilendirmelerde uygulanmakta, ancak kaynaktan kesinti yolu ile yapılan vergilendirmelerde uygulanmamaktadır.

2.1.4. Menkul Sermaye İratlarında İstisnalar

Menkul sermaye iratlarında istisnalar GVK' nın 22. Maddesinde açıklanmaktadır. Bu madde doğrultusunda;

- Sigorta süresi en az on yıl veya ömür boyu olan tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemelerin tamamını gelir vergisinden istisna tutmuştur. İstisnadan yararlanan kişilerin vefatı, maluliyeti veya tasfiyesi gibi zorunlu nedenler hariç olmak üzere, on yıl süre tamamlanmadan tek primli yıllık gelir sigortalarından ayrılmaları durumunda, ayrılma tarihinde yapılan ödemelerin oluşturduğu irat tutarı üzerinden, 94 üncü Madde kapsamında kesinti yapılacaktır.
- Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanarak ya da vefat, maluliyet, tasfiye benzeri zorunlu nedenler ile ayrılanlara yapılmış olan ödemelerin % 25' i gelir vergisinden istisnadır. Ayrıca Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan sigorta şirketlerine on yıl yapılan ödemeler ile vefat, maluliyet, tasfiye benzeri zorunlu nedenlerden dolayı ayrılanlara yapılmış olan ödemelerin % 10' u gelir vergisinden istisnadır.
- Tam mükellef kurumlarca elde edilen, 75 inci Maddenin ikinci fıkrasının 1, 2 ve 3 numaralı bentlerinde yazılı kâr paylarının yarısı gelir vergisinden müstesnadır. Bu hüküm ile hisse senetleri kâr payları, iştirak hisselerinden doğan kazançlar ile kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilmekte olan kâr payları istisna kapsamına alınmıştır. İstisna edilen tutar üzerinden 94 üncü Madde uyarınca kesinti yapılmakta ve bu şekilde kesilen verginin tamamı, kâr payının yıllık beyanname ile beyan edilmesinde yıllık beyannameye hesaplanan vergiden mahsup edilecektir. Bu doğrultuda elde edilen kâr payı niteliğindeki menkul sermaye iratlarının beyan edilmesi durumunda, yarısı istisna kapsamına girdiğinden beyannameye dahil edilmez (Baykan, 2016: 36). Aşağıda Tablo 2.1.' de tam mükellef gerçek kişiler tarafından 2018 yılında elde edilen kâr payları ve faiz gelirlerine ait uygulanmakta olan istisna tutarları ve hangi oranda istisna uygulanacağı belirtilmektedir.

Tablo 2.1. Tam Mükellef Gerçek Kişiler Tarafından 2018 Yılında Elde Edilen Kâr Payları ve Faiz Gelirlerine Ait İstisna Tutarları

Gelirin Türü	İstisna Tutarı
Tam Mükellef Kurumlardan Elde Edilen Kâr Payı (İstisna rakamından sonra kalan tutarın 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Kâr payının yarısı
Kurumların Kârlarını Sermayeye Ekleme Suretiyle Gerçekleştirdikleri Kâr Dağıtımını Nedeniyle Elde Edilen Kâr Payı (Beyan Dışıdır)	Yok
31.12.1998 Tarihinden Önceki Dönemlere Ait Kazançlardan Elde Edilen Kâr Payı (Beyan Dışıdır)	Kâr payının tamamı
31.12.1998 ile 31.12.2002 Tarihleri Arasında Elde Edilen ve Kurumlar Vergisinde İstisna Olan Kazançlar İle Geçici 61. Madde Kapsamında Kesintiye Tabi Tutulmuş Yatırım İndiriminin Kâr Payı Olarak Gerçek Kişilerce Elde Edilmesi (İstisna rakamından sonra kalan tutarın 34.000 TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Elde edilen kâr payına 1/9 oranında ekleme yapıldıktan sonra bulunan tutarın yarısı
Adi Komandit Şirketlerden Komanditer Ortakların Elde Ettiği Kâr Payı(Kâr payı tutarı 1.800-TL'yi geçiyor ise tamamı beyan edilecektir)	Yok
Yurt Dışından Elde Edilen Kâr Payları (Kâr payı tutarı 1.800-TL'yi geçiyor ise tamamı beyan edilecektir)	Yok
Yatırım Ortaklığı Hisse Senetlerinden Elde Edilen Kâr Payları (İstisna rakamından sonra kalan tutarın 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Kâr payının yarısı
Kontrol Edilen Yabancı Kurumdan Elde Edilen Kâr Payı (Kâr payı tutarı 1.800-TL'yi geçiyor ise tamamı beyan edilecektir)	Yok
Döviz, Altına, Başka Bir Değere Endeksli veya Döviz Cinsinden 01.01.2006 Tarihinden Önce İhraç Edilen Devlet Tahvili ve Hazine Bonosundan Elde Edilen Faiz Geliri (Faiz geliri 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Yok
Eurobondlardan Elde Edilen Faiz Geliri (Faiz geliri 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Yok
Döviz, Altına, Başka Bir Değere Endeksli veya Döviz Cinsinden 01.01.2006 Tarihinden Önce İhraç Edilen Özel Sektör Tahvillerinden Elde Edilen Faiz Geliri(Faiz geliri 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Yok
Tam Mükellef Kurumlar Tarafından Yurt Dışına İhraç Edilen Tahvillerden Elde Edilen Faiz Geliri (Faiz geliri 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Yok
Tam Mükellef Varlık Kiralama Şirketleri Tarafından Yurt Dışına İhraç Edilen Kira Sertifikalarından Sağlanan Gelirler (Faiz geliri 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Yok
Döviz, Altına, Başka Bir Değere Endeksli veya Döviz Cinsinden 01.01.2006 Tarihinden Önce İhraç Edilen Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymetlerin Elde Tutulması Suretiyle Elde Edilen Geliri (Faiz geliri 34.000-TL'yi geçmesi halinde beyan edilmektedir)	Yok

Kaynak: Atabey, T., Akkurt, İ. (2018) Gelir Vergisi Rehberi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 354 ss.174-176.

Yukarıda tabloda tam mükellef gerçek kişiler tarafından elde edilen menkul sermaye iratlarından bazı gelir unsurlarındaki kazançların tamamı istisna kapsamında olmakta, bazı gelir unsurlarındaki kazançların yarısı istisna kapsamında olmakta ve bazı menkul sermaye iratlarında ise istisna uygulaması bulunmamaktadır. İstisna uygulamasındaki bu farklılıklar menkul sermaye iratlarında vergilendirmenin oldukça karmaşık bir yapıya kavuşmasına neden olmuştur.

2.2. Menkul Sermaye İratlarının Beyanı

GVK' nın Geçici 67. Maddesi kapsamında, kaynaktan vergilendirmeye tabi olan kazançlar için tutar ne olursa olsun gerçek kişilerce yıllık beyanname ya da münferit beyanname verilmeyecektir. Diğer gelirleri nedeni ile verilecek yıllık beyannameye ise bu gelirleri dahil etmeyeceklerdir. Geliri elde eden tam mükellef ya da dar mükellef olsa da bu durumu değiştirmemektedir. Beyan edilmesi gereken menkul sermaye iratlarının beyan edilip edilmemesi konusunda, kaynaktan vergilendirme ve istisna uygulamasına konu olup olmadığı ve o yıl için belirlenen beyan sınırları önem arz etmektedir. GVK' nın 22, 86, 94 ve Geçici 67'nci Maddelerinde bu konudaki temel düzenlemeleri içeren hükümler bulundurmaktadır.

2.2.1. Beyanname Türleri

GVK' nın 82. Maddesinde; “Gelir Vergisinin mükellefin veya vergi sorumlusunun beyanı üzerine tarh olunacağı” belirtilmektedir. GVK' nın 84. Maddesi kapsamı dahilinde beyanname türleri aşağıdaki gibidir;

- Yıllık beyanname; Muhtelif kaynaklar vasıtası ile bir takvim yılı içinde elde edilen kazançların ve iratların bir araya getirilerek toplanması ve hesaplanan gelirin vergi dairesine bildirilmesi işlemidir. Gelirin takvim yılının belirli bir dönemine taallük etmesi, beyannamenin yıllık olması vasfını değiştirmemektedir.
- Muhtasar beyanname; işveren veya vergi kesintisi yapan kimselerce, kesilen vergilerin matrahları ile birlikte ve toplu olarak vergi dairesine bildirilmesi işlemidir.
- Münferit beyanname; Dar mükelleflerin, yıllık beyanname yolu ile bildirmeye mecbur olmadıkları kazanç ve iratlarından, kesinti ile vergilendirilmemiş olanların bildirilmesi işlemidir.

Yıllık gelir vergisi beyanname ve münferit beyanname arasında beyannamenin şekil ve içeriği açısından farklılık bulunmamasına rağmen iki beyannameyi ayıran fark beyannamenin verileceği döneme ilişkindir. Yıllık gelir vergisi beyanname gelirin elde edildiği yılı takip eden yılın Şubat veya Mart aylarında verilirken, münferit beyanname ise serbest meslek faaliyetinde, faaliyetin sona erdiği diğer gelirlerde ise gelirin iktisap edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde verilmektedir (Başak, 2018: 15).

GVK Geçici 67'nci Maddesinin 1, 2, 3 ve 4 numaralı fıkra hükümleri uyarınca, kaynakta vergilendirmeye tabi tutulan kazançları için gerçek kişiler tarafından yıllık veya münferit beyanname GVK Geçici 67'nci Maddesinin 7'nci fıkrasına göre verilmemektedir. Diğer gelirler için verilecek yıllık beyannameye ise bu gelirler dahil edilmeyecektir. 4749 sayılı “Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında” Kanuna göre kurulan varlık kiralama şirketleri ve tam mükellef kurumlar tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilen kazanç ve iratlar için de münferit ya da özel beyanname verilmeyecektir. GVK Geçici 67/11 inci fıkrasına göre ihtiyari beyanda bulunabilirler. Kesintiye tabi tutulmuş olan ve yıllık ya da münferit beyanname ile beyan edilmeyecek olan menkul kıymetler ile diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançlar için takvim yılı itibariyle dar mükellefler de dahil olmak üzere yıllık beyanname verilebilmektedir. Düzenlenen yıllık gelir vergisi beyanamesi, izleyen yılın Mart ayının başından yirmi beşinci günü akşamına kadar yapılabilmektedir.

Mükellefe yıl içinde farklı dönemlerde ve farklı türde menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarını elden çıkarması ve hepsinde kâr elde etmediği durumlarda, zararları kârdan düşülme fırsatı veren, GVK' nın Geçici 67. Maddesinde düzenlenen ihtiyari beyan uygulaması temelde mükellef lehine bir uygulamadır. Menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan zararların belirli koşullar altında kârdan mahsup edilmesine imkan vermekte, böylece dönem içinde kesinti suretiyle tahsil edilen fazla vergilerin iadesine imkan tanımaktadır (İnneci, 2016: 142). Beyan edilen gelirden, aynı türden olan menkul kıymetler için yıl içinde oluşan zararlar mahsup edilebilmektedir. Hesaplanan vergiden de yıl içinde kesilen vergiler mahsup edilebilmektedir. Mahsup edilemeyen tutar da genel hükümler çerçevesinde red veya iade edilebilir. Geçici 67 nci Madde kapsamında kesilen vergilerin mahsup ya da iadesine imkan sağlayan bu beyan ihtiyari beyan olup, bu imkandan yararlanılabilmek için beyanın kanuni süresi içerisinde yapılması gerekir.

2.2.2. Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumları

Menkul sermaye iratları beyan durumlarına göre; tutarına bakılmaksızın beyan edilmeyecek olanlar, kaynakta vergilendirme ve istisna kapsamı dışında olan ve toplam tutarın belirlenen sınırı aşması halinde beyan edilecek olanlar, istisnaya konu olan kâr paylarının istisna tutarının indirilmesinden sonra kalan tutarın belirlenen sınırı aşması halinde beyan edilecek olanlar ile indirim oranı uygulandıktan sonra kalan tutarın belirlenen

sınırı aşması halinde beyan edilecek olanlar olarak sınıflandırılabilir. Aşağıdaki Tablo 2.2. de beyan durumlarına göre 2018 yılında elde edilen menkul sermaye iratları ele alınmıştır.

Tablo 2.2. 2018 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumları

2018 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumu			
Kanun Maddesi	Menkul Sermaye İradı Türü		Beyan Durumu
GVK Md.75/1	Menkul Kıymet Yatırım Fonlarının katılma belgelerine ödenen kâr payları	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md. 75/1	Menkul Kıymet Yatırım Ortaklarından elde edilen kâr payları	(+)	Kâr payının yarısı gelir vergisinden istisna, kalan tutar 34.000 TL'yi aşılıyorsa tamamı beyan edilecektir. İndirim oranı uygulanmaz.
GVK Md. 75/2	Adi Komandit Şirketlerin komanditer ortağının elde ettiği kâr payları	(+)	Kâr payının yarısı gelir vergisinden istisna, kalan tutar 34.000 TL'yi aşılıyorsa tamamı beyan edilecektir. İndirim oranı uygulanmaz.
GVK Md. 75/1, 2, 3	Kurumlardan elde edilen kâr payları (Kârın sermayeye ilavesi suretiyle elde edilenler hariçtir)	(+)	Kâr payının yarısı gelir vergisinden istisna, kalan tutar 34.000 TL'yi aşılıyorsa tamamı beyan edilecektir. İndirim oranı uygulanmaz.
GVK Md.75/4	KVK uyarınca yıllık ve özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonraki kısım	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md.75/5	01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş devlet tahvili veya hazine bonosundan elde edilen faiz	(-)	Faiz gelirine indirim oranı uygulandıktan sonra, kalan tutar 34.000 TL'yi aşılıyorsa tamamı beyan edilecektir.
GVK Md.75/5	01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş devlet tahvili veya hazine bonosundan elde edilen faiz	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md.75/5	Diğer her türlü (özel sektör) tahvil ve bono faizleri ile TOKİ, VKŞ ve Öİ tarafından çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler.	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md.75/6	Alacak faizleri	(+)	Kesinti yapılmadığından, 1.800 TL'yi aşılırsa tamamı beyana tabi olmaktadır. Aşılmazsa beyana tabi değildir. İndirim oranı uygulanmaz. Anapara kur farkları vergiye tabi değildir.
GVK Md.75/7	Kesintiye tabi tutulmuş mevduat faizleri	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.

Tablo 2.2. 2018 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumları (Devamı)

2018 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Beyan Durumu			
Kanun Maddesi	Menkul Sermaye İradı Türü		Beyan Durumu
GVK Md.75/7	Kıyı bankacılığında (off-shore bankacılık) elde edilen faizleri	(+)	Kesinti yapılmadığından, 1.800 TL'yi aşarsa tamamı beyana tabi olmaktadır. Aşmazsa beyana tabi değildir. İndirim oranı uygulanmaz. Anapara kur farkları vergiye tabi değildir.
GVK Md.75/8	Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen bedeller	(+)	Kesinti yapılmadığından, 1.800 TL'yi aşarsa tamamı beyana tabi olmaktadır. Aşmazsa beyana tabi değildir. İndirim oranı uygulanmaz.
GVK Md.75/9	İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kâr paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar	(+)	Kesinti yapılmadığından, 1.800 TL'yi aşarsa tamamı beyana tabi olmaktadır. Aşmazsa beyana tabi değildir. İndirim oranı uygulanmaz.
GVK Md.75/10	Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri	(+)	Kesinti yapılmadığından, 1.800 TL'yi aşarsa tamamı beyana tabi olmaktadır. Aşmazsa beyana tabi değildir. İndirim oranı uygulanmaz.
GVK Md.75/12	Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları,	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md.75/14	Repo kazançları	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md.75/15	Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta şirketleri tarafından ayrılmalar nedeniyle yapılan ödemeler	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.
GVK Md.75/16	Bireysel emeklilik şirketleri tarafından katılımcılara yapılan ödemeler.	(*)	Hiçbir şekilde beyana tabi değildir.

(+) İndirim Oranı Uygulanmayarak Beyan Edilmesi Gereken Menkul Sermaye İratları

(-) İndirim Oranı Uygulanarak Beyan Edilmesi Gereken Menkul Sermaye İratları

(*) Hem İndirim Oranı Uygulanmayan Hem De Beyan Edilmeyen Menkul Sermaye İratları

Kaynak: Sarılı, M., A. (2018). *Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Hermes Tanıtım Ofset Baskı Hizmetleri Ltd. Şti, s. 133.

Yukarıda yer alan menkul sermaye iratlarının beyan durumları tablosunda bazı iratlar kaynakta vergilendirmeye tabi olup hiçbir şekilde beyana tabi olmayacaktır. Bazı iratların ise beyan edilmesi için o yıl için belirlenen tutarın üstünde gelir elde edilmesi gerekmektedir. Elde edilen gelir bu tutarın altında kalırsa mükellefin beyanda bulunması

gerekmeyecektir. Elde edilen gelirin o yıl için belirlenen tutarın üstünde olması durumunda ise gelirin tamamı beyan edilecektir.

Gelir İdaresi Başkanlığının 2017 Faaliyet Raporu'nda menkul sermaye iratlarının beyan durumlarına yer verilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 2.3.'de muhtasar beyanname ile beyan edilen menkul sermaye iratları ile beyan tutarlarının toplam beyan içerisindeki yüzdeler oranı yer almaktadır.

Tablo 2.3. Muhtasar Beyannamenin 2017 Dönemi Beyan Tutarlarında Menkul Sermaye İratlarının Dağılımı (TL)

Tür Kodu	Gelir Açıklama	Beyan Tutarı	Toplam Beyan İçerisindeki Oranı(%)
061	Tam Mükellef Kurumlar Tarafından, Tam Mükellef Gerçek Kişilere, Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefi Olmayanlara ve Gelir Vergisinden Muaf Olanlara Dağıtılan 75 inci Maddenin (1), (2) ve (3) Numaralı Bentlerinde Sayılan Kar Payları (GVK Md. 94/6-b-i)	3.550.028.107	2,69
062	Tam Mükellef Kurumlar Tarafından Dar Mükellef Gerçek Kişilere ve Gelir Vergisinden Muaf Olan Dar Mükelleflere Dağıtılan 75 inci Maddenin (1), (2) ve (3) Numaralı Bentlerinde Sayılan Kar Payları (GVK Md. 94/6-b-ii)	372.691.138	0,28
081	Her Nevi Tahvil ve Hazine Bonosu Faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile Özelleştirme İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymetlerden Sağlanan Gelirler (GVK Md. 94/7)	1.068.741	0,00
082	Her Nevi Tahvil ve Hazine Bonosu Faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile Özelleştirme İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymetlerden Sağlanan Gelirler (GVK Geç. Md. 67/2)	31.287.259	0,02
101	TL Mevduat Hesaplarına Yürütülen Faizler (GVK Geç. Md. 67/4)	10.832.456.527	8,21
102	Döviz Tevdiat Hesaplarına Yürütülen Faizler ile Katılım Bankalarının Döviz Katılma Hesaplarına Ödenen Kar Payları (GVK Geç. Md. 67/4)	2.031.344.308	1,54
111	Faizsiz Olarak Kredi Verenlere Ödenen Kar Payları ile Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi ve Katılım Bankalarının Kar ve Zarara Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kar Payları (GVK Geç. Md. 67/4)	476.454.301	0,36
121	Repo Gelirleri (GVK Geç. Md. 67/4)	623.827.851	0,47
131	GVK'nın 75/15 inci Maddesinin (a) Alt Bendinde Yer Alan Ödemeler (GVK Md. 94/15-a)	18.088.341	0,01
132	GVK'nın 75/15 inci Maddesinin (b) Alt Bendinde Yer Alan Ödemeler (GVK Md. 94/15-b)	13.546.148	0,01
134	GVK'nın 75/16 inci Maddesinin (a) Alt Bendinde Yer Alan Ödemeler (GVK Md. 94/16-a)	143.738.010	0,11
135	GVK'nın 75/16 inci Maddesinin (b) Alt Bendinde Yer Alan Ödemeler (GVK Md. 94/16-b)	54.636.414	0,04
136	GVK'nın 75/16 inci Maddesinin (c) Alt Bendinde Yer Alan Ödemeler (GVK Md. 94/16-c)	29.525.493	0,02

Tablo 2.3. Muhtasar Beyannamenin 2017 Dönemi Beyan Tutarlarında Menkul Sermaye İratlarının Dağılımı (TL) (Devamı)

Tür Kodu	Gelir Açıklama	Beyan Tutarı	Toplam Beyan İçerisindeki Oranı(%)
251	Her Nevi Tahvil ve Hazine Bonosu Faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile Özelleştirme İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymetlerden Sağlanan Gelirler (GVK Geç. Md. 67/2)	87.848	0,00
253	Mevduat Faizleri (GVK Geç. Md. 67/4)	101.132.760	0,08
254	Faizsiz Olarak Kredi Verenlere Ödenen Kar Payları ile Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi ve Katılım Bankalarınca Kar ve Zarara Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kar Payları (GVK Geç. Md. 67/4)	465.891	0,00
257	Repo Gelirleri (GVK Geç. Md. 67/4)	55.508.890	0,04
258	Diğer Menkul Sermaye İratları	22.248.276	0,02

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı 2017 Faaliyet Raporu ss.173-175 http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2017/2017_faaliyet_raporu.pdf Erişim 20.06.2018.

Yukarıda yer alan menkul sermaye iratları için, muhtasar beyannamenin 2017 dönemi beyan tutarlarında en büyük payı TL cinsinden mevduat hesaplarına yürütülen faizler almaktadır (10.832.456.527 TL). GVK'nın 75 inci Maddesinin (1), (2) ve (3) Numaralı Bentlerinde Sayılan Kar Payları da ikinci en büyük paya sahiptir (3.550.028.107 TL). GVK Geçici 67/2 Maddesi uyarınca “her nevi tahvil ve hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler” için verilen beyan ise en az beyan tutarlarındadır (87.848 TL).

Gelir vergisi mükellefleri için gelir vergisi beyannamelerini verebilecekleri Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından kısmen veya tamamen önceden hazırlanarak mükelleflerin onayına sunmuş oldukları “Hazır Beyan Sistemi” bulunmaktadır. Mükellefler sisteme kullanıcı kodu veya T.C. kimlik numaraları ile giriş yapılarak beyanname verebilmektedirler. Aşağıda Tablo 2.4.’de Gelir İdaresi Başkanlığının 2017 faaliyet raporunda yer alan hazır beyan sistemi aracılığı ile beyanda bulunanlara ait rakamsal sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 2.4. Hazır Beyan Sisteminin 01.01.2017–31.12.2017 Dönemine İlişkin Rakamsal Sonuçları

Hazır Beyan Sistemi Kapsamında Beyanname Veren Mükellef Sayısı	1.487.590
Beyan Edilen Toplam Gelir (TL)	52.524.399.502
Beyan Edilen Gayrimenkul Sermaye İradı (TL)	38.186.112.668
Beyan Edilen Ücret (TL)	3.262.258.675
Beyan Edilen Menkul Sermaye İradı (TL)	10.626.112.191
Beyan Edilen Diğer Kazanç ve İratlar (TL)	449.915.966

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı 2017 Faaliyet Raporu s.109 http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2017/2017_faaliyet_raporu.pdf Erişim 20.06.2018.

Yukarıda tabloda yer alan veriler doğrultusunda, hazır beyan sisteminde beyan edilen menkul sermaye iratlarının beyan edilen toplam gelirin yaklaşık % 20' sini oluşturduğu görülmektedir. Hazır beyan sistemi aracılığı ile beyan edilen menkul sermaye iratlarının oranı beyan edilen gayrimenkul sermaye iratlarından sonra en yüksek paya sahip olmaktadır.

2.2.2.1. Tutarına bakılmaksızın beyan edilmeyecek olan menkul sermaye iratları

Aşağıda sayılan menkul sermaye iratları tutarına bakılmaksızın beyan edilmeyecektir. Diğer gelirler nedeni ile verilen beyannameye de dahil edilmezler (Atabey ve Akkurt, 2018: 171);

1. GVK' nın Geçici 67 nci Maddesi kapsamında 2018 takvim yılında elde edilmiş olan ve kaynaktan vergi kesintisine tabi tutulan (ticari kazanç dışındaki);

- Mevduat faizi gelirleri,
- Özel finans kurumları tarafından kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları, faizsiz kredi veren kişilere ödenen kâr payları, kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları,
- Repo kazançları,
- Menkul kıymet yatırım fonlarının katılma belgeleri karşılığında ödenen kâr payları ve bu fonların katılma belgelerinin BİST'de alımı ve satımı sonucu elde edilen gelirler ile Türkiye'de kurulmuş olan vadeli işlemler ile opsiyon borsalarında yapılan işlemler sonucu elde edilen gelirler,
- Dar mükellef kurumlara ait kâr payları ile dar mükellef gerçek kişilerin elde ettiği menkul sermaye iratları,

- Çalışma ve oturma izni almak sureti ile yılda altı aydan fazla yurt dışında yaşamakta olan Türk vatandaşlarının, Türkiye’de elde etmiş oldukları menkul sermaye iratları,
- Kaynakta kesintiye tabi olan 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen devlet tahvili, hazine bonusu ile diğer her türlü tahvil ve senet faizleri.
- 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulması suretiyle edinilen faiz gelirleri,
- 01.01.2006 tarihinden itibaren, varlık kiralama şirketlerince kira sertifikalarının yurt içine ihraç edilmesi sonucu sağlanan gelirleri,

2. Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, emeklilik ve sigorta şirketleri, yardım sandıkları tarafından ayrılmalar nedeni ile yapılan ödemeler ile bireysel emeklilik sisteminden ayrılmalara yönelik yapılan ödemelerin oluşturduğu irat tutarlarını,

3. Kurumlar vergisi mükellefleri tarafından 31.12.1998 tarihi ve daha önceki tarihler içerisinde sona eren hesap dönemlerinde elde edilmiş olan kazanç dağıtımında, gerçek kişiler tarafından kazanılan kâr paylarını,

4. Kurumların 31.12.2008 tarihi veya daha önceki tarihlerde sona eren hesap dönemine ait gelirlerini dağıttıkları kâr paylarını,

5. Kurumların kârlarını sermayeye eklemeleri sonucu elde edilen gerçek kişi ortaklar tarafından elde edilen bedelsiz hisse senetleri ve ortaklık payları,

6. Dar mükellef gerçek kişiler tarafından, eurobondlar aracılığı ile kazanılan faiz gelirleri ile varlık kiralama şirketlerince yurt dışına ihraç edilen kira sertifikaları ile kazanılan gelirleri,

7. Dar mükellef gerçek kişiler tarafından, tam mükellef kurumların yurt dışına ihraç etmiş olduğu tahvillerden elde ettiği faiz geliri,

8. Dar mükellefler tarafından elde edilmiş olan, vergi kesintisine tabi olan menkul sermaye iratları.

2.2.2.2. Belli şartlarda beyan edilecek menkul sermaye iratları

İndirim oranı uygulandıktan sonra kalan tutarın 34.000 TL' yi aşması halinde beyan edilecek menkul sermaye iratları

GVK 75. Maddesinin ikinci fıkrasının 5. bendinde yer alan her çeşit tahvil ve hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetlerden elde edilen gelirlerin 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan menkul kıymetlerden elde edilen faiz gelirinin indirim oranı uygulandıktan sonra kalan miktarın, 2018 yılı için beyanname verme sınırı olan 34.000 TL'yi aşması durumunda elde edilen iradın tamamının beyan edilmesi gerekmektedir.

İstisnaya konu olan kâr paylarının istisna tutarının indirilmesinden sonra kalan tutarın 34.000 TL' yi aşması halinde beyan edilecek menkul sermaye iratları

GVK 22. Maddesinin 2. bendi ile ilgili Kanununun 75. Maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde yazılı olan tam mükellef kurumlardan elde edilen kâr paylarının yarısı gelir vergisinden müstesna tutulmaktadır. İstisna olan kâr payları;

- Tam mükellef olan kurumlardan elde edilen her nevi hisse senetlerinin kâr payları,
- Tam mükellef olan kurumlardan elde edilen iştirak hisselerinden doğan kazançların,
- Tam mükellef olan kurumlarca, yurtdışında ihraç edilen tahvil gelirleri ile tam mükellef olan varlık kiralama şirketlerince yurtdışında ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen gelirler,
- Tam mükellef olan kurumların idare meclisi başkan ve üyeleri için verdikleri kâr paylarının yarısı gelir vergisinden istisna kapsamına alınmıştır. Bu istisna tutarının indirilmesinden sonra kalan tutar 2018 yılı beyan verme sınırı olan 34.000 TL'yi aşması halinde, elde edilen iradın tamamının yıllık beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir. Gelir vergisi 23.07.2006 tarihinden itibaren % 15 olarak gayrisafi miktar üzerinden kaynakta vergi kesintisi ile vergilendirilmektedir. Ancak beyandan sonra istisna kapsamındaki miktar indirilerek artan oranlı vergi tarifesine göre yeniden hesaplanan vergi iade edilebilmektedir.

Kaynakta vergilendirme ve istisna kapsamı dışında olan ve toplam tutarı 1.800 TL'yi aşması halinde beyan edilecek menkul sermaye iratları

GVK' nın 86'ncı Maddenin 1/d bendinde yer alan düzenleme sonucunda, bir takvim yılı içinde elde edilmiş olan ve toplamı 2018 yılında elde edilen gelirler için 1.800 TL'nin altında kalan gelirler beyan edilmeyecektir. Ayrıca bu gelirler kesinti ve istisna uygulamasına da konu olmamakta olan menkul sermaye iratları sınıfında yer almaktadır. Bu düzenleme sonucunda kesintiye tabi olmayan ve tutarı ne olursa olsun beyan edilmesi gereken menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarının beyanı, belirli bir tutarı geçmesi koşuluna bağlanmış, tutarı az miktardaki gelirler için beyanname verme zorunluluğu kaldırılmıştır. Uygulama ile mükelleflerin ve vergi dairelerinin yükü hafifletilerek, verimliliği düşük olan işlerden kurtarılmak amaçlanmıştır (Atabey ve Akkurt, 2018: 172).

2018 yılı içerisinde tam mükellef gerçek kişiler tarafından elde edilen;

- Her türlü alacak faizleri,
- Kıyı bankacılığı (off-shore) aracılığı ile elde edilen faiz gelirleri,
- Adi komandit şirket komanditer ortaklarına ait kâr payları,
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç ve iktisap edilen; hisse senedi ile tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponlarının satışından elde edilen gelirler,
- İştirak hisselerinin, sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kâr paylarının devir ve temlik karşılığı olarak elde edilen gelirler,
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığı olarak elde edilen iskonto bedelleri,
- Yurt dışından faiz geliri, repo geliri, kâr payı vb. kazanılan menkul sermaye iratları kaynakta vergilendirme ve istisna kapsamı dışında tutulmaktadır. 1.800 TL aslında bir istisna tutarı değildir. Bu tutar elde edilen gelirin beyan edilip edilmeyeceği konusundaki tespit dikkate alınacaktır. Toplam tutarı 1.800 TL'yi aşan menkul sermaye iratlarının tamamı beyan edilecektir.

2.3. Menkul Sermaye İratlarında Vergilendirme

Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi konusunda temel konulardan biri vergilendirilebilir gelir kavramıdır. Gayrisafi gelirden bazı indirimlerin yapılması, zararların mahsubu vb. sonucunda ortaya çıkan tutarı ifade eden vergilendirilebilir gelir kavramı son

derece önem arz etmektedir (Arıkan ve İnneci, 2016; 13). Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde indirim oranları, istisnalar, safi irat tutarının tespitinde indirilecek giderler vb. vergilendirilebilir gelirin belirlenmesinde göz önüne alınmalıdır.

01.01.2006 tarihinden itibaren GVK' nın Geçici 67'nci Maddesince, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının çoğunda elden çıkarılma ve elde tutulma sürecinde elde edilen gelirlerin vergilendirilmesinde kesinti esası uygulamaya konulmuştur. Kesinti suretiyle vergilendirilen menkul sermaye gelirleri için ayrıca yıllık beyanname verilmeyecektir. Geçici 67'nci Maddede kaynakta vergilendirme kapsamından çıkarılmış olan gelirlerin ise 31.12.2005 tarihinde geçerli olan düzenlemelere göre vergilendirilmesi öngörülmektedir. 67'nci Maddenin (10) numaralı fıkrasında da 01.01.2006 tarihinden önce iktisap edilen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının, elden çıkarılması veya elde tutulma sürecinde elde edilen gelirler için bankalar veya aracı kurumlar tarafından kaynakta vergilendirme yapılmayarak, bu gelirlerin 31.12.2005 tarihi itibarı ile geçerli olan hükümler uygulanarak vergilendirilmesi öngörülmektedir.

2.3.1. Türkiye'de Uygulanan Gelir Vergisi Sistemi

Ülkelerde uygulanan gelir vergisi sistemleri “üniter” veya “sedüler” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımı sağlayan gelirin toplanarak mı yoksa ayrı ayrı mı beyan edileceği olmaktadır. Üniter gelir vergisi sisteminde, mükelleflerin farklı kaynaklardan elde etmiş oldukları gelirleri, elde edilen kaynak türünden bağımsız şekilde bir arada toplanılarak vergilendirilmektedir. Sedüler gelir vergisi sisteminde ise mükelleflerin farklı kaynaklardan elde etmiş oldukları gelirler, üniter sistemde olduğunun aksi uygulama ile bir araya toplanarak değil, her bir gelir unsuru ayrı olarak vergilendirilmektedir. Türkiye'de uygulanmakta olan vergi sistemi üniter gelir vergisi sistemidir. Üniter gelir vergisi sistemi uygulamasında gelirlerin toplanması ödeme gücünü kavramaya yönelik olarak sistemin gereği olarak uygulanır. Türk vergi sisteminde GVK' nın 85. Maddesinde gelirin toplanması ve beyanına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. GVK' nın 86. Maddesinde ise toplama yapılmayan hallere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak uygulamada beyan dışı bırakılmakta olan gelirlerin kapsamının son derece geniş tutulmuş olması, ihtiyari beyan esası, istisna ve muafiyetler ile kaynakta kesinti uygulaması gelir vergisinde üniterliğin sağlanmasını engellemektedir (Arıkan ve İnneci, 2016: 23-24).

2.3.2. Menkul Sermaye İratlarında Kaynakta Vergilendirme Dönemleri ve Ödeme

GVK' nın 75. Maddesinin ikinci fıkrasının 1, 2, 3, 4, 5, 7, 12, 14, 15, ve 16 numaralı bentlerinde yer alan menkul sermaye iratları kaynakta vergilendirilmektedir. GVK Geçici 67. Maddesi ve 75. Maddesinin ikinci fıkrasının 5, 7, 12 ve 14 numaralı bentlerinde yer alan menkul sermaye iratları ve menkul kıymet yatırım fonları katılma belgeleri kâr paylarını 01.01.2006-31.12.2020 tarihleri arasında elde edilmesi durumunda kaynakta vergilendirme kapsamında tutulmaktadır. Ayrıca mezkur Kanununun 94. Maddesinde kaynakta vergilendirmeye tabi tutulmuş olan menkul sermaye iratlarına açıklık getirilmektedir. Bu kazançlar üzerinden yapılacak kesinti oranları farklı tarihlerde yayımlanmış olan BKK ile belirtilmektedir. Kaynakta vergilendirmeye tabi tutulan menkul sermaye iratları;

- Tam mükellef kurumların dağıttığı kâr payları,
- Dar mükellef kurumlardan elde edilen kazançlar,
- Tahvil, hazine bonosu faizleri ile gelir ortaklığı senetlerinden sağlanan kazançlar,
- Mevduat faizleri,
- Faizsiz kredi verenlere ödenen kâr payları, kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları,
- Repo kazançları,
- Tüzel kişiliği haiz emekli ve yardım sandıkları, sigorta şirketleri tarafından ayrılmalar nedeniyle yapılan ödemeler,
- Bireysel emeklilik şirketleri tarafından katılımcılara yapılan ödemeler.
- Özel finans kurumları (Katılım Bankası) gelirleri ile bankalar ve aracı kurumların gelirleri,
- Menkul kıymetler, vadeli işlemler ile opsiyon piyasalarında işlem gören menkul kıymet gelirleri ile aracı kuruluş varantlarından elde edilen gelirler.

Kaynakta kesinti uygulamasında yukarıda sayılan gelirleri elde eden gelir sahibi kişilerin gerçek ya da tüzel kişi, tam ya da dar mükellef olmasının önemi yoktur. Ayrıca elde edilen gelirin vergiden istisna olup olmadığı da önemli olmayacaktır. Bu durumda vergi

mükellefiyeti olmayıp, vergiden muaf olan kişilerin de elde ettiği gelirler kesintiye tabi olacaklardır (Demir, 2013: 13).

Geçici 67. Madde ile getirilen kaynakta kesinti uygulamasında tek muafiyet emeklilik yatırım fonları ile birlikte borsa yatırım fonları için öngörülmüştür. Borsa yatırım fonları açısından vergilendirme kurum bünyesinde değil, katılım belgelerinden elde edilen kâr payları üzerinden yapılacaktır (Bayrak, 2006: 68).

Yeni vergilendirme rejimi birçok yatırımcıyı geliri hesaplama, beyanname verme ve vergi ödeme gibi karmaşık olarak görülen zorunluluklardan kurtarmaktadır. Ayrıca beyan edilecek matrahların eksik hesaplanması, geç veya hiç beyanname verilmemesinden dolayı doğabilecek cezai tarhiyatlardan yatırımcıları kurtarmaktadır. Ancak menkul kıymet gelirlerinin tespiti, vergilerin kesilip ödenmesi vb. birçok vergilendirme işleminden kesinti yapmak zorunda olan kurumlar sorumlu hale gelmiştir. Eksik hesaplanan ve ödenen vergiler dolayı oluşacak olan cezai sorumluluk da kesinti yapmak zorunda olan kurumlardadır (Tan, 2006: 107).

Bankalar ile aracı kurumlar, GVK' nın Geçici 67. Maddesinin (1) numaralı fıkrası doğrultusunda kaynakta kesinti yapmakla yükümlü kılınmışlardır. Bu kurumlar menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarına ait gelirler üzerinden takvim yılının üçer aylık dönemleri itibarı ile kesinti yapılmaktadırlar. Banka ile aracı kurumlar tarafından ilgili madde kapsamında yapılacak kesinti dönemleri aşağıda belirtilmektedir;

- Birinci kesinti dönemi; Ocak-Şubat-Mart,
- İkinci kesinti dönemi; Nisan-Mayıs-Haziran,
- Üçüncü kesinti dönemi; Temmuz-Ağustos-Eylül,
- Dördüncü kesinti dönemi; Ekim-Kasım-Aralık olarak belirlenmiştir.

Banka ve aracı kurumlar, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elde tutulma ile elden çıkarılma işlemlerinden sağlanan kazanç ve iratlar üzerinden GVK' nın Geçici 67. Maddesinin (1) numaralı fıkrası doğrultusunda kestikleri vergileri, internet ortamında beyan etmelidirler. Bu beyan kurumların diğer işlemleri nedeniyle verecekleri muhtasar beyanname ile değil, şekli ve muhteviyatı Maliye Bakanlığı tarafından belirlenecek yeni bir muhtasar beyanname ile beyan edilecektir (Doğan, 2012: 68). Bu beyan ve ödeme bankalar ile aracı kurumların genel müdürlükleri tarafından, genel

müdürlüğün bağlı bulunduğu vergi dairesine yapılacaktır. Aşağıda Tablo 2.5.’ de üçer aylık dönemlere ait yapılan kesintiler için muhtasar beyannamenin verileceği ve ödemenin yapılacağı tarihler belirtilmiştir.

Tablo 2.5. Üçer Aylık Dönemlere Ait Yapılan Kesintiler İçin Muhtasar Beyannamenin Verileceği ve Ödemenin Yapılacağı Tarihler

Dönem	Beyannamenin verileceği tarih	Ödemenin yapılacağı tarih
Ocak-Şubat-Mart,	20 Nisan	26 Nisan
Nisan-Mayıs-Haziran	20 Temmuz	26 Temmuz
Temmuz-Ağustos-Eylül	20 Ekim	26 Ekim
Ekim-Kasım-Aralık	20 Ocak	26 Ocak

2.3.3. Kaynakta Vergilendirme Dahilinde Olan Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

GVK’ nın Geçici 67. Maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenmiş olan kaynakta vergilendirme; “Bankalar Kanunu” kapsamında Türkiye’de faaliyet gerçekleştiren bankalar ile “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası” ve SPK kapsamında Türkiye’de faaliyet gerçekleştiren aracı kurumlar tarafından yapılabilecektir. Kaynakta vergilendirme uygulamasında, gelir sahibi kişinin gerçek veya tüzel kişi olması, tam veya dar mükellef olmasının, ayrıca elde edilen gelirin vergiden istisna olup olmadığının önemi yoktur. Vergi mükellefiyeti olmayan veya vergiden muaf olanların da elde etmiş olduğu gelirler kesintiye dahil olacaktır.

2.3.3.1. Tam mükellef kurumlarda kâr paylarının vergilendirilmesi

Gerçek kişiler tarafından, tam mükellef kurumlardan elde edilen ve GVK uygulaması bakımından kâr payı sayılan gelirler aşağıda belirtilmiştir;

- Her nev’i hisse senetlerine ait kâr payı gelirleri,
- İştirak hisseleri kazançları,
- Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilmekte olan kâr payları.

Tam mükellef kurumlardan elde edilen, yukarıda belirtilmiş olan kâr paylarının yarısı gelir vergisinden istisnadır. Kalan tutar ise vergiye tabi gelir olarak dikkate alınacaktır. Beyana tabi başka bir gelirlerin bulunmaması durumunda, elde edilen gelir 2018 yılı için 34.000-TL’yi aşarsa beyan edilecektir. Bu tutarın altında kalması durumunda ise beyan edilmeyecektir. Beyan edilmekte olan tutar üzerinden hesaplanan gelir vergisinden,

kurum bünyesinde kârın dağıtım aşamasında yapılmış olan % 15 oranındaki vergi kesintisinin tamamı (istisnaya isabet eden kısım dahil) mahsup edilebilecektir. Yapılan bu mahsup sonrasında kalan tutar genel hükümler çerçevesinde ret ve iade edilebilecektir.

Kâr paylarının vergilendirilmesine ilişkin olarak mükellefler lehine olan bir diğer düzenleme de GVK' nın 22'nci Maddesinde yer alan istisna ve kesintilerin mahsubuna ilişkin hüküm ile yapılmıştır. İlgili madde hükmü uyarınca tam mükellef kurumlardan elde edilen kâr payının yarısı gelir vergisinden istisna kapsamında olup, kâr payı üzerinden yapılan kesintilerin tamamının, kâr payının istisna edilmeyen kısmı üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsubuna imkan verilmiştir. Tam mükellef gerçek kişiler tarafından elde edilen kâr paylarının vergilendirilmesine ilişkin yapılan bir diğer düzenleme ile de GVK' nın Geçici 62'nci Maddesi ile yapılmış ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.12.1998 veya daha önceki tarihlerde sona eren hesap dönemlerinde elde ettikleri kazançlarının dağıtım halinde GVK' nın 94'üncü Maddesi uyarınca kesinti yapılmayacağını hükme bağlamıştır. Ayrıca gerçek kişilerin bu gelirleri gelir vergisinden de istisna edilmiştir (Öz Yılmaz, 2012: 158). 01.01.1999 – 31.12.2002 tarihleri arasında sona eren hesap dönemlerindeki, kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançlar ile GVK' nın Geçici 61'inci Maddesi kapsamında vergi kesintine tabi tutulmuş olan yatırım indirimi istisnasından yararlanan kazançların dağıtılması durumunda; gerçek kişiler tarafından elde edilen kâr paylarının tutarına elde edilen kâr payının 1/9'u eklenmektedir. Daha sonra bulunan tutarın yarısı, vergiye tabi gelir olarak dikkate alınacaktır. Beyan edilen vergiye tabi gelir tutarının 1/5'lik kısmı, hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilebilecektir. (Atabey ve Akkurt, 2018: 174).

2.3.3.2. Dar mükellef kurumlardan elde edilen kazançların vergilendirilmesi

Kurumlar vergisi mükellefi sayılan kurumlardan kanuni ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye'de bulunmayan kurumlar dar mükellef kurumlar sınıfına tabidir. Bu kurumlar sadece Türkiye'de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergi sorumlusu olacaklardır. GVK 75/4. Maddesinde “Kurumlar Vergisi Kanunu doğrultusunda yıllık ya da özel beyanname veren dar mükellef kurumlar için, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazançlarından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonraki kalan kısmı” menkul sermaye iradı kapsamında sayılmaktadır. Aşağıda Tablo 2.6.' da dar mükellef kurum bazında menkul sermaye iradı sağlayan gelirlerin kesinti durumları belirtilmektedir.

Tablo 2.6. Dar Mükellef Kurum Bazında Menkul Sermaye İradı Sağlayan Gelirlerin Kesinti Durumu

Gelirin Türü	Kesinti Durumu
Hisse Senedi Kâr Payı Gelirleri	Kâr dağıtımı yapan kurum tarafından % 15 oranında kesinti yapılır. (Girişim sermayesi yatırım fon ve ortaklıkları % 0)
Varantlardan Sağlanan Kazançlar (BİST'te işlem gören)	Dayanak varlığı hisse senedi veya hisse senedi endeksi olan varantlardan sağlanan kazançlar; % 0 oranında kesintiye tabi.
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı (MKYO) ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı (GYO) Hisse Senedi Kâr Payı Gelirleri	Kâr dağıtımı yapan kurum tarafından kesinti yapılır; % 0 oranında kesintiye tabi.
Devlet Tahvili, Hazine Bonosu Faiz Gelirleri(1.1.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş olanlar)	1) Anonim, eshamlı komandit ve limited şirket niteliğindeki yabancı kurumlar ile Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenen yabancı kurumlar tarafından elde edilen faiz gelirleri % 0 oranında kesintiye tabi. 2) Yukarıda sayılanların dışındaki kurumlar tarafından elde edilen faiz gelirleri; - Altına dayalı devlet iç borçlanma senetleri; % 0, - Diğerleri; % 10 oranında kesintiye tabi.
Hazine Müsteşarlığı Tarafından İhraç Edilen Eurobondların Faiz Gelirleri	% 0 oranında kesintiye tabi.
Menkul Kıymet Yatırım Fonu Katılma Belgelerinden Elde Edilen Kâr Payları	1) Anonim, eshamlı komandit ve limited şirket niteliğindeki yabancı kurumlar ile Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenen yabancı kurumlar tarafından elde edilenler; - % 0 oranında kesintiye tabi. 2) Yukarıda sayılanların dışındaki kurumlar tarafından; - Sürekli olarak portföyünün en az % 51'i BİST'te işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının, bir yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinden elde edilenler kesintiye tabi değil. - Devamlı olarak fon toplam değerinin en az % 80'i, MKYO hisse senetleri hariç olmak üzere BİST'te işlem gören hisse senetlerinden oluşan hisse senedi yoğun fonların katılma belgelerinden elde edilenler % 0 oranında kesintiye tabi. - Yukarıda belirtilen fonlar dışındaki yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilenler % 10 oranında kesintiye tabi.
Özel Sektör Tahvili (Tahvil, Varlığa Dayalı Menkul Kıymet, Finansman Bonosu) Faiz Geliri (1.1.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş olanlar)	1) Banka ve aracı kurum aracılığıyla Türkiye'de ihraç edilenlerden; a) Anonim, eshamlı komandit ve limited şirket niteliğindeki yabancı kurumlar ile Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenen yabancı kurumlar tarafından elde edilen faiz gelirleri; - % 0 oranında kesintiye tabi. b) Yukarıda sayılanların dışındaki kurumlar tarafından elde edilen faiz gelirleri; - % 10 oranında kesintiye tabi. 2) Banka ve aracı kurum aracılığı olmaksızın Türkiye'de ihraç edilenlerden elde edilen faiz gelirleri; - % 10 oranında kesintiye tabi. 3) Tam mükellef kurumlar tarafından yurt dışında ihraç edilen tahvillerden elde edilen faiz gelirleri, tahvilin vadesine göre % 0 ile % 10 arasında değişen oranlarda kesintiye tabi.

Tablo 2.6. Dar Mükellef Kurum Bazında Menkul Sermaye İradı Sağlayan Gelirlerin Kesinti Durumu (Devamı)

Kira Sertifikalarından Elde Edilen Kâr Payı Gelirleri (Tam mükellef varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen)	<p>1) Anonim, eshamlı komandit ve limited şirket niteliğindeki yabancı kurumlar ile Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenen yabancı kurumlar tarafından elde edilen gelirler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - % 0 oranında kesintiye tabi. <p>2) Yukarıda sayılanların dışındaki kurumlar tarafından elde edilen gelirler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilen altına dayalı kira sertifikaları % 0, - Diğerleri % 10 oranında kesintiye tabi. <p>3) Yurt dışında ihraç edilenlerden elde edilen gelirler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vadesine göre % 0 ile % 10 arasında değişen oranlarda kesintiye tabi. - Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilenlerde kesinti oranı % 0.
Repo Gelirleri	% 15 oranında kesintiye tabi.
Mevduat Faizleri	<p>1) 02.01.2013 tarihinden itibaren açılan veya vadesi yenilenen;</p> <p>a. Döviz tevdiat hesaplarına yürütülen faizler üzerinden;</p> <ul style="list-style-type: none"> - 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli % 18, - 1 yıla kadar (1 yıl dahil) vadeli % 15, - 1 yıldan uzun vadeli % 13, <p>b. Mevduat faizleri üzerinden;</p> <ul style="list-style-type: none"> - 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli % 15, - 1 yıla kadar (1 yıl dahil) vadeli % 12, - 1 yıldan uzun vadeli % 10, <p>2) 02.01.2013 tarihinden itibaren; vadesiz DTH hesaplarına yürütülen faizlerden %18, vadesiz mevduat faizlerinden % 15,</p> <p>3) 02.01.2013 tarihinden önce açılan mevduat hesaplarına yürütülen faizlerden (vadeye veya döviz cinsine bakılmaksızın) % 15 oranında kesinti yapılır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Katılım bankalarının katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları için de yukarıdaki kesinti oranları uygulanır.
Off-Shore Mevduat Faiz Gelirleri	Kesintiye tabi değil.
Vadeli işlem ve Opsiyon İşlemlerinden Elde Edilen Kazançlar	<p>1) VİOP'ta ve VİOP dışında banka ve aracı kurum aracılığıyla;</p> <p>a) Anonim, eshamlı komandit ve limited şirket niteliğindeki yabancı kurumlar ile Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenen yabancı kurumlar tarafından elde edilen kazançlar;</p> <ul style="list-style-type: none"> - % 0 oranında kesintiye tabi. <p>b) Yukarıda sayılanların dışındaki kurumların;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hisse senetlerine veya hisse senedi endekslerine dayalı kontratlardan elde ettikleri kazançlar % 0, - Diğer kontratlardan elde ettikleri kazançlar % 10, oranında kesintiye tabi. <p>2) Banka ve benzeri finans kurumlarının VİOP dışında banka ve aracı kurum aracılığıyla yaptıkları işlemlerden elde ettikleri kazançlar kesintiye tabi değil. Genel hükümler uygulanır.</p>

Kaynak: Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi Rehberi (2018). http://www.vergidegundem.com/documents/10156/4738729/MenkulKiymet_2018.pdf/9751123f-c147-4fb0-bd19-676db921d95f Erişim 30.05.2018.

Yukarıda yer alan tabloda dar mükellef kurum bazında menkul sermaye iradi sağlayan gelirlere % 0 oranında kesintiye tabi olan kazançların oldukça fazla yer aldığı görülmektedir. GVK' nın 94. Maddesinin birinci fıkrasının 6. bendi uyarınca dar mükellef kurum kazançları için ana merkeze aktarılan tutar üzerinden % 10 oranından kesintiye tabi tutulmaktadır. Bu uygulamada kârın dağıtılıp dağıtılmamasının bir önemi yoktur. Bu uygulama ile vergi sonrası kârlarını dağıtmayarak, sermayeye ilave suretiyle merkeze aktarma işlemleri önlenmeye çalışılmıştır. Ancak 81 seri nolu KVK genel tebliği doğrultusunda dar mükellef kurumlar Türkiye' de elde ettikleri kârı ana merkeze aktarmaları halinde, GVK' nın 94. Maddesinin birinci fıkrasının 6. bendi uyarınca kesinti işlemi dışında tutulacaktır (Sarılı, 2012: 179).

2.3.3.3. Tahvil, hazine bonusu faizleri ile gelir ortaklığı senetlerinden sağlanan gelirlerin vergilendirilmesi

31.12.2004 tarih ve 25687 Sayılı Resmi gazetede yayımlanan 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olacak olan 5281 Sayılı "Vergi Kanunlarının Yeni Türk Lirasına Uyum ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile 2006-2015 yılları arasında uygulanacak, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması ile elde tutulmasından sağlanan kazanç ve iratların, GVK' nın 75/2. Maddesinin 5, 7, 12 ve 14 numaralı bentlerinde belirtilmiş olan menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesine yönelik yeni bir sistem oluşturulmuş ve menkul kıymetlerin vergilendirilmesinde karmaşayı ortadan kaldırarak, uyumlu, eşitlikçi ve sade bir sistem hedeflenmiştir. GVK75/2-5. Maddesindeki menkul sermaye iratları; her nevi tahvil faizleri, hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirleri kapsamaktadır. Ancak söz konusu bentte, döviz cinsinden olan yahut dövize, altına ya da başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışlarının irat sayılmayacağı belirtilmektedir.

GVK Geçici 67'nci Maddenin 9 numaralı fıkrası kesinti t uygulamasının başlayacağı döneme ilişkin sınırlandırıcı olarak: "maddenin yürürlük tarihinden önce ihraç edilmiş her nevi tahvil ve hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresi tarafından çıkarılan menkul kıymetlerin, elde tutulması ya da elden çıkarılması sureti ile sağlanan gelirlerin vergilendirilmesinde (dar mükellef kurumların, bu şekilde sağladıkları kazançlar hariç tutulmuştur) bu madde hükümleri uygulanmayacak olup, bu gelirlerin

vergilendirilmesinde, 31.12.2005 tarihi itibarı ile geçerli hükümler uygulanır" hükmünü getirmiştir.

5281 Sayılı Kanunla yapılan düzenlemede genel olarak kaynaktan kesinti esaslı vergilendirme temel alınmıştır. Mükellefiyet ve hukuki durumu dikkate alınmaksızın, tüm gerçek ve tüzel kişiler tarafından elde edilen menkul kıymet gelirleri üzerinden % 15 oranında kesinti yapılacağı öngörülmüştür. Ancak söz konusu oranın yüksek bulunması nedeni ile getirilen eleştiriler sonucunda kesinti oranında, 07.07.2006 tarih ve 2662 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5527 Sayılı Kanun ile 23.07.2006 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler ile kesinti oranları düşürülmüş, tam ve dar mükellefiyet kapsamında gerçek ve tüzel kişiler için farklı olan oranlar belirlenmiştir. Tam mükellef kurumlardan; anonim şirketler, eshamlı komandit şirketler, limited şirketlerin yatırım fonları tarafından elde edilen faiz gelirleri % 0 oranında kesintiye tabidirler. Ayrıca kurumlar vergisine de tabi olacaklardır. Bunların dışındaki kurumlar altına dayalı devlet iç borçlanma senetlerinden % 0, diğerlerinden % 10 oranında kesintiye tabi olacaklardır.

Beyanname vermesi gereken kurumlar, ödemiş oldukları kaynaktan vergi kesintilerini beyannameleri üzerinde, hesaplanan kurumlar vergilerinden mahsup edebileceklerdir. Dar mükellef gerçek kişi ve kurumlarda, altına dayalı devlet iç borçlanma senetlerinde % 0, diğerlerinde % 10 oranında kesinti uygulaması yapılacaktır. Devlet tahvili ve hazine bonoları aracılığı ile elde edilen gelirler üzerinden uygulanacak olan kesinti oranı, tam mükellef gerçek ve tüzel kişiler için % 10, dar mükellef gerçek kişiler için ise % 0 olarak uygulanmaktadır. Ancak bu şekilde farklı mükellefiyet durumlarında uygulanan farklı kesinti oranları, yatırımcılar arasında mükellefiyet durumlarına göre farklı vergisel sonuçlar doğurmakta olup, adaletsizliğe neden olacağı düşünülmektedir (Doğan, 2008: 124).

2.3.3.4. Mevduat faizi ve repo gelirlerinin vergilendirilmesi

GVK’ nın Geçici 67. Maddesinin (4) numaralı fıkrasında elde edenlerin mükellefiyet durumları ve hukuki niteliklerine bağlı olmaksızın, mezkur Kanunun 75. Maddesinin ikinci fıkrasının 7 ile 14 numaralı bentlerinde yazılı olan, menkul sermaye iratları için ödemeyi yapanlarca % 15 oranında vergi kesintisi yapılacağı ve kesintiye tabi tutulan gelirler için yıllık beyanname verilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu bentler mevduat faizleri ve repo kazançlarını içerir.

- Mevduat faizi; Bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına ile tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılmakta olan vadeli, vadesiz paralar için ödenen faizlerdir. Ayrıca bunların dışında kalan kişi ve kuruluşlardan da devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanlardan, ne şekil ve ad altında olursa olsun toplamış oldukları paralar ile sağladıkları menfaatler ve gelirlerin, bankalar ile 2499 sayılı SPK' ya göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasasında değerlendirilen paralara ödediği faizler de mevduat faizi sayılmaktadır. (GVK Md. 75/2-7)
- Repo kazançları; GVK' nın 75. Maddesinin ikinci fıkrasının (5) numaralı bendinde düzenlenen; menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığı olarak sağlanan menfaatleri içermektedir. (GVK Md. 75/2-14)

Belirtilen düzenleme sonucunda; 2006-2015 yılları arasında ödenen mevduat faizleri ve repo gelirleri üzerinden, ödemeyi yapanlarca geliri elde edenin mükellefiyet durumu ile hukuki niteliğine bakılmaksızın, GVK' nın Geçici 67. Maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca kesinti yapılacaktır. 31.12.2015 tarihine kadar ödenecek mevduat faizleri ve repo gelirleri üzerinden GVK' nın 94. Maddesinin (8) ve (14) numaralı bentleri uyarınca gelir vergisi kesintisi yapılacaktır. GVK' nın 94. Maddesinin anılan bentlerinin parantez içinde;

- Kanunla kurulan dernek ve vakıfların,
- Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti bulunan vakıfların,
- Kamu menfaatine yararı bulunan derneklerin,
- Vakıf veya dernek olmamakla birlikte; meslek örgütleri, odalar, borsalar ile bunların üst kuruluşları, emekli ve yardım sandıkları ile siyasi partiler benzeri vergi uygulamalarında vakıf ve dernek sınıfında kabul edilebilmektedirler. Bu sınıfta kabul edilen kuruluşlar tarafından elde edilen mevduat faizi ile repo gelirleri üzerinden kesinti yapılmayacaktır. Ancak vakıflar ve dernekler ile tam mükellef kurumlara ödenenler üzerinden ise kesinti yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

02.01.2013 tarihinden itibaren açılan veya vadesi yenilenen mevduat faizlerinin vergilendirilmesinde;

- 1) TL cinsinden olan mevduatlar için;
- Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli olan hesaplar için % 15 oranında,

- 1 yıla kadar (1 yıl dahil) vadeli olan hesaplar için % 12 oranında,
- 1 yıldan uzun vadeli olan hesaplar için % 10 oranında kesintiye tabidir.

2) Döviz cinsinden olan tevdiat hesapları (DTH) için;

- Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli olan hesaplar için % 18 oranında,
- 1 yıla kadar (1 yıl dahil) vadeli olan hesaplar için % 15 oranında,
- 1 yıldan uzun vadeli olan hesaplar için % 13 oranında kesintiye tabidir.

02.01.2013 tarihinden önce açılan mevduat hesapları için, yürütülen faizlerden (vadeye veya döviz cinsine bakılmaksızın) % 15 oranında kesinti yapılmaktadır. Ancak 02.01.2013 tarihinden itibaren, vadesiz DTH hesaplarına yürütülen faizler üzerinden % 18, vadesiz mevduat faizleri üzerinden % 15 oranında kesinti uygulanmaktadır. Katılım bankalarının tarafından, katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr payları için de bu kesinti oranları uygulanmaktadır. Bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralar için yürüttükleri faizler bu kesintiye tabi değildirler. Tam mükellef kurum gelirleri ayrıca kurumlar vergisine tabi olacaktır. Ödenen kaynakta vergi kesintileri beyanname üzerinde hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilebilmektedir.

GVK' nın Geçici 67. Maddesinin (5) numaralı fıkrasında geliri elde edenin mükellefiyet durumu, hukuki niteliği ve muafiyet ve istisna düzenlemelerinin kaynakta vergilendirme uygulaması açısından herhangi bir öneminin bulunmadığı hüküm altına alınmış olması nedeniyle, anılan Kanunun 94. Maddesinin (8) ve (14) numaralı bentlerinin parantez içinde belirtilenlere 01.01.2006 tarihinden ödenen mevduat faizi ve repo gelirleri üzerinden ödemeyi yapanlarca % 15 oranında kesinti yapılacaktır. Mevduat faizleri ve repo gelirleri üzerinden yapılacak kesinti uygulamasına ilişkin olarak GVK' nın 94., Geçici 67. Maddeleri ile KVK' da düzenlemelerin yer alması, mükerrer vergilendirme durumunun ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Söz konusu mükerrer vergilendirmenin önlenmesi amacıyla GVK' nın Geçici 67. Maddesinin (4) numaralı fıkrasında özetle; anılan fıkra uyarınca kesintiye tabi tutulan gelirler üzerinden GVK' nın 94. veya KVK uyarınca ayrıca kesinti yapılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları doğrultusunda 2006 - 2020 yılları arasında mevduat faizi ve repo geliri elde eden dar

mükellef gerçek kişilerin elde ettikleri mevduat faizi ve repo gelirleri üzerinden kesinti uygulanmaması veya düşük oranlı kesinti yapılması için mukimlik belgesini banka veya aracı kuruma ibraz etmesi gerekmektedir. Buna karşılık kaynakta vergilendirme uygulaması öncesinde mukimlik belgesinin ibraz edilmemesi durumunda anlaşma hükümleri dikkate alınmadan, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları aracılığı ile elde edilen gelirler üzerinden % 15 oranında kesinti yapılacak, daha sonra mukimlik belgesi ibraz edilmek suretiyle, fazla ve yersiz ödenen vergiler iade talep edilebilecektir (Tekin, 2005: 76).

2.3.3.5. Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarının vergilendirilmesi

GVK' nın Geçici 67. Maddesinin (4) numaralı fıkrasında elde edenlerin mükellefiyet durumları ve hukuki niteliklerine bağlı olmaksızın, mezkur Kanunun 75/2. Maddesinin (12) numaralı bendinde; faizsiz olarak kredi verenler için ödenen kâr payları, kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı olarak ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığın olarak ödenen kâr paylarının ödemeyi yapanlarca % 15 oranında vergi kesintisi yapılacağı ve kesintiye tabi tutulan gelirler için yıllık beyanname verilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Mezkur Kanunun 94. Maddesinin 9. bendinin parantez içinde belirtilen; Kanunla kurulmuş olan vakıflar ve dernek, Bakanlar Kurulu tarafından vergi muafiyeti tanınmış olan vakıflar ile kamu menfaatine yararlı olarak kabul edilen dernekler, vakıf ve dernek olmamasına rağmen; meslek örgütleri, odalar, borsalar ile bunların üst kuruluşları, emekli ve yardım sandıkları ile siyasi partiler benzeri vergi uygulamalarında vakıf ve dernek sınıfında kabul edilmiş olan kuruluşlar kesinti dışında tutulmuştur. Ancak vakıflar ve dernekler ile tam mükellef kurumlara ödenenler üzerinden ise kesinti yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

2.3.3.6. GVK' nın 75/2-15 ve 16. maddesinde belirtilen menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi

GVK' nın 75/2. Maddesinin (15) ve (16) numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratları için yıllık beyanname verilmeyecektir. (15) numaralı bentte belirtilen tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından

ayrılmalar nedeniyle yapılan ödemeler üzerinden yapılması gereken vergi kesintisi ikinci fıkrasının aynı Kanun'un 94'üncü Maddesinde düzenlenmiş olup;

Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları tarafından;

- On yıldan az süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlar için, ödenen irat tutarları üzerinden % 15,
- On yıl süreyle prim ya da aidat ödeyerek ayrılanlar ile vefat, maluliyet veya tasfiye benzeri zorunlu nedenler ile ayrılanlar için, ödenen irat tutarları üzerinden % 10,

Bireysel Emeklilik Sisteminden (BES);

GVK' nın 75. Maddesinin (16) numaralı bendinde belirtilen gelir unsurları için, 6327 sayılı Kanunla değişik ve 29.08.2012 tarihinde yürürlüğe giren 4632 sayılı "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan devlet katkılarının ödemeye konu olan kısımlarına isabet eden irat tutarı dahildir. Bu iratlar için yıllık beyanname verilmeyecek, diğer gelir unsurları için beyanname vermeleri halinde bu gelirlerini yıllık beyannameye dahil edilmeyecek olup, yapılan gelir vergisi kesintisi nihai vergi olmaktadır (Türkay, 2013: 121).

- On yıldan az bir süre ile katkı payı ödeyerek ayrılanlar, bu süre içinde kısmen ödeme yapılanlara bu ödemelerin içerdiği irat tutarı üzerinden % 15,
- On yıl süreyle katkı payı ödemiş, ancak emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile bu sürede kısmen ödeme yapılanlara bu ödemelerin içerdiği irat tutarı üzerinden % 10,
- Emeklilik hakkı kazananlar ile sistemden vefat, maluliyet ya da tasfiye benzeri zorunlu nedenler ile ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı üzerinden % 5 oranında gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

GVK' nın 75/2-15'nci Maddesinde belirtilen bu tür gelirler üzerinden yapılması gereken vergi kesintisi aynı Kanun'un 94'üncü Maddesinde düzenlenmiş Ancak GVK' nın 22'nci Maddesinde istisna hükmü getirilmiş olup, bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ve bu sistemden vefat, malûliyet ya da tasfiye benzeri zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin % 25'i, Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan diğer sigorta şirketlerinden on yıl süreyle prim ödeyenler ve vefat, malûliyet ya da tasfiye

benzeri zorunlu nedenler ile ayrılanlara yapılan ödemelerin % 10'u gelir vergisinden istisna edilmiştir. Tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemelerin ise tamamı gelir vergisinden istisna edilmiştir. Aynı zamanda istisna edilen bu gelirler üzerinde aynı madde hükmü uyarınca GVK' nın 94'üncü Maddesi uyarınca kesinti de yapılmayacaktır.

6327 sayılı "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" ile GVK' nın 22. Maddesinde yapılan değişiklik sonucu 29.08.2012 tarihinden itibaren BES' den ayrılanlara yapılan ödemelerde uygulanan istisnaya son verilmiştir. 29.08.2012 tarihinden itibaren kesintiye tabi irat tutarları için herhangi bir istisna uygulanması söz konusu olmayacak olup irat tutarının tamamı üzerinden vergi kesintisi uygulaması başlamıştır. Katılımcı tarafından çeşitli nedenlerle emekliliğe hak kazanılmaması durumunda, devlet katkılarının ve bunlara isabet eden irat tutarlarının Hazine'ye geri ödenmesi sonucunda devlet katkısı tutarlarına isabet eden irat tutarları üzerinden bir kesinti yapılmayacaktır. BES' de işveren grup emeklilik planları çerçevesinde ücretlilerce hak edilmeyen kısmın işverenlere iade edilmesi veya diğer katılımcılara geri ödenmesi durumlarında, bu iadelere isabet eden irat tutarları üzerinden de kesinti yapılmayacaktır. BES' den emeklilik hakkını elde eden katılımcılar için toplu para ödenmeyerek, oluşmuş olan toplu para üzerinden düzenli gelir vermek şeklinde Hazine Müsteşarlığı tarafından tasdiklenmiş olan "emeklilik gelir planları" uygulamalarında, programlı geri ödeme kapsamında yapılan geri ödemelerde de bu ödemelerin içerdiği irat tutarı üzerinden kesinti yapılacaktır (Uyar ve Abay, 2013: 78-79).

2.3.3.7. Özel finans kurumları (katılım bankası) gelirleri ile bankalar ve aracı kurumların gelirlerinin vergilendirilmesi

GVK' nın Geçici 67'nci Maddesinin (1)' inci fıkrasına göre; bankalar ve aracı kurumlar takvim yılının üçer aylık dönemleri itibarıyla gerçekleştirdikleri işlemlerinden sağlamış oldukları aşağıda belirtilen gelirler vergi kesintisine tabi kılınmışlardır (Demir, 2013: 13).

- Aracılık etmiş oldukları menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden elde ettikleri gelirleri,
- Alım satımına aracılık etmiş oldukları menkul kıymetler ile diğer sermaye piyasası araçlarının alış ve satış bedelleri arasındaki olumlu fark sonucunda elde ettikleri gelirleri,

- Alımına aracılık etmiş oldukları menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının itfası halinde, alış bedeli ile itfa bedeli arasındaki fark sonucunda elde ettikleri gelirleri,
- Menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının tahsiline aracılık etmiş oldukları dönemsel getirileri üzerinden % 15 oranında kesinti uygulanmıştır. Ancak 2006/10731 BKK ile 23.7.2006'dan itibaren % 10 oranında vergi kesintisine tabidir.

5527 sayılı Kanununun 1/a Maddesinde yapılan düzenleme ile 07.07.2006 tarihinden itibaren dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için kesinti oranı % 0 olarak uygulanmaktadır. Mezkur Kanununun 1/b Maddesi ile yapılan değişiklik sonucunda; 01.10.2006 tarihinden itibaren Hazine tarafından, yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerin alımı, satımı ve itfası sırasında elde edilen getirilerin ve bunlara ait dönemsel getirilerinin tahsilinde, tam mükellef kurumlara ait olup, bir yıldan fazla süre elde tutulan ve BİST'de işlem gören hisse senetleri, sürekli olarak portföyünün en az % 51'i BİST'de işlem gören hisse senetlerinin oluşturduğu yatırım fonlarının bir yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin elden çıkarılmasında fıkra hükümleri uygulanmayacaktır. Bu şekildeki hisse senetleri kâr paylarının hisse sahipleri adına tahsilinde bu fıkra hükümleri uygulanmayacaktır. Tam mükellef kurumlara ait olup, BİST'de işlem gören ve bir yıldan fazla süre ile elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılması sonucunda elde edilen gelirler için, GVK' nın Mükerrer 80' inci Madde hükümleri de uygulanmayacaktır. Bu fıkra kapsamında yapılan kesinti tutarları, verilecek muhtasar beyannameye de dahil edilmeyecektir. Banka ve aracı kurumlar, kesinti yaptıkları vergileri şekli ve muhteviyatı Maliye Bakanlığınca belirlenen beyanname ile kesinti dönemini izleyen ayın yirminci günü akşamına kadar bağlı buldukları vergi dairesine beyan eder ve yirmi altıncı günü akşamına kadar vergilerini öderler. 257 nolu "Gelir Vergisi Genel Tebliğ" de GVK' nın Geçici 67. Maddesinin uygulaması bakımından, işleme taraf olan banka veya aracı kurumlar tarhiyattan sorumlu tutulmaktadırlar. Bilgilerin eksik, yanlış ya da hatalı olması nedeniyle eksik beyan edilen kısım için bildirim yapan adına gerekli tarhiyat yapılabilecektir. 5436 sayılı Kanununun 14/d Maddesiyle eklenen paragraf ile de 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olarak, maddenin uygulaması bakımından işleme taraf olan banka veya aracı kurumların, kendilerinde bulunan ya da ulaştırılan bilgi ve belgeler kapsamında tarhiyattan sorumlu tutulacakları bildirilmektedir (Diliçıkık, 2014: 147).

Bankalar yatırımı değerlendirebilmek için vadeli mevduatlara olabildiğince yüksek faiz oranları vaat ederek yatırımcıları çekmeye çalışmaktadır. Ülkenin ve bankaların ekonomik göstergelerine göre faiz oranları belirlenmektedir. Bireyler vadeli faiz oranları enflasyonun altında değilse, paralarını bankalarda vadeli hesaplara faiz karşılığı yatırılmayı tercih ederler. Hem bankalar hem de bireysel yatırımcılar için kâr hedeflenmektedir. Bu işlemlerin bir diğer tarafı da faiz geliri, gelir vergisi bakımından menkul sermaye iradı olması nedeni ile gelirleri vergilendiren devlet olacaktır. Türkiye’de var olan vergi uygulaması GVK’ nın Geçici 67. Maddesi uyarınca vadeli mevduat hesaplarından elde edilen faiz gelirinden ödenmesi gereken vergilerin kesinti yoluyla toplanılması üzerinedir. Bakanlar Kurulu’nun 1 Ocak 2013 günlü Resmi Gazete’de yayımlanan 2012/4116 sayılı Kararı’nın 3. Maddesi ile GVK’ nın Geçici 67. Maddesindeki vergi kesintisi oranlarını düzenleyen 22.07.2006 tarih ve 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin eki kararın 1. Maddesinin (d) bendi olmak üzere aşağıdaki düzenleme getirilmiştir: Bankalar arası mevduatlar ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler olarak, GVK’ nın 75 inci Maddesinin ikinci fıkrasının (7) ve (12) numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratlarını oluşturmakta olan aşağıdaki gelirlere belirtilen oranlarda kesinti uygulanmaktadır.

1) Döviz tevdiat hesapları için yürütülen faizler ve katılım bankalarınca döviz katılma hesaplarına ödenen kâr payları için;

- Vadesiz, ihbarlı hesaplar ve 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli hesaplar için % 18,
- 1 yıla kadar olan (1 yıl dahil) vadeli hesaplar için % 15,
- 1 yıldan uzun olan vadeli hesaplar için % 13,

2) Mevduat faizi gelirlerinden;

- Vadesiz, ihbarlı hesaplar ve 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli hesaplar için % 15,
- 1 yıla kadar olan (1 yıl dahil) vadeli hesaplar için % 12,
- 1 yıldan uzun olan vadeli hesaplar için % 10,

3) Katılım bankaları tarafından katılma hesabı karşılığı olarak ödenen kâr paylarından;

- Vadesiz, ihbarlı hesaplar, özel cari hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli hesaplar için % 15,
- 1 yıla kadar olan (1 yıl dahil) vadeli hesaplar için % 12,
- 1 yıldan uzun olan vadeli hesaplar için % 10 vergi kesintisine tabi olmaktadır.

Yapılan bu düzenlemeler yoluyla mevduat sürelerinin uzaması beklentisi oluşmuştur. Kesinti oranlarındaki farklılıklar sonucunda, bireylerin bankalar nezdinde değerlendirecekleri tasarruflarının vade sürelerinin uzatılması ve yine vadeli hesapların vadesi bozulmadan kısmi ödemelerle vadeli mevduatta tutulması imkanlarının getirilmesi sayesinde tasarrufların vadeli hesaplarda değerlendirilmesine özendirilmiştir. 1 Ocak 2013 öncesi bankalarda tüm farklı vadeler için % 15 olan kesinti oranı, 6 aya kadar olan vadeli mevduatlar bakımından vergi kesintisi oranı % 18 olarak belirlenmiş iken bu süre 1 yıldan uzun olduğunda vergi kesintisi oranı % 13'e inmektedir. Bireylere tasarruflarına uzun süre dokunmadan değerlendirilmek istemeleri durumunda, birbirini tekrar eden kısa süreli vadelerin yerine avantajlı vergi kesinti oranı nedeniyle daha uzun süreli vadeyi teşvik etmektedir. Daha düşük miktarda kesintiye tabi kılınmak için yatırımcılar 1 yıldan uzun süreli vadeleri tercih etmeleri için yönlendirilmektedirler. Bakanlar kurulunun vergi oranlarındaki düzenlemesinin sonucunda bir diğer beklenti mevduat miktarlarının artmasıdır. Bakanlar Kurulu 2012/4133 sayılı kararı ile bankaların ekonomiye katkı sağlamak ve bireyleri tasarruflarını bankalarda değerlendirmelerine yönlendirme, bireyleri özendirici bir etki taşımak amaçlanmıştır. Düzenleme öncesi vadeli mevduat ne kadar süreli olursa olsun süresinden önce bozulduğunda, elde edilmesi beklenen faiz gelirinden yoksun kalınmaktaydı. 2012/4133 sayılı karar sonucu, 1 yıl ve daha uzun vadeli hesaplar için (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz ya da kâr payı ödemeli) en fazla iki defa ve vadesinden önce çekim hakkı tanınarak, toplamda anaparanın % 50'sinin çekimi imkanı verilmiştir. Birikimli hesaplar için ise hesap sahiplerine en fazla üç defa olarak vadesinden önce çekim hakkı tanınmıştır. Bu şekilde toplamda anaparanın % 50'sine kadar kısmına çekim yapılabilmesi imkanı verilmiştir. Bireyler hesabın vadesinden önce çekilmesi ile o güne kadar işlemiş faiz gelirinin tamamını elde edemeseler de anapardan kısmi çekim yapabilme imkanına kavuşmuşlardır. Böylece bireyler tasarruflarını bankalarda vadeli mevduat veya katılma hesabı açma yönünde özendirilmektedirler. Düzenleme ile Bakanlar Kurulu'nun bireylerin tasarruflarını bankalarda değerlendirmesi şeklinde yönlendirmesini açık bir biçimde ortaya

koymaktadır. Bakanlar Kurulu'nun bu yönlendirmesinin vadeli mevduat ve katılım hesapları miktarlarının artması olasılığını güçlendirmektedir (Göker, 2013: 189) .

2.3.3.8. Menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilen kâr paylarının vergilendirilmesi

GVK Geçici 67'nci Maddesinin 8'inci fıkrası uyarınca, SPK' ya göre kurulan menkul kıymetler yatırım fonları ile menkul kıymetler yatırım portföy kazançları (varlık finansman fonları, borsa yatırım fonları ve konut finansman fonları dahil olmak üzere), dağıtılsın ya da dağıtılmasın % 15 oranında vergi kesintisine tabi tutulması öngörülmüştür. Ancak 2006/10731 sayılı BKK, varlık finansman fonları, borsa yatırım fonları ile konut finansman fonları için bu oranı 01.10.2006 tarihine kadar % 10, 01.10.2006 tarihinden itibaren % 0 olarak uygulanacağına dair hüküm içermiştir. Bu kazançlar üzerinden GVK' nın 94. Maddesi uyarınca ayrıca bir kesinti yapılmayacaktır. Fonların veya ortaklıkların katılma belgelerinin ilgili fona iadesin sonucu elde edilen gelirlerde ile hisse senetlerinin alım, satımı sonucu elde edilen kazançlar için yıllık beyanname verilmeyecektir. Diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi durumunda da bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir (ticarî işletmeye dahil olan bu nitelikteki gelirler, ilgili fıkra kapsamı dışında olacaktır). Nihai olarak menkul kıymet yatırım fonlarının portföy işletmeciliğinden 01.01.2006-23.07.2006 tarihleri arasında elde edilmiş olan kazançlar için % 15, 23.07.2006-01.10.2006 tarihleri arasında elde edilmiş olan kazançlar için % 10 ve 01.10.2006 tarihinden sonra elde edilen kazançlar için % 0 oranında yıllık bazda ve fon bünyesinde vergi kesintisi uygulanacaktır. Bu fon gelirleri ve ortaklıkların portföy kazançları için, belirtilen tarihler itibarı ile belirlenecek kıst dönemler dikkate alınacak, belirlenen kıst dönemlere ilişkin kesinti oranları uygulanacak ve kesinti kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği döneme ait muhtasar beyanname ile beyan edilecektir (Temizyürek, 2008: 5).

5527 sayılı Kanunla GVK' nın Geçici 67'nci Maddesinin (8) numaralı fıkrasında yapılan değişiklik ile, SPK' ya göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları ile menkul kıymetler yatırım ortaklıklarının kurumlar vergisinden istisna edilmiş olan portföy kazançları üzerinden yapılacak kesinti uygulamasına ayrıca varlık finansman fonları, borsa yatırım fonları ile konut finansman fonları da dahil edilmiştir. SPK' ya göre kurulmuş olan menkul kıymetler yatırım fonları (varlık finansmanı fonları, borsa yatırım fonları ile konut finansmanı fonlarını da içeren) ve menkul kıymetler yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliği gelirleri için % 0 oranında kesinti yapılacaktır. Bu doğrultuda anonim, eshamlı

komandit ve limited şirketler tarafından elde edilen gelirler % 0 oranında kesintiye tabi tutulacaktır. BİST’de bir yıldan fazla süreyle elde tutulan, portföyün en az % 51’inin sürekli işlem gören hisse senetlerinin oluşturduğu yatırım fonlarının katılma belgelerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler kesinti kapsamında olmayacaktır. Fon toplam değerinin en az % 80’i, (MKYO hisse senetleri hariç olmak üzere) devamlı olarak BİST’ te işlem gören hisse senetlerinin oluşturduğu hisse senedi yoğun fonların katılma belgelerinden elde edilen gelirler % 0 oranında kesintiye tabidir. Bu belirtilen fonlar dışında olan yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilen gelirler % 10 oranında kesintiye tabi olacaktır.

2.3.3.9. Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi

GVK Geçici 67’nci Maddesinin 14’üncü fıkrası uyarınca; Türkiye’de kurulu olan vadeli işlem ve opsiyon borsalarında 31.12.2008 tarihine kadar yapılan işlemlerden elde edilen kazançlar için ilgili kanun maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen kesinti oranı olan % 0 uygulanır. Tam ve dar mükellef kurumlar için (Türkiye’de işyeri ya da daimi temsilci aracılığı ile faaliyette bulunmayanlar hariç olmak üzere) aralarında yaptıkları vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri sonucunda doğan kazançları için bu madde hükmü uygulanmayacaktır. Geçici 67’nci Maddenin (14) numaralı fıkrası uyarınca, bankalar ile aracı kurumların taraf olduğu ya da bunlar aracılığı ile yapılan; önceden belirlenen vadede, belirlenen miktar, fiyat ve nitelikte olan ekonomik, finansal göstergeye dayalı düzenlenenler de dahil olarak, para veya sermaye piyasası aracı olan madeni, malı veya döviz alma, satma veya değiştirme hakkı veren vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ilgili madde uygulamasında, diğer sermaye piyasası aracı olarak addolunur. Dolayısı ile bankaların veya aracı kurumların, bu nitelikte işlem yapmaları durumunda; vadeli işlem veya opsiyon sözleşmesinin hükmünden yararlanıldığı andaki, sözleşmede baz alınan kıymetin piyasada oluşan değeri ile işlem fiyatına göre oluşan değeri arasındaki fark üzerinden, sözleşmenin sona erdiği tarih itibari ile kesinti yapılacaktır.

30.09.2010 tarih ve 27715 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 27.09.2010 tarih ve 2010/926 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca; 01.10.2010 tarihinden itibaren tüm tam ve dar mükellef gerçek kişilerin söz konusu işlemlerinden elde etmiş oldukları gelirler % 0 oranında kesintiye tabi tutulacaktır. Hisse senedi ile hisse senedi endekslerine dayalı olarak yapılanlar dışında kalan sözleşmelerden, dar ve tam mükellef gerçek kişiler tarafından elde

edilen gelirler üzerinden ise 2006/10731 sayılı ve 2010/926 sayılı BKK gereğince % 10 oranında bir vergi kesintisi yapılmaktadır.

2.3.3.10. Sermaye piyasası kanununa göre kurulan menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerinin ilgili olduğu fona iadesinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi

Menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilen gelirler 5281 sayılı Kanun ile Geçici 67'nci Maddenin ihdas edilmesi sonucunda fon bünyesinde vergilendirmek istenmiştir. Ancak 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile katılımcı düzeyinde vergilendirilme uygulamasına geçilmiştir. Yapılan düzenleme ile yatırımın fonu bünyesinde yapılan kesinti ile vergilendirilmesinden vazgeçilmiştir. Vergilendirme katılımcıların menkul kıymet yatırım fonlarının ilgili fona iadesi aşamasına bırakılmıştır. 5527 sayılı Kanun ile dar mükellefler için kesinti oranı % 0 olarak belirlenmiştir. Ancak uygulama Anayasa Mahkemesinin 2006/119 esas sayılı kararı ile iptal edilmiş ve İptal kararı 08.01.2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu doğrultuda 08.10.2010 tarihine kadar dar mükelleflerin elde etmiş olduğu bahse konu gelirler üzerinden % 0 kesinti uygulamasına devam edilecek, bu tarihten sonra ise % 10 oranında kesinti uygulaması yapılacaktır (Benli, 2010: 138).

2.3.4. Menkul Sermaye İratlarının Kaynakta Vergilendirilmesinde, GVK' nın Geçici 67. Maddesine Göre Yapılan Değişiklik ve Düzenlemeler

GVK' nın Geçici 67'nci Maddesinin 9'uncu fıkrası doğrultusunda iktisap tarihi değil ihraç tarihi önemlidir. Bir devlet tahvili 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş ise 2016 yılında iktisap edilse de ihraç tarihindeki hükümlere göre, yani 31.12.2005 tarihi itibarıyla geçerli hükümlere tabi olacak ve Geçici 67. Maddesi uygulanmayacaktır. GVK Geçici 67'nci Maddesinin 10'uncu fıkrası doğrultusunda ise ihraç tarihi değil, iktisap tarihi önemlidir. 01.01.2006 tarihinden önce iktisap edilen hisse senetleri 31.12.2005 tarihi itibarıyla geçerli hükümlere tabi olmasına rağmen 01.01.2006 tarihinden sonra iktisap edilen hisse senetleri ise ihraç tarihine bakılmaksızın GVK Geçici 67'nci Madde hükümlerine tabi olacaktır. Aşağıdaki Tablo 2.7.'de GVK Geçici 67'nci Maddesi doğrultusunda uygulanan kesintisi oranları yer almaktadır.

Tablo 2.7. GVK' nın Geçici 67'nci Maddesi Kapsamında Vergi Kesintisi Oranları

Ödemenin Türü	Kesinti Oranı (%)
1- BİST'de işlem gören hisse senetlerine (Menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetleri hariç) ilişkin olarak elde edilen alım satım kazançlarından; • Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için	0
2- BİST'de işlem gören menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerine ilişkin olarak elde edilen alım satım kazançlarından; • Sermaye şirketleri, SPK denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar ve 2499 sayılı SPK'ya göre kurulan yatırım fonları ve ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için • Tam ve dar mükellef gerçek kişiler ile yukarıda sayılan kurumlar dışında kalan kurumlar için	0 15
1- Hisse senetlerine ve hisse senedi endekslerine dayalı olarak yapılan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen kazançlardan; • Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için	0
2- Diğer vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen kazançlardan; • Sermaye şirketleri, SPK denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar ve 2499 sayılı SPK'ya göre kurulan yatırım fonları ve ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için • Tam ve dar mükellef gerçek kişiler ile yukarıda sayılan kurumlar dışında kalan kurumlar için	0 15
1- BİST'de işlem gören hisse senetlerine ve hisse senedi endekslerine dayalı aracı kuruluş varantlarından elde edilen kazançlar; • Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için	0
2- Diğer dayanak varlık ya da göstergelere dayalı olarak ihraç edilmiş varantlardan elde edilen kazançlar; • Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için	10
Menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinin ilgili fona iadesinden sağlanan gelirlerden (A Tipi yatırım fonlarının 1 yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin fona iadesinde kesinti yapılmaz); • Sermaye şirketleri, SPK denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar ve 2499 sayılı SPK'ya göre kurulan yatırım fonları ve ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için • Tam ve dar mükellef gerçek kişiler ile yukarıda sayılan kurumlar dışında kalan kurumlar için	0 10
01.01.2006 tarihinden itibaren ihraç edilen Devlet tahvili ve Hazine bonoları (eurobondlar hariç) ve kira sertifikalarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlardan; • Sermaye şirketleri, SPK denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar ve 2499 sayılı SPK'ya göre kurulan yatırım fonları ve ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için • Tam ve dar mükellef gerçek kişiler ile yukarıda sayılan kurumlar dışında kalan kurumlar için	0 10
01.01.2006 tarihinden itibaren Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulması veya elden çıkarılması suretiyle sağlanan kazançlardan; • Sermaye şirketleri, SPK denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar ve 2499 sayılı SPK'ya göre kurulan yatırım fonları ve ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için • Tam ve dar mükellef gerçek kişiler ile yukarıda sayılan kurumlar dışında kalan kurumlar için	0 10
01.01.2006 tarihinden itibaren ihraç edilen Devlet tahvili ve Hazine bonusu (eurobondlar hariç) faizleri ile kira sertifikası gelirlerinden; • Sermaye şirketleri, SPK denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar ve 2499 sayılı SPK'ya göre kurulan yatırım fonları ve ortaklıklarıyla benzer nitelikte olduğu Maliye Bakanlığınca belirlenenler için • Tam ve dar mükellef gerçek kişiler ile yukarıda sayılan kurumlar dışında kalan kurumlar için	0 10

Tablo 2.7. GVK' nın Geçici 67'nci Maddesi Kapsamında Vergi Kesintisi Oranları (Devamı)

Bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere; Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için; 1) 02.01.2013 tarihinden itibaren açılan veya vadesi yenilenen a) Döviz tevdiat hesaplarına yürütülen faizlerden ve katılım bankalarınca döviz katılma hesaplarına ödenen kâr paylarından; (2012/4116 sayılı BKK ile 02.01.2013'ten itibaren) • Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli hesaplarda • 1 yıla kadar (1 yıl dahil) vadeli hesaplarda • 1 yıldan uzun vadeli hesaplarda b) Mevduat faizleri ile Katılım bankaları tarafından katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarından; (2012/4116 sayılı BKK ile 02.01.2013'ten itibaren) • Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli hesaplarda • 1 yıla kadar (1 yıl dahil) vadeli hesaplarda • 1 yıldan uzun vadeli hesaplarda 2) 02.01.2013 tarihinden önce açılan mevduat hesaplarına yürütülen faizlerden (vadeye veya döviz cinsine bakılmaksızın)	18 15 13 15 12 10 15
Bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere repo gelirlerinden; • Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için	15
Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları (borsa yatırım fonları ile konut finansmanı fonları ve varlık finansmanı fonları dahil) ile menkul kıymet yatırım ortaklıklarının GVK' nın Geçici 67'nci Maddesinin 1, 2, 3 ve 4 numaralı fıkralarında belirtilen gelirleri üzerinden; Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için; • Borsa yatırım fonları ile konut finansmanı fonları ve varlık finansmanı fonları için • Yukarıda sayılanlar dışında kalan menkul kıymet yatırım fonları ile ortaklıkları için	0 0
Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları (borsa yatırım fonları ile konut finansmanı fonları ve varlık finansmanı fonları dahil) ile menkul kıymet yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliği kazançları üzerinden; Tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için • Borsa yatırım fonları ile konut finansmanı fonları ve varlık finansmanı fonları için • Yukarıda sayılanlar dışında kalan menkul kıymet yatırım fonları ile ortaklıkları için	0 0

Kaynak: Diliçikik, A. (2014). Gelir Vergisine Konu Kazanç ve İratlar Üzerinden Yapılacak Tevkifatla, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 391, ss.154-156.

Yukarıda yer alan tablodaki veriler doğrultusunda, kesinti oranları genel olarak % 0, % 10 ve % 15 olarak uygulanmaktadır. Ancak mevduat faizleri ile döviz tevdiat hesaplarında bu oranlardan farklı olarak % 12, % 13 ve % 18 kesinti oranları da uygulanmaktadır.

GVK' nın Geçici 67'nci Maddesi, 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen her nevi tahvil, hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulması ya da elden çıkarılması sureti ile sağlanan gelirlerin ve yine aynı tarihten sonra iktisap edilmiş olan menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının, ihraç tarihlerine bakılmaksızın elden çıkarılması veya elde tutulması sürecinde elde edilen

gelirlerin vergilendirilmesi düzenlenmektedir. GVK' nın Geçici 67'nci Maddesi kapsamına giren ve kesintiye tabi tutulan gelirler üzerinden, GVK'nın 94'üncü Maddesi ve KVK kapsamında ayrıca kesinti yapılmayacaktır (Demir, 2013: 21).

GVK' nın Geçici 67. Maddesinde, 01.01.2006- 31.12.2020 tarihleri arasında uygulanmak üzere menkul kıymetler ile diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması, elde tutulması sürecinde elde edilmiş olan gelirler ile mevduat faizleri, repo gelirleri ve özel finans kurumlarından elde edilen gelirler üzerinden kesinti yapılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması, elde tutulması süreci içerisinde elde edilen gelirler üzerinden ilgili madde uyarınca yapılacak vergi kesintisi gerçek kişiler için nihai vergi olmaktadır. İlk düzenlendiği hali ile menkul sermaye iratlarının basit ve etkin bir şekilde vergilendirilmesi amacıyla getirilen vergi kesintisi usulünün, menkul sermaye iratları üzerinden artan oranlı gelir vergisi tarifesi yerine tek bir kesinti oranının kullanılması, menkul sermaye iratları üzerindeki vergi yükünü azaltırken, vergi adaletini zayıflatmasına yol açmıştır (Adanur, 2014: 127). Daha sonra BKK ile oranlarda değişikliğe gidilerek vergi adaleti tekrar sağlanmaya çalışılmıştır.

01.01.2006 yılından itibaren geçerli olan 5281 sayılı Kanunun getirdiği yeni sistemin uygulamaya girmesi ile birlikte ortaya çıkan uygulama sorunlarının ortadan kaldırılmasına yönelik birtakım düzenlemelerin yapılması zorunlu hale gelmiştir. GVK' ya 5281 Sayılı Kanunun 30 uncu Maddesiyle, 01.01.2006 tarihinden 31.12.2015 yılına kadar uygulanmak üzere eklenen Geçici 67 inci Maddede, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması, elde tutulması sürecinde elde edilen gelirler ile mevduat faizi, repo gelirleri ile özel finans kurumlarından elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine yönelik "kesinti esaslı" düzenlemelere yer verilmektedir. GVK Geçici 67'nci Madde ile bazı finansal araçlardan elde edilen gelirlerde % 0, % 10 ve % 15 nispetinde ve mükellefler için nihai vergilendirme olacak şekilde bir kesinti uygulaması getirilmiştir. Sonrasında 5436 sayılı ve 5527 sayılı kanunlarla GVK' nın Geçici 67. Maddesinde bazı değişiklikler ve ilaveler yapılmıştır. 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olarak 5520 sayılı Kanunla KV oranı % 30'dan % 20'ye indirilmiştir. Ayrıca bu kanunda menkul kıymetlere yönelik indirilecek giderler, istisnalar vb. vergisel düzenlemeler yer almaktadır. (Tuncay ve Eşgünoğlu, 2017: 152).5582 sayılı Kanunun 28. Maddesinde yapılan düzenleme ile GVK' nın 75. Maddesinin ikinci fıkrasının (1) ve (5) numaralı bentleri değiştirilmiştir. GVK' nın

Geçici 67' inci Maddenin 31.12.2015 yılında uygulama süresinin dolmasına binaen 6655 sayılı Kanunun 7. Maddesinde GVK Geçici 67/10'da yer alan "31.12.2015" ibaresi "31.12.2020" şeklinde değiştirilmiştir

GVK' nın Geçici 67 'nci Maddesi, 5281 sayılı Kanun ile 1.1.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak bir yıl geçmeden köklü değişiklikler yapılması gerekmiştir. Yürürlüğe girdiği ilk halinde; gelir sahibinin gerçek-tüzel kişi, dar-tam mükellef olması, vergiden muaf olunup olunmadığı, vergi mükellefiyeti olunup olunmadığı veya da elde edilen gelirin vergiden istisna olup olmaması kesinti uygulamasında dikkate alınmayacak, kesinti oranı tüm gelirler ve tüm gelir sahipleri için hiçbir ayırım gözetmeksizin % 15 olarak öngörülmüştür. 5527 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında, gelir sahibinin mükellefiyet durumu, uygulanacak kesinti oranının değişmesi durumları nedeni ile kesinti yapılıp yapılmaması belirlenmektedir (Durak, 2006:7).

2.3.5. Kaynakta Vergilendirmeye Tabi Olmayan Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde, genel kapsam içinde vergi kesintisine tabi tutulacak olmakla birlikte aşağıda belirtilen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları kaynağında vergi kesintisine tabi tutulmayacaktır. Bu gelirlerin beyanında 31.12.2005 tarihi itibariyle geçerli olan hükümler uygulanmaktadır. Kaynakta vergi kesintisine tabi olmayan menkul sermaye iratları aşağıda sayılmaktadır:

- Adi Komandit Şirketlerin komanditer ortağının elde ettiği kâr payları ile tam mükellef gerçek kişilerin dar mükellef kurumlardan elde edilen kâr payları,
- Alacak faizleri,
- Menkul kıymetler yatırım ortaklıklarından elde edilen kâr payları,
- Kıyı bankacılığında (off-shore bankacılık) elde edilen faizleri yurtdışında elde edilen gelir sınıfında olduğundan ve yurtdışından elde edilen repo, faiz, kâr payı vb. menkul sermaye iratları,
- Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilmekte olan menkul kıymetlerin yani diğer bir ifade ile Eurobondların alımı, satımı ve itfası sırasında elde edilen gelirler ile bunlara ait dönemsel getiriler,

- Hisse senetleri ile tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponların satışı dolayısı ile elde edilen gelirler,
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığı olarak alınan iskonto bedelleri,
- İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş olan kâr paylarının devir ve temlik karşılığı olarak elde edilen para ve ayınlar,
- Bir yıldan fazla süre ile elde tutulan ve BİST’de işlem gören ve hisse senetlerinin elden çıkarılması sonucunda elde edilen kazançlar,
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan her nevi tahvil, hazine bonusu faizleri, Özelleştirme İdaresi ile Toplu Konut İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulması veya elden çıkarılması suretiyle sağlanan gelirler için kesinti uygulanmayacaktır. (01.01.2006 tarihinden sonra satın alınmış olsalar da 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan devlet tahvili ve hazine bonoları sonucunda elde edilen gelirler için Geçici 67’nci Madde hükmü uygulanmamaktadır) (Tan, 2006: 99).

Kaynakta vergilendirmeye tabi olmayan menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde indirim oranı ve istisnaların göz önünde bulundurulması gerekecektir. Yıllık beyanname ile beyan edilmesi gereken menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde, 2018 yılı gelirleri için GVK 103. Maddesinde belirtilmekte olan ve aşağıda Tablo 2.8’de yer alan vergi dilimleri doğrultusunda hesaplama yapılması gerekmektedir.

Tablo 2.8. 2018 Yılı Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Uygulanacak Gelir Vergisi Tarifesi

14.800 TL'ye kadar gelirler için	%15
34.000 TL'ye kadar (14.800 TL'si için 2.220 TL hesaplanıp, üstü) gelirler için	%20
80.000 TL'ye kadar, ücret gelirlerinde 120.000 TL'ye kadar (34.000 TL'si için 6.060 TL hesaplanıp, üstü) gelirler için	%27
80.000 TL'den fazlası(80.000 TL'si için 18.480 TL hesaplanıp, üstü), ücret gelirlerinde 120.000 TL'den fazlası120.000 TL'si için 29.280 TL hesaplanıp, üstü) gelirler için	%35

Alacak faizlerinin vergilendirilmesi

GVK 75/2-6. Maddesinde menkul sermaye iratları arasında sayılan alacak faizleri, GVK’ nın Geçici 67. Maddesi kapsamında vergi kesintisine tabi tutulmamıştır. Ayrıca GVK 94. Maddede de alacak faizleri ile ilgili herhangi bir vergi kesintisi hükmü yer almamaktadır. Bu durumda herhangi bir vergi kesintisi ve istisna uygulamasına konu

edilemeyecek olan alacak faizlerinin GVK' nın 86/1-d Maddesi uyarınca, 2018 yılı için beyan sınırı olan 1.800 TL'yi aşması halinde gelirin tamamı beyan edilecektir. Ancak ödünç para verme işi süreklilik arz ettiğinde, işlem ticari bir faaliyet kapsamında değerlendirilecek olup, elde edilen gelir de menkul sermaye iradı olan faiz geliri olarak değil, ticari kazanç kapsamında değerlendirilecektir.

Dar mükellefiyete tabi olanlar; Türkiye'de elde ettikleri ve toplamı 2018 takvim yılı için 1.800 TL'yi aşmakta olan, vergi kesintisine tabi tutulmamış, istisnaya konu olmayan menkul sermaye gelirlerinin tamamını münferit beyanname ile bildirmeleri gerekmektedir. Bu beyanın iktisap tarihinden itibaren 15 gün içinde yapılması gerekmektedir. Vergilerini de aynı süre içerisinde ödemeleri gerekmektedir.

Kıyı bankacılığı (Off - Shore) hesaplarından ve yurt dışındaki bankalardan elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesi

Off shore hesaplarından elde edilen faiz gelirleri, GVK Geçici 67. Maddesinde ve GVK 94. Maddesinde kaynakta vergi kesintisine tabi tutulmayacak gelirler arasında yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye'de yerleşik olan tam mükellef gerçek kişiler, off shore hesapları nedeni ile elde ettikleri faiz gelirleri için yıllık gelir vergisi beyannameyi vermelidirler. Beyan edilecek olan faiz geliri ise; vade tarihindeki TCMB döviz alış kuru ile hesaplanan faizin TL karşılığı şeklinde olacaktır. Bu şekilde belirlenen tutar, GVK' nın 86/1-d Maddesinde belirtilen 2018 hesap dönemi için 1.800 TL beyan sınırını aşıyorsa off shore faiz gelirinin tamamının beyan edilmesi gerekmektedir.

Eurobondların alım-satımı veya itfası sırasında elde edilen gelirler ve bunların dönemsel getirilerinin vergilendirilmesi

Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetler (Eurobondlar) vergi uygulaması açısından devlet tahvili ile hazine bonosuna benzer değerlendirilmektedir. Ancak Eurobondlar, döviz cinsinden ihraç edilmeleri nedeniyle, itfaları sırasında oluşan değer artışları irat sayılmaz. Alımı, satımı ya da itfası sırasında elde edilen gelirler ve bunların dönemsel getirilerinin vergilendirilmesinde kaynakta vergi kesintisi uygulanmayacaktır. Elde edilen gelirlere GVK 76. Maddesince indirim oranı uygulaması da yapılmamaktadır. Bu uygulama dahilinde Eurobondların ihraç tarihinin herhangi bir önemi yoktur (Adanur, 2014: 133).

Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen gelirler, iştirak hisselerinin kâr payının devir ve temlik karşılığı gelirler ile senetlerin iskonto edilmesi gelirlerinin vergilendirilmesi

Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponlarının satışından elde edilen gelirler, iştirak hisselerinin kâr payının devir ve temlik karşılığı gelirler ile senetlerin iskonto edilmesi gelirleri GVK Geçici 67. Maddesi kapsamında ve GVK 94. Maddesinde kesintiye tabi tutulmamaktadır. Buna göre söz konusu gelirleri elde edenlerin GVK md. 86/1-d doğrultusunda beyanname vermeleri gerekmektedir.

01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan her nevi tahvil ve hazine bonusu faizleri ile toplu konut idaresi ve özelleştirme idaresince çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulması veya elden çıkarılması suretiyle sağlanan gelirlerin vergilendirilmesi

01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş her nevi tahvil, hazine bonusu ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin elde tutulmasından sağlanan gelirler ile 01.01.2006 tarihinden önce iktisap edilmiş menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elde tutulması sürecinde elde edilen gelirlerin vergilendirilmesinde, GVK' nın Geçici 67. Maddesinin 9. fıkrası uyarınca 31.12.2005 tarihinde geçerli olan hükümler uygulanacaktır. 01.01.2006 tarihinden önce ve TL cinsinden ihraç edilen hazine bonusu ile devlet tahvillerinden elde edilen faiz gelirleri, kesinti suretiyle vergilendirilmeyen menkul sermaye iradı sınıfında yer almakta olup, beyan edilmesi gerekmektedir. Söz konusu gelirler için herhangi bir istisna hükmü de söz konusu değildir (İneli, 2012: 127). Ancak bu gelirlere uygulanması gereken indirim oranının birden büyük olduğu durumlarda bu gelirler beyan edilmeyecektir. Dar mükellefler için kesinti oranı % 0 olarak uygulanmaktadır. Kesinti yolu ile vergilendirilen bu kazançlar için dar mükellef gerçek kişilerce GVK' nın 86/2. Maddesi uyarınca ayrıca bir beyanname verilmeyecektir.

Adi komandit şirketlerin komanditer ortağının elde ettiği kâr payları ile tam mükellef gerçek kişilerin dar mükellef kurumlardan elde edilen kâr paylarının vergilendirilmesi

Kâr paylarının vergilendirilmesi genel olarak GVK Geçici 67. Madde kapsamında olmakla birlikte Adi Komandit Şirketlerin komanditer ortaklarına isabet eden kâr payları bu uygulamanın dışında tutulmuştur. Gelir vergi uygulamasında, kaynaktan vergilendirme ve

İstisna kapsamı dışında olan ve toplam tutarı 1.800 TL'yi aşması durumunda tamamı beyan edilecek menkul sermaye iratları sınıfında yer almıştır.

Tam mükellef gerçek kişilerce, dar mükellef kurumlardan elde edilen kâr payları, Türkiye'de kaynakta vergi kesintisine tabi tutulmadığından GVK' nın 86/1-d Maddesi uyarınca 2018 yılı gelirleri için belirtilen 1.800 TL beyanname verme sınırını aşması halinde beyan edilecektir. GVK' nın 22/2. Maddesindeki kâr payı istisnası hükmü, tam mükellef kurumlardan elde edilen kâr payları için geçerli olmakta ve yabancı kurumlardan elde edilen kâr paylarına istisna uygulanmamaktadır. Ayrıca varsa kâr payının elde edildiği ülke ile olan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması hükümleri de göz önünde bulundurularak, yurt dışında kâr payı elde edilmesine ilişkin bir vergi ödemesi olması durumunda bu vergilerin ödenecek vergiden mahsubu yapılacaktır (Türkmen, 2015:188).

Menkul kıymetler yatırım ortaklıklarından elde edilen kâr paylarının vergilendirilmesi

Yatırım ortaklıklarının hisse senedi alımı ve satımından elde ettikleri kazançlar GVK Geçici 67/1. Maddesinde, kurumlar vergisinden istisna edilen portföy kazançları ise GVK Geçici 67/7. Maddesi uyarınca kesintiye tabi tutulurken, yatırım ortaklıklarının dağıtmış oldukları kâr paylarına ilişkin ilgili maddelerde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle tam mükellef gerçek kişilerin yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde ettikleri kâr payları genel hükümler çerçevesinde GVK 94. Maddesi ve GVK Geçici 62. Maddesi uyarınca vergilendirilecektir. 2018 yılı vergi uygulamasında kâr payının yarısı gelir vergisinden istisna olup, kalan tutar 34.000 TL'yi aşıyorsa tamamı beyan edilecektir. İndirim oranı uygulanmayacaktır. Dar mükellef gerçek kişilerin elde ettikleri hisse senedi kâr payları ise kaynakta vergi kesintisine tabi tutulduğundan GVK 86/2. Maddesi uyarınca, beyan edilmeyecektir. Kâr dağıtımı yapan kurum bünyesinde yapılan kaynakta vergilendirme nihai vergilendirme olmaktadır(Türkmen, 2015:189).

Menkul kıymetler borsasında işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen kazançların vergilendirilmesi

Tam mükellef kurumlara ait olup, portföyünün en az % 51'i BİST'de işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen kazançlara kesinti uygulaması yapılmamaktadır. Bu şekildeki menkul sermaye iratları

kesinti kapsamına girmediği gibi, bunlar için GVK değer artış kazançlarının düzenleme altına alındığı mükerrer 80'inci Madde hükümleri de uygulanmayacaktır.

2.4. Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi İle İlgili Örnek Olaylar ve Çözümleri

Örnek 1:

Tam mükellef Kerem ARI' nın 2018 yılında elde ettiği menkul sermaye iratları aşağıdaki şekildedir;

- Mevduat faiz geliri olarak 34.500 TL (Kaynağından 5.175 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- Senetlerin iskonto edilmesi sonucu 3.500 TL,
- Özel finans kurumunca kar ve zarara katılma karşılığı kar payı olarak 92.000 TL (Kaynağından 13.800 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- Sigorta şirketi tarafından yapılan ödeme olarak 23.000 TL (Kaynağından 2.300 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- Menkul kıymet yatırım ortaklıklarından elde edilen kar payı olarak 34.500 TL gelir elde etmiştir. Mükellefin başka geliri bulunmamaktadır.

AÇIKLAMA

Tam mükellef Kerem ARI' nın ödenecek veya iade edilecek vergisi aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır;

- Mevduat faiz geliri kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.
- Senetlerin iskonto edilmesi sonucu elde edilen gelir indirim oranı uygulanmayacak MSİ olup 3.500 TL; 1.800 TL üzeri bir gelir olduğu için beyan edilecektir (525 TL vergi hesaplanacaktır).
- Özel finans kurumunca kar ve zarara katılma karşılığı kar payı kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.

- Sigorta şirketi tarafından yapılan ödeme olarak elde edilen gelir kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.
- Menkul kıymet yatırım ortaklıklarından elde edilen kar payının yarısı istisna kapsamındadır. Kalan tutar 17.250 TL; 34.000 TL beyan sınırının altında kaldığı için beyan edilmeyecektir.

Örnek 2:

Tam mükellef Salih YILMAZ' ın 2018 yılında elde ettiği menkul sermaye iratları aşağıdaki şekildedir;

- (X) A.ř. hisse senedi kar payı geliri olarak 50.000 TL,
- Mevduat faizi geliri olarak 30.000 TL (4.500 TL kaynağından vergi kesintisi yapılmıştır),
- Repo geliri olarak 20.000 TL (3.000 TL kaynağından vergi kesintisi yapılmıştır),
- Özel finans kurumundan elde edilen kar payı olarak 10.000 TL (1.000 TL kaynağından vergi kesintisi yapılmıştır),
- 1.1.2006 tarihinden sonra TL cinsinden ihraç edilen hazine bonusu faiz geliri 50.000 TL(5.000 TL kaynağından vergi kesintisi yapılmıştır),
- Tam mükellef bir kurumdan brüt 50.000 TL tutarında kar payı (temettü) elde etmiştir. (elde edilen kar payı kurum bünyesinde 2018 yılında % 15 nispetinde vergi kesintisine tabi tutulmuş olup, bu tutar 7.500 TL'dir),
- 01.01.2006 tarihinden önce TL cinsinden ihraç edilen devlet tahvili faiz gelirleri 170.000 TL,
- 01.01.2006 tarihinden önce döviz cinsinden ihraç edilen devlet tahvil faiz geliri 27.000 TL,
- Kıyı bankacılığından (off-shore bankacılık) elde edilen faiz geliri olarak 5.000 TL,
- Alacak faizi geliri olarak 7.000 TL elde etmiştir. Mükellefin başka geliri bulunmamaktadır.

AÇIKLAMA

Tam mükellef Salih YILMAZ' ın beyan durumu ve ödeyeceği vergi aşağıdaki şekildedir;

- Hisse senedi kar payının yarısı GVK'nın 22. maddesine göre gelir vergisinden istisna olup, kalan yarısı 25.000 TL'dir. Bu tutar, başka gelir unsuru olmasaydı beyan sınırı olan 34.000 TL'yi aşmadığı için beyan edilmeyecekti. Ancak, diğer gelir unsurlarıyla birlikte değerlendirilecektir.
- Mevduat faizi geliri, repo geliri, özel finans kurumundan elde edilen kar payı 1.1.2006 tarihinden sonra TL cinsinden ihraç edilen hazine bonosu faiz geliri ve temettü geliri, GVK'nın geçici 67. maddesine göre kaynakta kesintiye tabi olduğundan yapılmış olan vergi kesintisi nihai vergi olacak bu gelirler için beyan verilmeyecektir.
- 01.01.2006 tarihinden önce TL cinsinden ihraç edilmiş olan devlet tahvilinden elde edilen faiz geliri elde edilen devlet tahvili faiz gelirine indirim oranı uygulandıktan sonra, indirim oranı 2018 yılı için birden büyük olduğu için beyan edilmeyecektir.
- 01.01.2006 tarihinden önce döviz cinsinden ihraç edilmiş olan devlet tahvil faiz geliri olan 27.000 TL; döviz cinsinden olduğundan indirim oranı uygulanmayacaktır. Tek başına elde edilmiş olması durumunda 34.000 TL olan beyan sınırı aşmadığı için beyan edilmeyecektir. Ancak, diğer gelir unsurlarıyla birlikte değerlendirilecektir.
- Kıyı bankacılığında (off-shore bankacılık) elde edilen faiz geliri ve alacak faizi geliri kaynakta kesintiye tabi olmadığı ve $(5.000 \text{ TL} + 7.000 \text{ TL}) = 12.000 \text{ TL}$; 1.800 TL beyan sınırının üzerinde olduğu için beyan edilecektir.
- GVK'nın 86/1-c maddesine göre kar payı, TL ve döviz cinsinden devlet tahvil faiz geliri topladığımızda $(25.000 + 0 + 27.000) = 47.000 \text{ TL}$; 34.000 TL beyan sınırının üzerindedir ve beyan edilecektir.
- GVK'nın 86/1-d maddesine göre kesinti ve istisna uygulamasına tabi olmayan Kıyı bankacılığında elde edilen faiz geliri 5.000 TL ile alacak faizi geliri olan 7.000 TL'nin toplamı olan 12.000 TL olup; 1.800 TL beyan sınırının üzerinde olduğu için beyan edilecektir.

- Vergilendirilecek gelir toplamı (47.000 TL + 12.000 TL=) 59.000 TL olacaktır. Hesaplanan vergi; 34.000 TL için 6.060 TL, kalan (59.000 TL - 34.000 TL=) 25.000 TL için 6.750 TL olup toplam (6.060 TL + 6.750 TL =) 12.810 TL olacaktır.

Örnek 3:

Tam mükellef Yavuz ARI' nın 2018 yılında elde ettiği menkul sermaye iratları aşağıdaki şekildedir;

- Kıyı bankacılığı faiz geliri olarak 5.000 TL
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş hazine bonusu faiz geliri olarak 30.000 TL
- Hamiline yazılı özel sektör tahvil faiz geliri olarak 45.000 TL (kaynağından 3.000 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş devlet tahvili faiz geliri olarak 28.000 TL
- Hisse senedi kar payı geliri 100.000 TL (kaynağından 13.000 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- Yardım sandıkları tarafından ödenmiş olan 97.000 TL geliri (kaynağından 12.000 TL vergi kesintisi yapılmıştır). Mükellefin başka geliri bulunmamaktadır.

AÇIKLAMA

Tam mükellef Yavuz ARI' nın ödenecek veya iade edilecek vergisi aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır;

- Kıyı bankacılığı faiz geliri indirim oranı uygulanmayacak MSİ olup 5.000 TL, 1.800 TL üzeri bir gelir elde ettiği için beyan edilecektir.
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş hazine bonusu faiz geliri indirim oranı uygulanacak MSİ olup, 2018 yılı indirim oranı 1'in üzerinde olduğu için beyan edilmeyecektir.
- Hamiline yazılı özel sektör tahvil faiz geliri kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.

- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş devlet tahvili faiz geliri indirim oranı uygulanacak MSİ olup, 2018 yılı indirim oranı 1'in üzerinde olduğu için beyan edilmeyecektir.
- Hisse senedi kar payı geliri 100.000 TL nin yarısı istisna kapsamında olacaktır. Kalan yarısı 50.000 TL; 2018 beyan verme sınırı olan 34.000 TL den fazla olduğu için beyanname verilecektir.
- Yardım sandıkları tarafından elde edilen gelir kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.

Sonuç olarak beyan edilecek gelir (50.000 TL+5.000 TL=) 55.000 TL olmaktadır. Hesaplanan vergi; 34.000 TL için 6.060 TL kalan (55.000TL - 34.000TL=) 21.000 TL için (için 6.060 TL + 5.670 TL) toplam 11.730 TL olacaktır.

Örnek 4:

Tam mükellef Ege ŞENTÜRK' ün 2018 yılında elde ettiği menkul sermaye iratları aşağıdaki şekildedir;

- Menkul kıymet yatırım fonlarından elde ettiği kar payı olarak 22.000 TL (kaynağından 2.200 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş devlet tahvili faiz geliri 30.000 TL (kaynağından 3.000 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponlarının satışından elde edilen 8.000 TL,
- Bireysel emeklilik şirketleri tarafından ayrılma nedeni ile 55.000 TL (kaynağından 5.500 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş hazine bonosu faiz geliri 80.000 TL,
- İştirak hisselerinin sahibi adına tahakkuk etmemiş olan kar paylarının devir ve temlik sonucu elde edilen 20.000 TL,
- Repo geliri olarak 80.000 TL (kaynağından 12.000 TL vergi kesintisi yapılmıştır.)

- Alacak faizi olarak 1.000 TL elde etmiştir. Mükellefin başka geliri bulunmamaktadır.

AÇIKLAMA

Tam mükellef EGE ŞENTÜRK' ün ödenecek veya iade edilecek vergisi aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır;

- Menkul kıymet yatırım fonlarından elde ettiği kar payları kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.
- 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş devlet tahvili faiz geliri kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş olan kuponlarının satışından elde edilen gelir indirim oranı uygulanmayacak MSİ olup 8.000 TL; 1.800 TL üzeri bir gelir olduğu için beyanname verilecektir.
- Bireysel emeklilik şirketleri tarafından ayrılma nedeni ile elde edilen gelir kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş hazine bonosu faiz geliri indirim oranı uygulanacak MSİ olup, 2018 yılı indirim oranı birin üzerinde olduğu için beyanname verilmeyecektir.
- İştirak hisselerinin sahibi adına tahakkuk etmemiş olan kar paylarının devir ve temlik sonucu elde edilen gelir indirim oranı uygulanmayacak MSİ olup 20.000TL; 1.800 TL üzeri bir gelir olduğu için beyanname verilecektir.
- Repo geliri kaynakta kesinti dahilinde olup, yıllık beyan dahilinde olmayacaktır. Kaynağından yapılan vergi kesintisi nihai vergi olacaktır.
- Alacak faizi indirim oranı uygulanmayacak MSİ olup elde edilen 1.000 TL; aslında 1.800 TL beyan verme sınırını aşmadığı için tek başına elde edilmiş olsaydı beyan sınırının altında kalacaktır. Ancak bu grupta olan diğer gelirlerle bütün düşünüldüğünde beyanname verilecektir.

Sonuç olarak beyan edilecek gelir: (8.000 TL+ 20.000 TL+1.000 TL=) 29.000 TL olmaktadır. Hesaplanan vergi; 14.800 TL için 2.220 TL kalan (29.000 TL-14.800 TL=) 14.200 TL için 2.840 TL toplam (2.220 TL+2.840 TL) 5.060 TL olacaktır.

Örnek 5:

Tam mükellef Raif MUTLU' nun 2018 yılında elde ettiği menkul sermaye iratları aşağıdaki şekildedir;

- (X) bankasında 50.000 TL mevduat faiz geliri elde etmiştir (5.000 TL kaynaktan kesinti yapılmıştır).
- 6 yıl önce katıldığı bireysel emeklilik sisteminden ayrılmış olup sisteme yatırdığı 9.000 TL karşılığında brüt 9.500 TL gelir elde etmiş, bu tutar üzerinden bireysel emeklilik şirketi tarafından 500 TL yönetim gideri kesintisi yapılmıştır. (1.425 TL kaynaktan kesinti yapılmıştır.)
- 20.000 TL'sini aynı bankada 5 ay boyunca günlük ters repo yaparak değerlendirmiş ve brüt 500 TL faiz geliri elde etmiştir. (3.075 TL kaynaktan kesinti yapılmıştır.)
- Ortaklık hakkına sahip olduğu (B) Limited Şirketi kâr payı dağıtımına karar vermiş, buna ilişkin yönetim kurulu kararı alınmış ve gazetelerde kâr payı dağıtımının yapılacağına ilişkin haber yayınlanmış olmasına rağmen henüz fiili kâr dağıtımı yapılmamıştır. Raif MUTLU'nun sahip olduğu hisse senetleri karşılığında bu şirketten alacağı kâr payı tutarı 3.000 TL'dir.
- 10.02.2005 ve 10.02.2006 tarihlerinde ihraç edilen devlet tahvillerine sahip bulunmakta olup bu tahvillerin 2005 ihraçlı olanından 7.000 TL ve 2006 ihraçlı olanından 8.000 TL kupon geliri elde etmiştir (2006 ihraçlı devlet tahvili geliri için 800 TL kaynaktan kesinti yapılmıştır).
- 2015 yılı başında Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen eurobondların faiz gelirlerinden 5.000 TL gelir elde etmiştir.
- (X) Katılım Bankası'nda yer alan 4 ay vadeli katılım hesabı karşılığında 7.500 TL kâr payı elde etmiştir (1.125 TL kaynaktan kesinti yapılmıştır).
- Off shore hesabından 9.500 TL faiz geliri elde etmişlerdir.

- Sahip olduğu devlet tahvilinin 20.05.2020 vadeli kuponlarını satmış ve bunun karşılığında 9.000 TL değerinde hisse senedi almıştır. Mükellefin başka geliri bulunmamaktadır.

AÇIKLAMA

Tam mükellef Raif MUTLU' nun beyan durumu ve ödeyeceği vergi aşağıdaki şekildedir;

- Mevduat faizleri GVK'nın Geçici 67'nci maddesi uyarınca kaynakta kesintiye tabi olup, aynı madde uyarınca bu gelirler için ayrıca beyanname verilmeyecektir. Kaynakta kesinti nihai vergi olacaktır.
- Bireysel emeklilik sisteminden elde edilen gelir üzerinden bireysel emeklilik şirketi tarafından GVK'nın 94'üncü maddesi uyarınca % 15 vergi kesintisi yapılacaktır. Aynı madde hükmü uyarınca bu gelirler için ayrıca bir beyanname verilmeyecektir. Yönetim gider kesintisinin mükellef tarafından diğer gelirler için verilecek beyannameden indirimi mümkün olmayacaktır.
- Ters repo işlemlerinden elde edilen faiz gelirleri GVK'nın Geçici 67'nci maddesi uyarınca % 15 oranında kesintiye tabi tutulmakta olup bu gelirler için yine aynı madde hükmü uyarınca ayrıca bir beyanname verilmeyecektir. Kaynakta kesinti nihai vergi olacaktır.
- Menkul sermaye iratlarında elde etme ekonomik tasarruf ile gerçekleştiği için, bazı istisnalar dışında kâr payları da bu hükme tabi olacaktır. Dolayısıyla ortaklık hakkından olan kâr payı dağıtımına ilişkin böyle bir karar alınmış olsa dahi, ekonomik tasarruf gerçekleşmediği göz önünde bulundurularak elde edilmiş bir kâr payı yok kabul edilecektir.
- Devlet tahvilleri için vergi kesintisi GVK'nın Geçici 67'nci ve 94'üncü maddeleri uyarınca tespit edilecektir. GVK'nın Geçici 67/9'uncu maddesi uyarınca 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilen devlet tahvili faizi üzerinden GVK'nın 94'üncü maddesi uyarınca % 0 oranında kesinti yapılmaktadır. Ayrıca bu gelirlere indirim oranı da uygulanacaktır. İndirim oranının 1'den büyük olması nedeniyle 2018 yılında bu gelirler için beyanname verilmeyecektir.

- 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen devlet tahvilinden elde edilen faiz gelirleri ise GVK'nın Geçici 67'nci maddesi uyarınca yapılan kaynakta kesinti nihai vergi olacaktır. Bu gelirler için ayrıca bir beyanname verilmeyecektir.
- Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen eurobondların faiz gelirleri GVK'nın 94'üncü maddesi uyarınca % 0 oranında kesintiye tabi tutulmaktadır. Eurobond yabancı para üzerinden ihraç edilmiş olan bir menkul kıymet olduğundan GVK'nın 76/2'nci maddesi doğrultusunda uygulanmayacaktır. Beyan edilip edilmeyeceği GVK'nın 86/1-c maddesi uyarınca belirlenir.
- Katılım hesabı karşılığında elde edilen kâr paylarının vergilendirilmesi mevduat faizlerindeki gibidir. GVK'nın Geçici 67'nci maddesi uyarınca yapılan kaynakta kesinti nihai vergi olacaktır. Bu gelirler için ayrıca bir beyanname verilmeyecektir.
- Off shore hesaplardan elde edilen faiz gelirleri GVK uyarınca kaynakta kesintiye ve istisnaya tabi olmayan mevduat faiz gelirleridir. İlgili kanunun 86/1-d maddesi uyarınca 9.500 TL; 2018 yılı için belirlenen 1.800 TL beyan sınırının üzerinde olduğu için beyan edilecektir.
- Vadesi henüz gelmemiş kuponların satışı menkul sermaye iradı niteliğinde olup GVK uyarınca herhangi bir kaynakta kesintiye veya istisnaya tabi değildir. İlgili kanunun 86/1-d maddesi uyarınca 9.000 TL; 2018 yılı için belirlenen 1.800 TL beyan sınırının üzerinde olduğu için beyan edilecektir.

Sonuç olarak kesinti ve istisnaya konu edilmeyen menkul sermaye iratları için mükellefin beyan edeceği toplam gelir (9.000 TL+ 9.500 TL=) 18.500 TL olup bunun üzerinden hesaplanan vergi; 14.800 TL'si için 2.220 TL, kalan 3.700 TL için 740 TL toplam (2.220 TL+ 740 TL=) 2.960 TL olacaktır. (% 0 kesinti yapılan menkul sermaye iratlarından hiçbiri beyannameye dahil edilmediğinden, mahsup edilecek bir vergi de bulunmamaktadır.)

III. BÖLÜM

3. BAZI OECD ÜLKELERİNDE MENKUL SERMAYE İRATLARININ VERGİLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE'DEKİ VERGİLENDİRME İLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Bazı OECD Ülkelerinde Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

İki büyük dünya savaşından oldukça yara almış olan, savaş yıkıntıları içindeki Avrupa'nın Marshall Planı çerçevesinde yeniden yapılandırılması amacıyla 1948 yılında kurulmuş olan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün temellerine dayanan OECD, 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi'ne istinaden 1961 yılında kurulmuştur. Aşağıda seçilmiş bazı OECD ülkelerinde menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi kısaca açıklanmaktadır.

3.1.1. Almanya' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Almanya'da vergilendirme yetkisiyle ilişkili olarak; verginin yasallığı ilkesi, genel eşitlik ilkesi, sosyal devlet ilkesi ve orantılılık ilkesine yer verilmektedir. Vergi hukukunda tanımlanmayan herhangi bir gelir Almanya'da vergiye tabi olmamaktadır. Almanya'da gelir vergisi artan oranlıdır ve kişisel gelir vergisi oranları: (9.000 Euro kadar) % 0, (9.001-54.949 Euro için) % 14, (54.950-260.532 Euro için) % 42 ve (260.533 Euro ve üzeri gelirler için) % 45 olarak uygulanmaktadır (<https://www.ailo.org/knowledge/guides/germany.pdf>).

Menkul sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi aşağıdaki şekilde olmaktadır (Baykan, 2016: 61-70);

Sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde; sermaye kazançları ayrı bir vergi oranı ile vergilendirilmeksizin, kişinin kazancına dahil edilerek vergilendirilmektedir. Alman vergi sisteminde, sermaye kazançları eğer yıllık bazda 600 Euro'nun altında ise vergiden muaf olmaktadır. Hisse senedi iktisap hakkı 2009 yılından önce elde edilmiş ise bu hisse senedinin satışından elde edilen gelir vergiden muaftır.

Temettü Gelirlerinin Vergilendirilmesinde; Alman vergi sisteminde hisse senetleri sahibi tüzel kişilerin olması durumunda vergilendirilebilir kazanç üzerinden vergi hesaplanmaktadır. Almanya'da eyalet usulü yönetiminde her eyaletin kendi vergi katsayısı vardır ve bu katsayı ortalama % 4' dür. Hisse senedi üzerinden mülkiyet hakkı özel kişilerin

ise, 2009 yılından sonra elde edilmiş ise bu hisse senetleri üzerinden sağlanan gelir, % 25 oranında sabit vergi oranına tabidir. Ayrıca bu orana Doğu Almanya'yı kalkındırma vergisi (vergi oranının % 5,5 ile çarpılması ile belirlenen) eklenmektedir. Hisse sahiplerinin temettü vergisi ödemesi belirtilen iki şekilde olabilmektedir; gerçek kişiler için ister maksimum vergi üzerinden % 25 oranında vergi ödemek ile veya kazancının % 60'lık kısmının % 45'e varan bir oranda vergilendirilmektedir. Ayrıca bu orana Doğu Almanya'yı kalkındırma vergisi oranı eklenmektedir.

Faiz gelirinin vergilendirilmesinde; faiz gelirleri nihai olarak kaynakta vergilendirme usulü ile vergilendirilmektedir. Devlet tahvilleri, bankaların mevduat faizleri, bono faizleri ve katılım payı belgeleri faiz geliri olarak kabul edilmekte ve % 25 oranında vergi kesintisi yapılmakta, ayrıca bu orana Doğu Almanya'yı kalkındırma vergisi oranı da eklenmektedir.

3.1.2. Hollanda' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Hollanda Anayasası'nın 104. Maddesinde verginin yasallığını ve 20. ve 23. Maddelerinde ise genel eşitlik ve sosyal refah devleti ilkeleri vurgulanmaktadır. Gelir üzerinden alınan vergiler, 2001 yılında yürürlüğe giren "Gelir Vergisi Kanunu" hükümlerine tabidir. Vergilendirme dönemi takvim yılıdır ve vergiler yıllık olarak alınır. Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi aşağıdaki şekildedir (Baykan, 2016: 62-70) ve (Kayalidere ve Özcan, 2012: 356);

Sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde; Hollanda vergi sisteminde sermaye kazançlarında gerçek kişilerin vergilendirilmesi % 25 oranında yapılmaktadır. Kişisel geliri vergilendirmede "box system" ismi verilen bir düzen kullanılmaktadır. Bu sistem aşağıda belirtilen 3 kutudan oluşmaktadır;

Kutu 1: Artan oranlı vergi oranının kullanıldığı, kişinin kazancı, emekli maaşı, periyodik olarak elde ettiği kira geliri gibi gelirler vergilendirildiği bir sistem, 2017 yılında 0 ila 19.982 Euro arasında gelir elde edenlerden % 8,9, 19.983 ila 33.791 Euro arasında gelir elde edenlerden % 13,15, 33.792 ila 67.072 Euro arasında gelir elde edenlerden % 40,8 iken 67.072 Euro ve üzeri gelir elde edenlerden % 52 oranında vergi alınmaktadır.

Kutu 2: Faiz kazançlarının vergilendirildiği sistem olup, bu kazançlar % 25 oranında vergilendirilmektedir.

Kutu 3: Tasarruf ve yatırım gelirlerinin vergilendirildiği sistem olup, bu kazançlar % 30 oranında vergilendirilmektedir.

Gelir vergisine uygulanan vergi indirimleri de vardır. Bu vergi indirimleri herkes için geçerli olan 2.007 Euro ve 65 yaş üstü bireyler için ek 935 Euro şeklindedir(<https://www.ailo.org/knowledge/guides/netherlands.pdf>).

3.1.3. Fransa' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Fransız Anayasasında vergilendirmede genel eşitlik ilkesi ile verginin yasallığı ilkesine yer verilmiştir. Ayrıca 1789 Deklarasyonu ile ödeme gücü ilkesine de yer verilmiştir. Fransa, oldukça yüksek olan vergi oranları ile OECD ülkeleri içinde dikkat çekmektedir. Son dönemde Fransız hükümetleri, vergi sistemlerindeki büyüme ve istihdamın önünde engel teşkil eden ve vergi tahrifatını azaltan bazı negatif etkilere sahip olduğunu fark etmişlerdir. Vergi reformları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu reformlar doğrultusunda kazanılmış gelir vergisi indirimi benzeri vergi indirimlerini öncelikle Fransa uygulamış, daha sonra ise Almanya ve İngiltere de uygulamaya başlamıştır (Leibfritz ve O'brien, 2005:3). Fransa, sermaye kazançlarında genellikle % 12-20 oranlarında vergi uygulanmaktadır. Fransa'da sermaye vergilendirmesinin bir diğer özelliği net servet vergisi uygulamasıdır (Çelikkaya, 2010: 157). Kişisel gelir vergisi: (9.807 Euro'ya kadar olan gelirler için) % 0, (9.808-27.086 Euro için) % 14, (27.087-72.617 Euro için) % 30, (72.618-153.783 Euro için) % 41 ve (153.783 üzeri Euro için) % 45 şeklinde artan oranlıdır. Temettü gelirleri için % 30-75, Faiz gelirleri için % 0-75 oranında kaynaktan vergilendirme uygulanmaktadır.

Yerleşik olmayanlar için sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde kaynaktan vergilendirme oranları % 0, % 12 ve % 20' olmaktadır. Genel olarak, yerleşik olmayanlar için kaynaktan vergilendirme oranları Temettü gelirlerinde % 30, faiz gelirlerinde % 0' dır. 2 yıldan daha az elde tutulan ve amortisman tabi olmayan bu süre içinde satılan menkul kıymetler, sermaye kazanç veya kayıpları kısa vadeli sayılırlarken, 2 yılı aşkın elde bulundurulmuş menkul kıymetler uzun vadeli olmaktadır. 2 yıldan uzun süredir elde tutulan hisseler için % 50 oranında indirim yapılırken, 8 yıl boyunca elde tutulursa indirim oranı % 60 olmaktadır. Uzun vadeli sermaye kazançları, % 0, % 15 veya % 19' luk indirgenmiş oranlarda vergilendirilir. (<https://www.ailo.org/knowledge/guides/france.pdf>),

(<http://www.worldwide-tax.com/france/french-tax.asp>),http://www.impots.gouv.fr/portal/deploiement/p1/fichedescriptive_1006/fichedescriptive_1006.pdf)

3.1.4. İspanya’ da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

İspanya Anayasasında verginin yasallığı ilkesine, vergilendirmede genellik, adalet, eşitlik ve ödeme gücü ilkesine yer verilmiştir İspanya’da artan oranlı vergi tarifesi uygulanmaktadır. İspanyol vergi sisteminde sermaye kazançları; hisse senedi gelirleri, tahvil gelirleri, değerli diğer menkul kıymetler ve bu kıymetlerin satışından doğan kazançlar olarak vergilendirmektedir. Ayrıca İspanya’da menkul kıymet kazançları için ayrıcalıklı vergilendirme durumları ve mali avantajlar mevcuttur. Bunlardan en önemlisi sermaye kazançları üzerinden elde edilen gelirin belirli bir kısmı vergiden muaf olmasıdır. Ayrıca vergilendirme rejiminde kişinin medeni durumu da göz önünde bulundurularak (örneğin kişinin çocuk sahibi olması) vergi oranları düşmektedir (Hernandez ve Rodriguez, 2014: 30).

İspanya sermaye kazançları için vergi tarifesinde aşamalı vergi oranları uygulanmaktadır. Bu vergi oranları 2018 yılı yerleşikler için: (0-6.000 Euro gelirler için) % 19, (6.000-50.000 Euro gelirler için) % 21, (50.000 Euro ve üzeri gelirler için) % 23 oranda uygulanmakta, yerleşik olmayanlarda ise % 19 oranında sabit olarak uygulanmaktadır. (Capital Gains Tax Rates: <http://www.spainaccountants.com/rates.html>)

Faiz ve temettü gelirlerinin vergilendirilmesinde İspanya kademeli olarak vergi oranlarını düşürmüştür. 2014 yılında % 21-27 arası değişen temettü, faiz ve sermaye geliri vergi oranı, 2015 yılında % 20-24 ve 2016 yılında ise % 19-23 olarak kademeli olarak düşürmüştür (Rodriguez ve Alonso, 2014: 3). 2018 yılı temettü gelirleri % 19, faiz gelirleri % 0-19 oranında vergilendirilmektedir. Yerleşik bireylere temettü gelirleri için yıllık 1.500 Euro limitli bir istisna tanınmıştır (<https://www.ailo.org/knowledge/guides/spain.pdf>). Vergi oranları incelendiğinde genel olarak yatırımları ülkeye çekilebilmeyi hedefleyen düşük oranlı vergiler uygulanmaktadır. Gelir vergisi uygulamaları hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir.

3.1.5. Amerika Birleşik Devletlerinde Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Amerika Birleşik Devletleri Anayasasında 8/1. Madde ile verginin yasallığı ilkesi ve genel eşitlik ilkesi hüküm altına alınmıştır. Artan oranlı vergilendirme sistemi

uygulanmaktadır. Bu sistemle daha fazla gelir elde eden Amerikan vatandaşlarından daha yüksek oranda vergilendirilmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda şirketlerin vergilendirilebilir gelirleri üzerinde çeşitli vergi oranları mevcuttur. Vergi uygulamasında 1 yıldan daha fazla elde tutulan yatırım araçları uzun dönemli yatırım araçları, 1 yıldan daha kısa süre elde tutulan yatırım araçları ise kısa dönemli yatırım araçları olarak nitelendirilmektedirler. Uzun dönem sermaye yatırımları daha düşük oranda vergilendirilirken, kısa dönemli sermaye yatırımlarından elde edilen gelirlere gelir vergisi matrahı oranları uygulanmaktadır. (Telçeken, 2007: 69)

Amerika Birleşik Devletleri temettü gelirleri % 30, faiz gelirleri % 30 oranında kesintiye tabidir. Ancak çifte vergilendirme anlaşmaları kapsamında farklı oranlar uygulanabilmektedir. Gelir vergisinde medeni duruma bağlı olarak, yedi oranla farklı ölçekler belirlenmiştir (evli çiftler müşterek bir sistem kapsamında, evli çiftler ayrı bir varlık sistemi kapsamında, bekar veya aile reisi olması durumunda farklılık arz eder). Federal gelir vergisi oranları: % 10, % 15, % 25, % 28, % 33, % 35 ve % 39,6 şeklindedir. Amerika Birleşik Devletlerinin 2016 yılında topladığı tüm federal vergi gelirinin yaklaşık % 47'si kişisel gelir vergisi, % 34' lük kısmı sosyal sigorta gelirleri, % 10'u şirketler üzerinden toplanan gelirler ve kalan % 9 oranındaki payı ise tüketim vergileri ve diğer vergilerden elde edilen gelirlere oluşturmaktadır (Sherlock ve Marples, 2018: 18).

ABD'de sermaye kazançları vergilendirmesinde 1913-1921 yılları arası sermaye kazançları vergisi başlangıçta % 7 oranında olmakla birlikte bunun sebebi olarak 1. Dünya savaşının etkileri neticesinde durgunlaşan piyasa sebebiyle yüksek oranlı vergilerin piyasayı durgunlaştıracağı ve piyasaları olumsuz etkileme ihtimali olmuştur. Savaşın sona ermesinden sonra 1922-1934 arasında sermaye kazançları vergi oranı elde tutulma süresi en az 2 yıl olanlar için % 12,5 çıkartılmıştır. 1969-1976 arası uygulanan politikalarla bu oran yükseltilmeye başlanmış ve 1976 senesinde sermaye kazançları için minimum vergi oranı % 15'e kadar yükselmiştir. 1977-1978 senelerinde ise en düşük vergi oranı % 39,875' e ve en yüksek vergi oranı ise % 49,875'e kadar yükselmiştir. 2008-2010 arası sermaye kazançları vergisi oranları % 0, % 10 ve % 15'lik vergi dilimlerine tabi olmuştur. Bu oranlardan sonra menkul kıymetlerin satılmasında artış gözlemlenmiştir. 2010 yılından sonra ise vergi oranlarının arttırılmasına karar verilmiş ve uzun vadeli kazançlar açısından bu oran % 15'ten % 20'ye çıkartılmıştır. Günümüzde 479.000 Amerikan Doları üzerindeki uzun vadeli kazançlardan % 20 oranında vergi kesintisi yapılmaktadır (Sherlock ve Marples, 2018: 8).

3.1.6. İngiltere' de Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

İngiliz vergi sisteminde, kişisel vergilendirme, kurumsal vergilendirme, sigorta vergisi vb. “kazandıkça öde” uygulamaları bulunmaktadır. Vergilendirmede eşitlik genel anlamda kabul görmüş bir ilkedir. Faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde kazanç gelir vergisine eklenmektedir. Faiz gelirlerinin vergilendirilmesi % 20 oranında yapılmaktadır. Kişisel vergilendirmede ya da kişisel gelir vergisi uygulamasında artan oranlı bir sistem bulunmaktadır. Gelir vergisi dilimleri: (0 - 11.000 Pound-Standart Personel Ücretleri için geçerli) % 0, (11.001 - 43.000 Pound için) % 20, (43.001- 150.000 Pound için) % 40, (150.000 Pound üstü için) % 45 şeklinde artan oranlıdır (<https://www.gov.uk/browse/tax>).

Temettü, gelirlerinin vergilendirilmesinde temel oran % 10 olarak uygulanmaktadır. Ancak vergilendirilebilir gelirin 150.000 Pound üzeri olduğu durumlarda, temettü gelirin en üst dilimi temsil ettiği oran grubu olan % 37,5 oranı uygulanmaktadır. Sermaye kazancı vergisi sadece yıllık muafiyet sınırı üzerinden kazanç elde edildiğinde ödenmektedir. Bu tutar 2015/16 yılında 11.100 Pound olarak belirlenmiştir. Sermaye kazançları vergi oranları, uygulanan vergi oranına göre % 18 ve % 28' dir. 2015-16 toplam vergilendirilebilir gelir tutarı 32.010 Pound bandının üzerinde olduğunda % 28 oranı uygulanmaktadır. İngiltere bankaları ve inşaat şirketleri tarafından yatırılan faizler için % 20 oranında kaynaktan kesinti yapılmaktadır (<https://www.ailo.org/knowledge/guides/uk.pdf>).

Gelir vergisi indirimlerinde üç farklı kategori bulunmaktadır. Bunlar yapısal indirimleri kapsamakta olan ilk sınıflandırmada; kişisel gelir üzerindeki çifte vergilendirmeyi önlemek için yapılan düzenlemeleri içermektedir. İkinci grupta yer alan vergi harcamaları ile; tam mükelleflerin sermaye kazançlarını ve ilk 8.000 Pound geliri kapsayan muafiyetler ile istisnalar düzenlenmektedir. Üçüncü grupta ise; hem yapısal indirimlerin hem de vergi harcamalarının düzenlendiği, çocuk yardımı ve yaşlılık yardımı benzeri uygulamaları kapsamaktadır (Kayalidere ve Özcan, 2012: 359).

3.1.7. Yunanistan' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Yunanistan Anayasasının 74. Maddesi vergilerin yasallığı ilkesini vurgulamaktadır. Anayasanın 4. Maddesinde genel eşitlik ilkesi ve ödeme gücü ilkesinden bahsedilmektedir. Bu madde doğrultusunda bütün Yunan halkı yasalar önünde eşittir ve eşit hak ve yükümlülüklerle sahiptir. Yunanistan'da gelir vergisinde vergilendirilebilir gelir, 5.000 Euro'nun üzerindeki gelirlere uygulanan kademeli vergi oranlarına tabidir. 5.000 Euro-

12.000 Euro arasındaki gelire alt gelir vergisi oranı uygulanırken (% 22), 100.000 Euro üzerindeki gelirler için ise % 45'e yükselen kademeli vergi oranları uygulanmaktadır. Yunanistan, kişisel gelir vergileri için temettüleri muaf tutarak çifte vergilendirmeyi ortadan kaldırmıştır (Cantumur, 2008: 105). Temettü gelirleri yatırım geliri olarak sınıflandırılır. Şirketler tarafından ödenen temettüler ile sınırlı sorumluluk şirketleri tarafından bireylere dağıtılan kazançlar % 25 oranında bir kesintiye tabidir. Euro cinsinden tutulan banka mevduatları nedeniyle oluşan faizler, banka mevduatlarının lehtarları Yunan vatandaşı olmayanları da kapsayan % 10 oranında kaynakta kesintiye tabidir. Devlet tahvillerinden elde edilen gelirler üzerinden % 10 oranında kaynakta kesinti yapılmaktadır. Sermaye kazançları genellikle % 20' lik bir vergiye tabi olmaktadır (<https://www.ailo.org/knowledge/guides/greece.pdf>).

3.1.8. Belçika' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Belçika Anayasası'nda vergilendirme ile ilgili; verginin yasallığı ilkesi, genel eşitlik ilkesi, vergisel imtiyaz yasağı ve genellik ilkesi yer almaktadır. Belçika'da gerçek kişilerin sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde, diğer kazançlara dahil edilerek vergilendirme söz konusudur. Hisse senetlerinin bir yıl içinde satılması durumunda uygulanacak vergi oranı % 25,75' den % 25,50' ye düşürülmüştür. Faiz gelirleri nihai olarak kaynakta vergilendirme usulü ile vergilendirilmektedir. Temettü ve faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde % 0, % 15 ve % 30 vergi oranları uygulanmaktadır. Belçika'da gelir vergisi % 25, % 30, % 40, % 45 ve % 50 oranlarında vergilendirilmektedir. OECD ülkelerinde en yüksek gelir vergisi oranları uygulayan ülkeler arasında Belçika da bulunmaktadır (<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-belgiumhighlights-2018.pdf>).

3.1.9. Danimarka' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Danimarka Anayasası'nın 43. Maddesinde “Yasayla belirlenmemiş hiç bir vergi tahsil edilemez, değiştirilemez veya işleminden kaldırılamaz...” hükmü ile verginin yasallığı ilkesine, Madde 74 de yer alan “Meslek ve iş hayatında serbestlik ve eşitliği kısıtlayan ve kamu yararına olmayan her çeşit sınırlama yasayla kaldırılır” hükmü ile genel eşitlik ilkesine vurgu yapılmaktadır. Danimarka'da 1975 yılında bağımsız bir “Vergilendirme Bakanlığı” kurulmuştur.

Danimarka'da gelir vergisi oranı uygulaması % 25.08 dir. Temettü gelirleri % 0, % 15 ve % 22 oranlarında vergilendirilirken, faiz gelirleri % 0 ve % 22 oranlarında vergilendirilmektedir. Sermaye gelirlerinin vergilendirmesinde de genel olarak % 22 oranında vergilendirme yapılmaktadır (<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-denmarkhighlights-2018.pdf>).

Danimarka vergi sistemindeki reform çalışmalarına 1987 yılında başlamıştır. Öncesinde vergi sistemi, çok yüksek marjinal vergi oranlarına ve dar bir vergi tabanına sahip iken; 1987, 1994, 1999 ve 2004 yıllarında gerçekleştirilen reformlarla daha adil bir vergi sistemi oluşturulmak istenmiştir. 2010 yılında gerçekleşen vergi reformu ile orta ve uzun vadede emek arzını artırmak ve kısa vadede ise küresel ekonomik krizlerin etkilerini yumuşatmak hedeflenmiştir (Armağan, 2015: 72). Danimarka yüksek oranlar uygulayan ülkeler arasında yer almasına rağmen, tahmin edilen aksine büyük bir refah devletinin kurulmasına da engel olamamıştır (Swank ve Steinmo, 2002: 655).

3.1.10. Japonya' da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Japonya Anayasasında vergilendirme ile ilgili genel eşitlik ilkesi kabul edilmiştir. Ayrıca yasada öngörülen koşulların dışında yeni vergi konulamayacağı ve var olan vergide değişiklik yapılamayacağı belirtilmektedir. Japonya vergi rekabeti nedeni ile vergi oranlarını düşüren ülkelerin aksine 2010 yılındaki % 37 olan gelir vergisi oranını % 45'e yükseltmiştir. 1 - 1,950,000 Japon Yenine kadar olan gelirler için % 5 gelir vergisi kesintisi yapılmakta, 40,000,000 Japon Yeni üzerindeki gelirler için % 45 oranında gelir vergisi kesintisi yapılmaktadır. Bunların arasında yer alan gelirler için kademeli oranlar uygulanmakta ve toplamda 7 adet gelir vergisi oranı bulunmaktadır. Faiz gelirleri nihai olarak kaynaktan vergilendirme usulü ile vergilendirilmektedir. Temettü ve faiz gelirlerinde % 15 ve % 20 oranlarında vergi kesintileri yapılmaktadır. Kişiler için tahvil gelirleri, faiz gelirleri, menkul kıymet alım satım kazançları, iskontolu tahvil alım satım kazançları ve faiz kazançları % 15 gelir vergisi ve % 5 yerel vergiye tabidir. Sermaye gelirleri ayrı bir oranla vergilendirilmemekte ve kişinin kazancı içerisinde vergilendirilmektedir. Ayrıca hisse senedi elde bulundurma da kaynaktan kesinti usulü ile vergilendirilmekte olup, % 20 oranında vergilendirilir. 2013'ten 2037 yılına kadar elde bulundurulup, sonra satışından elde edilen menkul kıymet kazançları üzerinde % 20'lik vergi oranı ve bu orana ek olarak % 0,315 oranında yeniden yapılandırma oranı eklenerek vergilendirilecektir

(<https://www.mof.go.jp/english/jgbs/topics/individual/guideb.htm>), (http://www.worldwide-tax.com/japan/japan_tax.asp).

3.1.11. Finlandiya’ da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Finlandiya Anayasası’nın 81. Maddesi verginin yasallığı ilkesini vurgulamaktadır. Bu madde vergiler ve diğer mali yükümlülükler ile ilgili hüküm getirmiştir. Vergilerin kanunla konulacağını ve kamu kurumlarının resmi işlemleri, hizmetleri ve diğer faaliyetleri üzerinden alınacak mali yükümlülüklerle ilişkin genel kıstaslar da kanunla düzenlenebileceğini belirtmektedir.

Finlandiya’da gelir vergisi oranı 2000 yılında en yüksek gelir vergisi oranı % 37,5 olarak uygulanmakta iken, günümüzde bu oran % 31,5 oranında uygulanmaktadır. gelir vergisi oranları: (1-17.200 Euro gelir için) % 0, (74.200 Euro üzeri gelir için) % 31,5 oranında vergilendirme yapılmaktadır. Bunların arasında yer alan gelirler için kademeli oranlar uygulanmakta ve toplamda 5 adet gelir vergisi oranı bulunmaktadır. 2018 yılında sermaye kazancı üzerinden ödenecek vergi oranı bireyler için % 30 oranındadır. Ancak gelirlerin 30.000 Euro’yu aşması durumunda bu oran % 34 olmaktadır. Faiz ve temettü gelirleri nihai olarak kaynaktan kesinti usulü ile vergilendirilmektedir. Faiz gelirleri için kesinti oranı % 0 iken, temettü gelirleri için % 20’ dir. Yabancılardan genellikle temettü ve faiz gelirlerinde % 30 oranında kesinti yapılmaktadır. Menkul kıymetin en az bir yıl süre ile elde bulundurulması durumunda buradan kazanılan kar gelir unsuru olarak değerlendirilir (<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-finlandhighlights-2018.pdf>), (http://www.worldwide-tax.com/finland/finland_tax.asp).

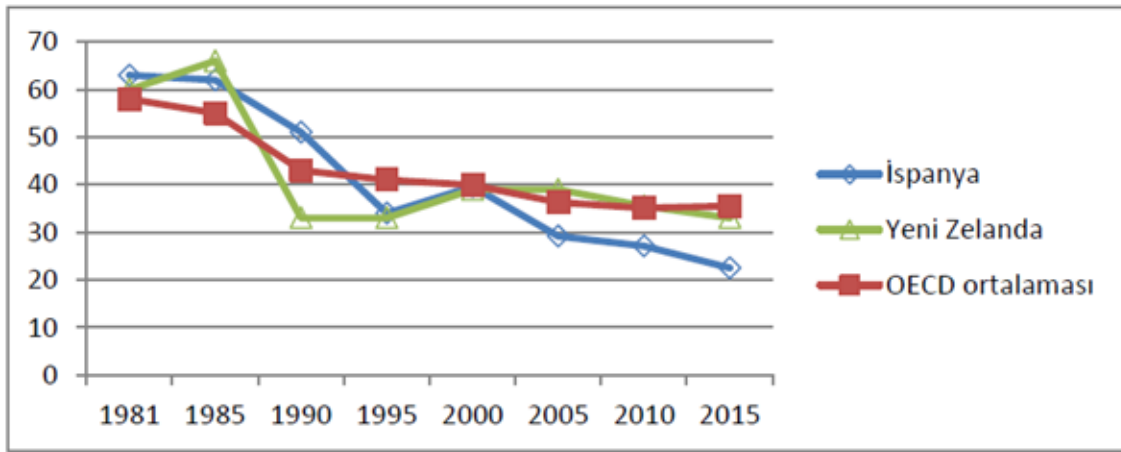
3.1.12. Yeni Zelanda’ da Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Yeni Zelanda Anayasasınının 21. ve 22. Maddelerinde verginin yasallığı ilkesi hüküm altına alınmıştır. Ülkelerin vergi tercihleri, vergi yapıları ve vergi sistemlerinin nasıl oluşturdukları ve reform zamanlamasına bağlı olarak yapılan sınıflandırmada Yeni Zelanda A kategorisinde; ABD, Almanya, Avustralya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, İngiltere, İsveç, İtalya, Japonya, Kanada, Lüksemburg, Hollanda ve Norveç ile aynı sınıfa tabi olmaktadır (Arıkan ve Bahçe, 2011: 7)

Gelir vergisinde 0-14.000 Dolar arasındaki gelirler için % 10.5 oranı uygulanırken, 70.000 Dolar üzerindeki gelirlere % 33 oranında vergi uygulanmaktadır. Kademeli olarak 4

adet gelir vergisi uygulanmaktadır. Temettü gelirleri için % 0, % 15 ve % 30 oranlarında vergi uygulanmaktadır. Faiz gelirleri için % 15 oranında vergi uygulanmaktadır. Sermaye vergisi Yeni Zelanda yatırımlarına değil, dış borç ve sermaye yatırımlarına uygulanmaktadır (<https://www.newzealandnow.govt.nz/living-in-nz/money-tax/nz-tax-system>).

Aşağıda gelir vergisinde en çok indirim giden ülkelerin incelendiği Grafik 3.1. de Yeni Zelanda’ da özellikle 1985 ve 1990 yılları arasında gelir vergisi oranlarında oldukça keskin bir düşüş yaşandığı görülmektedir. İspanya da benzer olarak 1981 ve 2015 yılları arasında gelir vergisini indirme yoluna gitmiştir. Birçok ülke gibi vergi rekabetine uygun politika uygulayan İspanya ve Yeni Zelanda 1980’li yılların aksine günümüzde OECD ortalamasının altında gelir vergisi oranı uygulamaktadırlar.

Kaynak: Yurdadoğ, V., ve Albayrak, M. (2017). OECD Ülkelerinde Vergi Rekabeti. *Sosyoekonomi Dergisi*, 25(32), s. 135.

Grafik 3.1. OECD Ülkelerinde Gelir Vergisindeki Değişim Oranı

3.2. Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesinde Türkiye ile OECD Ülkelerinin Karşılaştırılması

Menkul sermaye iratlarının Türkiye’de vergilendirilmesi ile ilgili uygulamalara ilk bölümlerimizde kapsamlı olarak yer verilmiştir. Bu bölümümüzde OECD ülkelerinde menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi ile Türkiye’deki uygulamaların karşılaştırılması ele alınmaktadır.

Aşağıda “Deloitte” verilerinden yararlanılarak oluşturulmuş olan Tablo 3.1.’de OECD ülkelerinde kaynaktan vergilendirme yolu ile vergilendirilen temettü ve faiz gelirlerinin vergilendirilmesi ile ilgili oranlar yer almaktadır. Bu veriler doğrultusunda Estonya, Macaristan, İsveç, Norveç, Hollanda ve Finlandiya’nın faiz gelirleri için % 0 vergi

uyguladığı, ancak bu uygulamanın aksine Meksika'nın % 40' a varan, Fransa'nın ise % 75'e varan vergilendirme oranı uyguladığı görülmektedir. Temettü gelirlerinde Fransa % 75'e varan vergilendirme oranı uygulamakta, diğer ülkelerde bu kadar yüksek oranlar bulunmamaktadır.

Tablo 3.1. OECD Ülkelerinde Menkul Sermaye İratlarına Uygulanan 2018 Yılı Kaynakta Kesinti Oranları

Ülke	Temettü Gelirleri (%)	Faiz Gelirleri (%)	Ülke	Temettü Gelirleri (%)	Faiz Gelirleri (%)
Avustralya	0-30	0-10	Kore	20	14-20
Avusturya	27,5	0-25-27,5	Letonya	0-20	0-20
Belçika	0-15-30	0-15-30	Lüksemburg	0-15	0
Kanada	25	0-25	Meksika	0-10	4,9-10-15-21-35-40
Şili	35	4-35	Hollanda	0-15	0
Çekya	15-35	15-35	Yeni Zelanda	0-15-30	15
Danimarka	0-15-22	0-22	Norveç	0-25	0
Estonya	0	0	Polonya	19	20
Finlandiya	20	0	Portekiz	25-35	25-35
Fransa	30-75	0-75	Slovakya	0-35	19-35
Almanya	25	0-25	Slovenya	15	15
Yunanistan	15	15	İspanya	19	0-19
Macaristan	0	0	İsveç	0-30	0
İzlanda	0-20	12	İsviçre	35	0-35
İrlanda	0-20	0-20	Türkiye	15	0-10
İsrail	4-15-20-25-30	0-23	İngiltere	0	20
İtalya	1,2-26	12,5-26	ABD	30	0-30
Japonya	15-20	15-20	Üst Dilim Vergi Kesinti Oranı Ortalaması	24	20

Kaynak: DELOÏTTE <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-withholding-tax-rates.pdf> Erişim :30.06.2018.

Yukarıda 2018 yılına ait OECD ülkelerindeki menkul sermaye iratları kaynakta kesinti oranları tablosundaki veriler doğrultusunda Türkiye'de temettü gelirleri için % 15 oranında vergi kesintisi uygulanmaktadır. Temettü gelirleri; Avusturya (%27,5), Kanada (%25), Şili (%35), Çekya (%15-35), Finlandiya (%20), Fransa (%30-75), Almanya (%25), Kore (%20), Polonya (%19), Portekiz (%25-35), İspanya (%19), İsviçre (%35) ve ABD (%30)' de Türkiye'den daha yüksek oranlarda vergilendirilmektedir. Ancak Estonya, Macaristan ve İngiltere'de % 0 oranında vergilendirilmektedir. Yunanistan ve Slovenya'da Türkiye'de olduğu gibi temettü gelirleri için % 15 oranında vergi kesintisi uygulanmaktadır. Faiz gelirleri ise Türkiye'de vade, döviz cinsi ve mükellefiyet türü değişkenleri doğrultusunda % 0 ve % 10 arasında vergi kesintisi uygulanmaktadır. Faiz gelirleri; Avustralya (%0-10), Avusturya (%0-27,5), Belçika (%0-30), Kanada (%0-25), Şili (%4-35),

Çekya (%15-35), Danimarka (%0-22), Fransa (%0-75), Almanya (%0-25), Yunanistan (%15), İzlanda (%12), İrlanda (%0-20), İsrail (%0-23), İtalya (%12,5-26), Kore (%14-20), Letonya (%0-20), Meksika (%4,9-40), Yeni Zelanda (%15), Polonya (%20), Portekiz (%25-35), Slovakya (%19-35), Slovenya (%15), İspanya (%0-19), İsviçre (%0-35), İngiltere (%20) ve ABD (%0-30)' de Türkiye'den daha yüksek oranlarda vergilendirilmektedir. Ancak Estonya, Finlandiya, Macaristan, İsveç, Lüksemburg, Norveç ve Hollanda faiz gelirlerini % 0 oranında vergilendirmektedir. OECD ülkelerinde temettü gelirleri için uygulanan ortalama üst dilim vergi kesinti oranı % 24, faiz gelirlerinde uygulanan ortalama üst dilim vergi kesinti oranı ise % 20'dir. Bu doğrultuda Türkiye'de temettü ve faiz gelirleri için uygulanan vergi kesinti oranları OECD ortalamasından daha düşük düzeyde uygulanmaktadır.

Aşağıda 3.2. Tablo' de bazı OECD ülkelerinde sermaye kazançları için vergi uygulamaları yer almaktadır. Bu bilgiler bazı ülkelerin kurum ve gerçek kişilerin sermaye kazançlarının kazanca dahil edilerek vergilendirdiği, bazı ülkelerin ise farklı oranlar belirleyerek vergilendirdiğini göstermektedir.

Tablo 3.2. Bazı OECD Ülkelerinde Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi

	Vergi Oranları
	Gerçek Kişiler
Almanya	Kişinin kazancına dâhil edilir
Hollanda	%25
Fransa	%12-%20
İspanya	%19-%21-%23
ABD	%15-%20
İngiltere	%10-%18
İtalya	%26
Yunanistan	%15
Macaristan	%15
Meksika	%10
İzlanda	%20
Finlandiya	Kişinin kazancına dâhil edilir.
Belçika	Kişinin kazancına dâhil edilir.
Brezilya	%15
Türkiye	%10-%35

Kaynak: Baykan O., G. (2016). *Türkiye'de Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi ve Bazı OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. s.70.

Yukarıda yer alan Tablo 3.2.'de yer alan veriler doğrultusunda; sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde gerçek kişilerde Almanya, Finlandiya ve Belçika ayrı bir oran belirlememiş, bu kazançları kişinin vergilendirilebilir gelirine ekleyerek

vergilendirmektedir. Hollanda, Fransa, İspanya, ABD, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Macaristan, Meksika, İzlanda, Brezilya, ve Türkiye vergi oranları belirlemişlerdir. Türkiye’de % 10 ve % 35 arasında yapılmakta olan sermaye kazançlarının vergilendirilmesi uygulaması diğer ülkelerle kıyaslandığında; Türkiye’de sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde üst dilim vergi oranı olan %35 tabloda yer alan ülkelerle kıyaslandığında son derece yüksek bir orana sahip olmaktadır. Türkiye’de sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde alt dilim olan % 10 kesinti oranı ise Hollanda, Fransa, İzlanda, ABD, İtalya, Yunanistan, Macaristan, Brezilya ve İspanya’ nın sermaye kazançlarının vergilendirilmesi oranlarından daha düşük bir orandır.

2000-2017 yılları arasında OECD ülkelerinde uygulanan en düşük ve en yüksek gelir vergisi oranlarındaki değişimi gösteren Aşağıda yer alan Tablo 3.3.’ de OECD ülkelerinin vergi rekabetine uygun politikalar izleyerek gelir vergisi oranlarında indirim yapmış olduğu görülmektedir. En fazla değişiklik % 40’ dan % 15’ e indirilen gelir vergisi oranı ile Macaristan yapmıştır. Ancak oranda artışa giden ülkelerin var olduğu da görülmektedir. En fazla artışı ise gelir vergisi oranını % 40’ dan % 48’ e çıkaran Portekiz ve % 37’ den % 45’e çıkaran Japonya yapmıştır.

Tablo 3.3. OECD Ülkeleri ve Türkiye'de 2000-2017 Yılları Arasında Uygulanan En Düşük ve En Yüksek Gelir Vergisi Oranları

	2000		2005		2010		2015		2016		2017	
	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek
Avustralya	0	47	0	47	0	45	0	45	0	45	0	45
Avusturya	0	50	0	50	0	50	0	50	0	55	0	55
Belçika	25	55	25	50	25	50	25	50	25	50	25	50
Kanada	17	29	15	29	15	29	15	29	15	33	15	33
Şili	0	45	0	40	0	40	0	40	0	40	0	35,5
Çekya	15	32	15	32	15	15	15	15	15	15	15	15
Danimarka	7	28	5,48	26,48	3,67	18,67	8,08	23,8	9,08	24,8	10,08	25,08
Estonya	26	26	24	24	21	21	20	20	20	20	20	20
Finlandiya	0	37,5	0	33,5	0	30	0	37,75	0	31,75	0	31,5
Fransa	0	53,25	0	48,09	0	41	0	45	0	45	0	45
Almanya	0	51	0	42	0	45	0	45	0	45	0	45
Yunanistan	0	45	0	40	0	45	22	42	22	45	22	45
Macaristan	20	40	18	38	17	32	16	16	15	15	15	15
İzlanda	26,41	33,41	24,75	26,75	24,10	31,8	22,86	31,8	22,68	31,8	22,50	31,8
İrlanda	22	44	20	42	20	40	20	40	20	40	20	40
İsrail	10	50	10	49	10	50	10	50	10	50	10	50
İtalya	18,50	45,5	23	43	23	43	23	43	23	43	23	43
Japonya	10	37	10	37	5	45	5	45	5	45	5	45
Kore	10	40	8	35	6	38	6	38	6	38	6	40
Letonya	25	25	25	25	26	23	23	23	23	23	23	23
Lüksemburg	0	46	0	38	0	40	0	40	0	40	0	38
Meksika	3	40	3	30	1,92	35	1,92	35	1,92	35	1,92	35
Hollanda	4,50	60	1,80	52	2,30	52	8,35	52	8,40	52	8,90	52
Yeni Zelanda	15	39	15	39	11,50	33	10,50	33	10,50	33	10,50	33
Norveç	10,35	29,85	11,80	27,3	12,55	25,15	13,15	25,15	10,55	24,25	9,55	24,07
Polonya	30	40	30	40	18	32	18	32	18	32	18	32
Portekiz	14	40	10,50	40	11,08	45,88	14,50	48	14,50	48	14,50	48
Slovakya	12	42	19	19	19	19	19	25	19	25	19	25
Slovenya	17	50	16	50	16	41	16	50	16	50	16	50

Tablo 3.3. OECD Ülkeleri ve Türkiye'de 2000-2017 Yılları Arasında Uygulanan En Düşük ve En Yüksek Gelir Vergisi Oranları (Devamı)

	2000		2005		2010		2015		2016		2017	
	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek	En Düşük	En Yüksek
İspanya	15	39,6	9,06	29,16	15,66	27,13	9,50	22,5	9,50	22,5	9,50	22,5
İsveç	0	25	0	25	0	25	0	25	0	25	0	25
İsviçre	0	13,2	0	13,2	0	13,2	0	13,2	0	13,2	0	13,2
Türkiye	15	40	15	35	15	35	15	35	15	35	15	35
İngiltere	10	40	10	40	20	50	20	45	20	45	20	45
ABD	15	39,6	10	35	10	35	10	39,6	10	39,6	10	39,6
Ortalama	11,22	39,94	10,70	36,30	10,39	35,45	11,05	35,71	10,98	35,85	10,98	33,26

Kaynak: OECD, <http://www.oecd.org/tax/tax-policy/tax-database.htm> Erişim: 18.06.2018 (Central government personal income tax rates).

Yukarıdaki Tablo 3.3’de yer alan veriler ve kaynak gösterilen OECD verileri doğrultusunda, 2000-2017 yılları arasında OECD ülkelerinde gelir vergisi oranlarında en büyük değişiklikler aşağıdaki şekildedir;

- Macaristan’ da 2000 yılında % 40 olan gelir vergisi oranı 2017’ de % 15’ e düşerek, 25 puanlık indirim yapılmıştır. En yüksek indirimi bu oranla Macaristan gerçekleştirmiştir. Ayrıca 2010 yılında % 32 oranında gelir vergisi uygularken, 2011 yılında % 16 olarak tek orana geçiş yapılmıştır. Bu tarihten sonra günümüze kadar tek oranlı gelir vergisi tarifesi uygulanmıştır.
- Çekya’ da 2000 yılında % 32 olan gelir vergisi oranı 2017’ de % 15’ e düşerek, 17 puanlık indirim yapılmıştır. 2007 yılında % 32 oranında gelir vergisi uygularken, 2008 yılında % 15 olarak tek orana geçiş yapılmıştır. Bu tarihten sonra günümüze kadar tek oranlı gelir vergisi tarifesi uygulanmıştır.
- İspanya’ da 2000 yılında % 39,6 olan gelir vergisi oranı 2017’ de % 22,5’ e düşerek, 17,1 puanlık indirim yapılmıştır.
- Slovakya’ da 2000 yılında % 42 olan gelir vergisi oranı 2017’ de % 25’ e düşerek, 17 puanlık indirim yapılmıştır. Slovakya’ da 7 adet gelir vergisi dilimi uygulanmasına rağmen 2004 yılında % 19 olarak tek orana geçiş yapılmış, 2013 yılında ise % 19 ve % 25 olan iki oranlı gelir vergisi dilimi uygulanmıştır. Bu tarihten sonra günümüze kadar çift oranlı gelir vergisi tarifesi uygulanmıştır.
- Şili’ de 2000 yılında % 45 olan gelir vergisi oranı 2017’ de % 35,5’ e düşerek, 9,5 puanlık indirim yapılmıştır.
- Fransa’da 2000 yılında % 53,25 olan gelir vergisi 2017’ de % 45’ e düşerek, 8,25 puanlık indirim yapılmıştır.
- Lüksemburg, Hollanda ve Polonya 2000 yılındaki gelir vergisi oranından 2017 yılında 8 puanlık indirim yapan ülkelerdir. Lüksemburg ayrıca 19 adet gelir vergisi dilimi oranı ile OECD ülkeleri içinde en çok gelir vergisi dilimi oranı uygulayan ülke olmuştur. Meksika ve İsviçre de 11 gelir vergisi dilimi oranı ile Lüksemburg’u takip etmektedir.
- Estonya, Finlandiya, Almanya ve Yeni Zelanda 2000 yılındaki gelir vergisi oranından 2017 yılında 6 puanlık indirim yapan ülkelerdir. Ayrıca Estonya ile

birlikte Çekya, Letonya ve Macaristan gelir vergisinde tek dilim uygulayan ülkelerdir.

Gelir vergilerinde birçok ülke vergi rekabetinin etkisi ile gelir vergisinde vergi indirimi yoluna gitmiş olmasına rağmen, belirtilen yıllarda gelir vergisi oranlarında artışa giden ülkeler de olmuştur. Gelir vergisinde artışa giden başlıca ülkeler şu şekildedir;

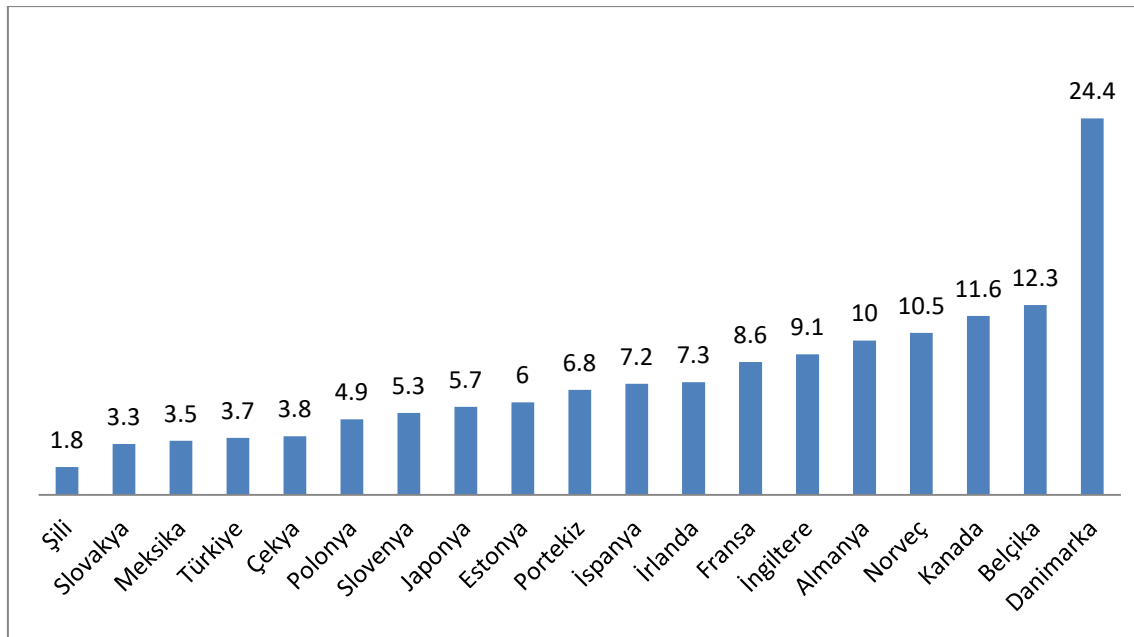
- Portekiz gelir vergisi oranını % 40' dan % 48' e çıkararak 8 puanlık artış yapmış,
- Japonya gelir vergisi oranını % 37' den % 45' e çıkararak 8 puanlık artış yapmış,
- Avusturya gelir vergisi oranını % 50' den % 55' e çıkararak 5 puanlık artış yapmış,
- İngiltere gelir vergisi oranını % 40' dan % 45' e çıkararak 5 puanlık artış yapmış,
- Kanada gelir vergisi oranını % 29' dan % 33' e çıkararak 4 puanlık artış yapmıştır.

Türkiye'de uygulanan en düşük gelir vergisi oranı dilimi % 15' dir. Bu oran OECD ortalamasında % 11 civarındadır. Türkiye'de uygulanan en yüksek gelir vergisi oranı ise % 35' dir. Bu oran OECD ortalamasında 2017 yılına kadar % 35 in üzerinde olmasına karşın 2017 yılında % 33 civarına düşmüştür. Türkiye'de uygulanan en yüksek gelir vergisi oranı 2017 yılına kadar ortalamaı geçmez iken, 2017 yılında ortalamanın üzerinde kalmıştır. Birçok refah devletinde vergi oranları Türkiye'den çok daha yüksektir. Örneğin Avusturya % 55, Slovenya % 50, Belçika % 50, Japonya, Almanya ve Fransa % 45 oranında gelir vergisi oranları uygulamaktadır. Ancak finansal yapılarındaki sağlamlık ve istikrar, sanayi, teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmişlik gibi birçok faktör yatırımcıya güven vermekte ve yatırımlarını sürdürmesini sağlamaktadır.

Vergi indirimi sermayeyi ülkelerine çekmek isteyen ülkelerin vergi rekabeti politikalarının temel stratejisidir. Ancak yukarıda yüksek vergi oranları uygulamasına rağmen refah devleti olarak anılan ülkeler örneğindeki gibi vergi indiriminin büyümeyi her zaman olumlu etkilediğini söylemek mümkün olmamaktadır. İndirimin büyümeye neden olması için birçok değişken de etkili rol oynamaktadır. Örneğin; verginin niteliği, indirimin tutarı, mükellefin gelir düzeyi vb. bu süreçte belirleyici olan değişkenlerdirler. Ayrıca yatırım yapılacak ülkenin ekonomik ve siyasi yapısı belirleyici olmaktadır. Aynı vergi türlerinde ve aynı oranlarda yapılan vergi indirimleri dahi iki farklı ülkede farklı etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Bunun en önemli nedeni ise vergi yapılarının farklı olduğu her

ülkedeki iktisadi ve mali yapının sahip olduğu niteliklerin de birbirinden çok farklı olmasıdır (Demir ve Sever, 2017: 58).

Aşağıda grafik 3.2.'de 2016 yılında itibarı ile bazı OECD ülkelerinde gelir vergisinin GSYİH' ya oranı yer almaktadır. Bu veriler doğrultusunda Şili % 1,8 oranı ile gelir vergisinin GSYİH' ya oranı en düşük olan ülkedir. Türkiye % 3,7 oranı ile gelir vergisinin GSYİH' ya oranı en düşük olan dördüncü ülkedir. Türkiye bu oranı ile Slovakya, Meksika ve Çekya ile çok yakın bir orana sahiptir. Gelir vergisinin GSYİH' ya oranı en yüksek olan ülkeler ise % 10 oranı ile Almanya, % 10.5 oranı ile Norveç, % 11,6 oranı ile Kanada, % 12,3 oranı ile Belçika ve son derece önemli bir fark olan % 24,4 ile Danimarka' dır.

Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/tax/tax-on-personal-income.htm> Erişim: 18.06.2018.

Grafik 3.2. Bazı OECD Ülkelerinde Gelir Vergisinin GSYİH' ya Oranı (2016)

Aşağıda Tablo 3.4. de 2000-2016 yılları arasında OECD ülkelerinde gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payı yer almaktadır. Bu oran OECD ortalamasında % 24 civarında olmasına rağmen Türkiye belirtilen yıllarda ortalamanın son derece altında yer almıştır.

Tablo 3.4. OECD Ülkelerinde Gerçek Kişilerin Kar Payı ve Sermaye Kazançları Üzerindeki Gelir Vergilerinin Toplam Vergi Gelirlerindeki Yüzdeler Payı

Ülke	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Avustralya	37,8	39,6	37,3	36,7	37,6	37,5	38,5	39,3	39,2	39,1	41,2	41,5	..
Avusturya	22,0	21,8	22,2	22,4	23,0	22,2	22,4	22,4	22,8	22,8	23,5	24,1	21,6
Belçika	31,4	29,0	28,0	27,8	28,5	28,4	28,2	28,2	27,8	28,5	28,8	28,3	27,8
Kanada	36,8	35,5	35,5	37,1	37,7	36,2	35,0	36,1	36,4	36,2	36,5	36,9	36,5
Şili	7,6	5,2	4,3	4,8	5,7	7,5	6,8	6,6	6,8	7,2	7,3	9,8	8,8
Çekya	12,9	12,3	11,7	11,7	10,6	10,7	10,2	10,6	10,6	10,7	10,8	10,7	11,1
Danimarka	52,7	50,0	51,4	52,8	53,9	56,0	51,9	51,7	51,1	54,5	54,1	55,2	53,0
Estonya	22,0	18,4	18,1	18,4	19,5	16,0	15,9	16,1	16,4	17,2	17,5	17,2	17,3
Finlandiya	30,6	30,6	30,3	30,2	30,8	31,1	29,5	29,2	29,3	29,3	30,6	30,2	29,6
Fransa	18,0	18,0	17,5	17,1	17,4	17,3	17,1	17,2	18,1	18,6	18,7	18,9	19,0
Almanya	25,3	23,1	24,2	25,0	26,5	25,2	24,3	24,7	25,8	26,0	26,2	26,5	26,6
Yunanistan	14,5	14,6	14,7	14,9	15,1	14,6	12,4	14,2	19,6	16,8	16,5	15,0	..
Macaristan	18,6	17,9	18,2	18,2	19,3	18,7	17,4	13,9	14,7	14,0	13,8	13,7	12,5
İzlanda	34,8	34,8	33,7	33,9	36,0	37,9	36,5	37,6	37,4	38,3	34,9	36,7	39,1
İrlanda	31,9	29,1	29,5	30,3	30,1	30,4	30,0	31,1	32,4	31,9	32,0	31,6	31,7
İsrail	29,1	21,8	22,0	22,5	21,6	19,6	18,0	17,9	18,0	17,7	18,3	19,4	19,8
İtalya	24,8	25,4	25,3	25,6	26,8	26,5	26,8	26,3	26,4	26,3	25,8	26,0	25,8
Japonya	21,1	18,3	18,4	19,6	19,9	20,0	18,6	18,4	18,6	19,2	18,9	18,9	..
Kore	14,6	13,3	15,2	16,7	15,0	14,1	14,2	14,7	15,0	15,3	16,3	17,2	17,6
Letonya	18,8	19,4	19,6	20,3	21,6	19,3	22,2	20,2	20,2	20,3	20,5	20,4	21,0
Lüksemburg	18,5	19,0	21,1	20,0	21,7	20,6	21,0	22,2	21,8	22,8	23,1	24,5	24,8
Meksika	..	17,2	17,1	16,6	17,7	17,8	17,7	18,3	19,4	19,2	21,0	20,6	..
Hollanda	15,1	17,6	17,8	18,7	18,2	22,1	21,5	20,8	19,4	18,8	18,7	20,5	18,7
Yeni Zelanda	43,1	41,1	40,7	42,1	40,7	41,1	37,7	37,0	37,7	37,9	38,6	38,1	37,6
Norveç	24,1	22,2	20,7	22,2	21,5	24,1	23,6	23,1	23,4	24,8	25,4	27,9	27,8
Polonya	13,2	13,0	13,7	15,0	15,5	14,5	13,9	13,6	13,9	14,0	14,3	14,4	14,5
Portekiz	17,4	16,5	16,4	16,8	17,1	18,5	17,6	18,4	18,3	22,6	22,5	21,2	19,9
Slovakya	9,9	9,5	9,9	9,9	10,5	9,7	9,4	9,9	10,3	9,6	9,6	9,7	10,2
Slovenya	15,0	14,3	15,0	14,7	15,8	15,8	15,1	15,3	15,4	14,0	14,0	14,0	14,2
İspanya	19,2	18,3	19,2	20,4	21,6	22,0	21,9	22,9	23,0	22,6	22,4	21,3	21,4
İsveç	33,2	31,6	31,9	30,9	29,8	28,8	27,9	27,5	28,0	28,4	28,6	29,1	30,0
İsviçre	29,8	32,6	31,5	31,7	31,1	31,8	31,9	31,0	31,6	31,2	31,0	31,1	31,2
Türkiye	22,2	14,7	15,6	17,0	16,5	16,4	14,0	13,5	14,4	13,9	14,7	14,6	14,6
Birleşik Krallık	29,0	28,7	28,9	29,8	30,3	30,4	28,7	28,0	27,5	27,6	27,3	27,7	27,3
Amerika Birleşik Devletleri	42,2	35,4	36,4	38,3	39,7	34,3	34,8	38,8	38,5	38,9	39,3	40,5	40,2
OECD-Ortalama	24,6	23,1	23,2	23,7	24,1	23,9	23,2	23,3	23,7	23,9	24,1	24,4	..

Kaynak: OECD, <https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=REV> Erişim: 03.07.2018.

Yukarıda yer alan Tablo 3.4. deki veriler doğrultusunda OECD ülkelerinde gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki yüzdeler paylarının 2016 yılında en yüksek olduğu ülkeler;

- Danimarka % 53 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu OECD ülkesidir.
- Amerika Birleşik Devletleri % 40,2 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu ikinci OECD ülkesidir.
- İzlanda % 39,1 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu üçüncü OECD ülkesidir.
- Yeni Zelanda % 37,6 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu dördüncü OECD ülkesidir.
- Kanada % 36,5 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu beşinci OECD ülkesidir.
- İrlanda % 31,7 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu altıncı OECD ülkesidir.
- İsviçre % 31,2 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu yedinci OECD ülkesidir.
- İsveç % 30,0 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en yüksek olduğu sekizinci OECD ülkesidir.

OECD ülkelerinde gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki paylarının 2016 yılında en düşük olduğu ülkeler;

- Şili % 8,8 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu birinci OECD ülkesidir.

- Slovakya % 10,2 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu ikinci OECD ülkesidir.
- Çekya % 11,1 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu üçüncü OECD ülkesidir.
- Macaristan % 12,5 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu dördüncü OECD ülkesidir
- Slovenya % 14,2 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu beşinci OECD ülkesidir.
- Polonya % 14,5 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu altıncı OECD ülkesidir.
- Türkiye ise % 14,6 oranı ile gerçek kişilerin kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki gelir vergilerinin, toplam vergi gelirlerindeki payın en düşük olduğu yedinci OECD ülkesi olarak sıralamada yerini almaktadır. Türk vergi sisteminde menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde istisnaların fazla olması kar payı ve sermaye kazançları üzerindeki vergilerin, toplam vergi gelirlerindeki payının az olmasında önemli bir etkiye sahiptir.

IV. BÖLÜM

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye ve OECD ülkelerinde menkul sermaye iratlarının vergilendirme uygulamaları bu tez çalışmasının temel konusunu oluşturmaktadır. Türkiye’de uzun yıllar menkul sermaye iratlarının vergilendirmesinde beyan esası uygulanmıştır. Ancak beyan esasında istenen sonuçların alınamamasının etkisi ile 5281 sayılı Kanunla GVK’da yapılan değişiklik ile kaynakta vergilendirme uygulamasına geçilmiştir. Beyan esası vergilendirmede çağdaş bir vergilendirme uygulaması olmakla birlikte mükelleflerin hak, yetki ve sorumluluklarının bilincinde olmasını gerektirmektedir. Bunun sağlanabilmesi için vergi mevzuatlarının sade, açık, anlaşılır ve birbirleri ile uyum içerisinde olması gerekmektedir. Ayrıca vergi sistemlerinin günümüzdeki uzun ve karmaşık yapısından arındırılarak, çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek etkinlikte olması gerekmektedir.

Vergi rejimleri sermayenin kaynaklarının dağılımını etkileyen en önemli faktörlerdendir. Vergi düzenlemeleri benzer gelir unsurlarını benzer şekilde vergilendirmelidir. Aynı türde menkul kıymetlerin vergilendirilmesindeki farklı beyan ve vergilendirme işlemleri vergilendirmeyi mükellef ve vergi kurumu açısından son derece karmaşık bir hale getirmektedir. Yatırım araçlarının seçimini etkileyen vergi kanunları tarafsız ve anlaşılır olmalı, bürokratik işlemleri azaltmalı, vergi kayıp ve kaçakçılığını önleyebilmeli, ayrıca vergi adaletsizliklerinin önlenmesi için bir yapıda olmalıdır.

Bankalar ve aracı kurumlar verginin doğru kesilmesinden sorumlu tutulmuş, ancak Gelir İdaresi Başkanlığı 01.01.2006 yılında yürürlüğe giren kanuna ilişkin açıklamalarını 30.12.2005 tarihinde yayımlanan tebliğ ile yapmıştır. İlgili kuruluşlar bilgi işlem alt yapısı ve uzman personelin çok kısa bir sürede tedariki durumunda kalmışlardır. Düzenleme ile ilgili kuruluşlara gerekli zaman tanınmamış olmasına rağmen, vergilerin doğru olarak kesilmesine dair sorumluluk bu finans kesimine yüklenmiştir. Bankalar kestikleri vergiler için uzman eleman istihdam etmek maliyetine katlanarak, Maliye Bakanlığı adına kamusal görev yükümlülüğü altına girmişlerdir. Bu durum kamu kurumlarının yetersizliği olarak algılanabilmektedir.

5281 sayılı Kanunla GVK’ya eklenen Geçici 67. Madde ile sermaye piyasası araçlarına uygulanacak kesinti oranı ilk düzenlemede tek oranlı olarak belirlenmiştir. Bu uygulama ile yatırımcıların karar verirken herhangi bir yatırım aracı lehine veya aleyhine

yönelmeyen uygulama hedeflenmiştir. Yatırımcıların her bir yatırım aracını vergisel avantajı nedeni ile değil, yatırım aracının kendi özelliklerine dayalı olarak alternatifler arasında yapması gerekmektedir. Ancak günümüzdeki uygulama ilk düzenlemeden oldukça farklılaşmıştır. Kanunda yapılan düzenlemeler vergi uygulamalarının tekdüzelikten karmaşaya yönelmesine yol açmıştır. Kesinti oranlarında yapılan değişiklikler vergilendirmede istikrarsız ve güvensiz bir ortama neden olmuştur. Bu durum özellikle uzun vadede yatırım yapmak, risk almak isteyen yerli ve yabancı yatırımcıları tedirgin etmektedir.

GVK'nın Geçici 67'nci Maddesi ile getirilen kaynakta vergilendirme esasında; vergi kayıp ve kaçağı en aza indirilmiş, daha hızlı ve daha çok gelir elde edilmesi sağlanmıştır. Ancak beyan esasına göre vergilerini ödeyen mükellefler, elde ettikleri gelirlerin vergisini bir sonraki yılda öderken, kaynakta vergi kesintisine tabi mükellefler ise vergisini geliri elde ettikleri anda ödemektedirler. Verginin farklı zamanlarda ödenmesi kaynakta vergi kesintisine tabi mükelleflerin zararına bir sonuç doğurabilmektedir. Ayrıca GVK'nın Geçici 67'nci Maddesi sonucunda: 01.01.2006 sonrası ve 31.12.2005 öncesi olmak üzere tasarruf araçlardan elde edilen gelirlerin vergilendirilmesinde iki ayrı uygulama ortaya çıkmıştır. Bu şekildeki farklı uygulamalar ise vergilendirmenin daha da karmaşık olmasına neden olmaktadır.

Ekonomik büyüme hiç kuşkusuz sağlıklı finans, para ve sermaye piyasası yoluyla sağlanabilecektir. Piyasalarının etkin işlemesi sağlanmalı, BİST' in geliştirilerek menkul kıymet piyasasının büyümesi için vergi teşviklerinin artırılması gerekmektedir. Finans piyasaları çok hızlı gelişmekte ve her geçen gün piyasalarda işlem gören finansal ürünler çeşitlenmektedir. Bu yeni finansal ürünlerin özellikleri ve yapılacak uygulamaları açıklamakta bazen mevcut kanun yetersiz kalabilmektedir. Düzenlemeler geçici maddeler, tebliğ ve sirküler yardımı ile yapılmaya çalışılmakta, bu durum vergilendirmeyi daha karmaşık ve anlaşılmaz hale getirmektedir. Menkul sermaye gelirlerinin vergilendirmesindeki temel vergi uygulaması düzenlemesi, kanunda GVK'ya eklenen geçici bir madde suretiyle yasaya eklenmiş ve 10 yıl süreyle geçerli olması planlanmıştır. Daha sonra sürenin dolması ile 5 yıl daha uzatılmıştır. Vergi uygulamasının süresi uzatılan geçici madde üzerinden uygulanması yatırımcıya güvensizlik vermektedir. Ayrıca yatırım araçlarına olan güvenin sağlanmasını da olumsuz etkilemektedir. Düzenlemeler geçici bir madde olarak değil, kalıcı olmak suretiyle GVK' da ayrı bir başlık altında düzenlenmeli ve GVK da diğer kanunlarla uyumlu olarak revize edilmelidir.

Finansal enstrümanların çeşitlenmesi ve uluslararası pazar yaklaşımının artması, vergi oranlarının düşük tutulduğu istikrarlı vergi ve hukuk düzeninin varlığını zorunlu kılmaktadır. Türkiye gelir vergisi oranı uygulamasında yüksek orandaki ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum diğer ülkelerle rekabette ve kayıt dışı ekonomi ile mücadelede Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir. Finansal sistemi büyütmek, kayıt dışılığı önleyebilmek için, para ve sermaye piyasası araçları kazançlarının düşük oranlı, sade ve kolay uygulanacak şekilde vergilendirilmesi gerekmektedir. Uluslararası sermaye hareketlerinin Türkiye'ye çekebilme ve tasarrufların yatırımlara dönüşmesini sağlayabilmek için Türk vergi sisteminin benzer kanunların bütünlük arz ettiği, daha basit ve anlaşılır sistematik bir düzenleme içermesi gerekmektedir. Düzensizlik ve karmaşanın hakim olduğu vergi sistemlerinin var olduğu Türkiye'de ve benzer vergi yapılarındaki ülkelere, sermayenin daha düşük oranlı ve daha basit şekilde vergilendirme yapısı olan ülkelere doğru kayması kaçınılmazdır. Türkiye'de vergilendirme rejimi muafiyetler, istisnalar ve özel vergi indirimlerinden mümkün olduğunca arınmış bir yapıya kavuşturulmalıdır. Ancak bu şekilde daha fazla vergi yükümlüsünü kazanarak vergi gelirlerini arttıracak bir yapıda olabilecektir

Menkul sermaye iratları üzerine uygulanan vergilerde oranlar oldukça farklılık arz etmektedir. Tasarruf araçları gelirlerine uygulanan yüksek vergi oranları, sermayenin vergi yükünün daha az olduğu ülkelere ve vergi teşviklerinin daha fazla olduğu ülkelere yönelmesine neden olmaktadır. Yüksek oranlı vergilendirme yatırım ve girişimin önündeki en önemli engellerdendir. Yatırımlarda belirsizliklerin azaltıldığı bir mali strateji oluşturulamadan, muafiyet ve istisnalar ile beklenen olumlu sonuçların elde edilmesi mümkün olmamaktadır. Türk vergi sisteminde vergi oranlarının yerli ve yabancı yatırımcıyı Türkiye'ye yöneltecek cazip oranlarda uygulanması gerekmektedir.

Sermaye faktörü ülke ekonomisinin büyümesinde son derece hayati önemdedir. Bu nedenle yabancı sermayeyi de ülkelere çekmeye çalışan pek çok OECD ülkesinin uzun dönemli yapılan sermaye yatırımı kazançlarından vergi almama yoluna gitmektedirler. Birçok ülke de uzun dönemli yapılan sermaye yatırımı kazançları için önemli vergi indirimleri yaparak, ülkelerin gelişmesinde önemli rolü bulunan sermayeyi piyasalarına çekmektedirler. Menkul sermaye gelirleri üzerindeki verginin azaltılması alım satımı etkileyerek ekonominin canlanmasını sağlamaktadır. Vergi yükündeki artış ülkelerin dışa açılmasını engellemekte ve globalleşme gücünü kırmaktadır. Uluslararası vergi rekabeti için vergilerin azaltılması son derece önem arz etmektedir. Vergi oranlarının düşürülmesinin

vergi gelirlerini azaltacağı düşünülebilir. Ancak yatırımların ve girişimcilerin önü açılacaktır. Yatırımlar yolu ile yerli ve yabancı sermayenin Türkiye'ye daha fazla çekilmesi büyümeyi sağlayacaktır ve bunun sonucu olarak faiz oranlarının düşürülmesi de sağlanabilecek ve bu durum ekonomik büyümeyi tetikleyecektir.

5. KAYNAKLAR

- Adanur, F. (2014). 2013 Takvim Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Tespitine İlişkin Esaslar. *Vergi Dünyası Dergisi*, sayı: 391, 126-136.
- Ak, S. (2000). Menkul Sermaye İratları ve Vergilendirilmesi. *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi*, Sayı: 142, 34-52.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı.
- Aksoy, A., ve Tanrıöven C. (2007). *Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aliyeva, B.,& Tağıyev, R. (2017). Sermaye Piyasası, Yatırım Araçlarında Riske Maruz Değer Uygulaması. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(5), 68-76.
- Arıkan, Z., ve Bahçe, A. (2011). OECD ve AB Üyesi Ülkelerde Vergi Sistemlerinin Stratejik Tasarımı: Karşılaştırmalı Ülke Analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(1), 27-80.
- Arıkan, Z., ve İnneci, A. (2016). Vergilendirilebilir Gelir ve Gelir Vergisinde Üniter Yapıyı Bozan Uygulamalar. *Sosyoekonomi Dergisi*, 24(30), 11-28.
- Armağan, R., ve Dikmen, S. (2015). İskandinav Ülkeleri Vergi Sistemleri ve Gelirlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 67-81.
- Armağan, R., ve İçmen, M. (2012). Vergi Rekabeti ve Türkiye'ye Yansıması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 145-172.
- Association Of International Life Offices. (2014). The Expatriate Financial Guide to Germany. 05.05.2018, <https://www.ailo.org/knowledge/guides/germany.pdf>
- Association Of International Life Offices. (2014). The Expatriate Financial Guide to the Spain. 08.05.2018, <https://www.ailo.org/knowledge/guides/spain.pdf>
- Association Of International Life Offices. (2014). The Expatriate Financial Guide to the France. 08.05.2018, <https://www.ailo.org/knowledge/guides/france.pdf>

- Association Of International Life Offices. (2014). The Expatriate Financial Guide to the UK. 11.05.2018, <https://www.ailo.org/knowledge/guides/uk.pdf>
- Association Of International Life Offices. (2014). The Expatriate Financial Guide to the Netherland. 18.05.2018, <https://www.ailo.org/knowledge/guides/netherlands.pdf>
- Association Of International Life Offices. (2014). The Expatriate Financial Guide to the Greece. 19.05.2018, <https://www.ailo.org/knowledge/guides/greece.pdf>
- Atabey, T., ve Akkurt, İ. (2018). Gelir Vergisi Rehberi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 354, 17-290.
- Atış, A., G. (2010). Türkiye'de Hane Halkının ve Finansal Kesimin Portföy Tercihleri. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 10(2), 525-540.
- Aydın, E. (1997). *Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları Açısından Sermaye Piyasası Araçlarının ve Kurumlarının Vergilendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bağdınlı, H. (2000). Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 138, 213-262.
- Bak, B. (2009). Borsa Opsiyon Sözleşmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(04), 39-75.
- Bankacılar Dergisi, (2003), Euro Alanında Repo Piyasasının Özellikleri. *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 44, 69-81.
- Başak, L. (2018). Gelir Vergisinde Münferit Beyannameye Gerek Var Mı. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 354, 9-15.
- Baykan O., G. (2016). *Türkiye’de Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi ve Bazı OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Bayrak, S. (2006). Menkul Kıymet Yatırım Fon ve Ortaklıklarının Vergilendirilmesi ve Vergilemede 2005-2006 Karşılaştırması. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 209, 62-6.

- Bayraktar, S., K. (1994). *Türkiye'de Sermaye Piyasası Araçlarının Vergilendirilmesi*. İstanbul: İMKB Yayınları.
- Benli, A. (2010). Menkul Kıymetler Yatırım Fonu Katılma Belgelerinden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 343, 131-138.
- Bildirici, Z. (1995). *Türk Vergi Sistemi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Büyükkakın, F., ve Önyılmaz, O. (2012). Faizsiz Finansman Bonosu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(7), 1-16.
- Can, H., ve Güner, S. (1999). *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cantumur, U. (2008). *Menkul Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi ve Türkiye Örneği*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ceylan, A., ve Korkmaz, T. (2000). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Ceylan, A., ve Korkmaz, T. (2015). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi* (7. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Coşkun, Y. (2012). Repo ve Ters Repo Düzenlemeleri: Banker Krizi Sonrası Ortaya Çıkışı ve Finansal Başarısızlık Dersleri Işığında Politika Önerileri. *Business & Economics Research Journal*, 3(1), 59-90.
- Çeker, M. (2006). Offshore Hesaplar ve Bankaların Sorumluluğu. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 95-107.
- Çelik, M., ve Gönen S. (2006). Sermaye Piyasası Kanunu ve Vergi Usul Kanunu Açısından Menkul Kıymetlerin İncelenmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 210, 143-154.
- Çelikkaya, A. (2010). OECD Ülkelerinde 1980 Sonrası Gelir Vergisi Reformlarının Değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 143-176.
- Deloitte. (2018). International Tax Belgium Highlights. 28.05.2018, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-belgiumhighlights-2018.pdf>

- Deloitte. (2018). International Tax Denmark Highlights. 15.05.2018, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-denmarkhighlights-2018.pdf>
- Deloitte. (2018). International Tax Finland Highlights. 18.05.2018, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-finlandhighlights-2018.pdf>
- Deloitte. (2018). International Tax Greece Highlights. 07.05.2018, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-greecehighlights-2018.pdf?nc=1>
- Deloitte. (2018). Withholding Tax Rates 2018, 30.06.2018, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-withholding-tax-rates.pdf>
- Demir, M., ve Sever, E. (2017). Vergi Gelirleri Ekonomik Büyüme İlişkisi: OECD Ülkelerine İlişkin Panel Veri Analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 51-66.
- Demir, Ş. (2013). Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçlarının Elden Çıkarılmasından ve Elde Tutulmasından Sağlanan Gelirlerin Gelir Vergisi Kanunu'nun 67'nci Maddesi Kapsamında Vergilendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 294, 11-21.
- Diliçıkık, A. (2014). Gelir Vergisine Konu Kazanç ve İratlar Üzerinden Yapılacak Tevkifatlar. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 391,145-156.
- Doğan, C. (2008). *Türk Vergi Sisteminde Menkul Kıymetlerin Vergilendirilmesi Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Doğan, U. (2012). *Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Dulupçu, M. A. (1996). Küresel Menkul Kıymet Takas ve Saklama Sisteminde Euroclear'ın Yeri ve Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 230-256.
- Durak, G. (2006). 5527 Sayılı Kanun Sonrasında Menkul Kıymet Gelirlerinde Tevkifat Uygulaması. *Vergi Sorunları Dergisi*, 1-7.
- Erdoğan, O., ve Özer L. (1998). *Sermaye Piyasasında Kurumsal Yatırımcılar*. İstanbul: İMKB Yayınları.
- Erdönmez, P., A. (2006). Aktif Menkul Kıymetleştirmesi. *Bankacılar Dergisi*, Sayı 57, 75-84.
- Ernst & Young Global Limited. (2018). Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi. 30.05.2018, http://www.vergidegundem.com/documents/10156/4738729/MenkulKiy met_2018.pdf/9751123f-c147-4fb0-bd19-676db921d95f
- Ersoy, M., H. (2007). *Bankalar Muhasebe Düzeninde Menkul Sermaye Gelirinin Vergilendirilmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Gacar, A. (2009). *Yatırımcılar Açısından Hisse Senedi Değerlemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gelir İdaresi Başkanlığı 2017 Faaliyet Raporu. 20.06.2018, http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2017/2017_faaliyet_raporu.pdf
- Gov. UK. Money And Tax A to Z. 10.06.2018, <https://www.gov.uk/browse/tax>
- Göker, C. (2013). Menkul Sermaye İratlarındaki Vergi Tevkifatı Oranlarında Yapılan Değişikliklerin Amaçları Bakımından Değerlendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 295, 186-190.
- Gündüz, L., ve Tural M. (1995). *Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi: Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Öneri*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

- Güngörmüş, A., H. (2006). Uluslararası Piyasalardaki Gelişime Paralel Olarak Günümüzde Kullanılan Finansman Teknikleri, Erişim 25.05.2018 http://www.geocities.ws/ceteris_tr2/ah_gungormus3.pdf
- Hernandez, P., & Rodriguez, D., L. (2014). Estructura Impositiva y Capacidad Reaudatoria En Espana: Un Analisis Comparado Con La Ue, *Documentos Ocasionales Banco De Espana*, No: 1406, 1-43.
- Işık, A., Ay, H., Meriç, M., ve Baran, T. (2011). Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminde Vergisel Avantajlar ve Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 25-45
- İMKB, (2006). *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu* (19. Baskı). İstanbul: İMKB Yayınları.
- İneli, E. (2012). Gerçek Kişilerce 2011 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi ve Beyanı. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 367, 119-132.
- İnneci, A. (2016). Menkul Kıymet ve Diğer Sermaye Piyasası Araçlarının Vergilendirilmesinde Mükellef Lehine Bir Uygulama: İhtiyari Beyan Esası. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 338, 141-147.
- Karabıyık, L., ve Anbar, A. (2010). *Sermaye Piyasası ve Yatırım Analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Karaşin A., G. (1987). *Sermaye Piyasası Analizleri* (2. Baskı). Ankara: SPK Yayınları.
- Kaya, Y., T. (2002). Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000, MSPD Çalışma Raporları 2002/1, *Bankacılar Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, 1-16.
- Kayalidere, G., ve Özcan, P., M. (2012). Gelir Vergisi Açısından Vergi Harcamalarının Analizi: Türkiye ve Bazı OECD Ülke Örnekleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 341-366.
- Kaygusuzoğlu, M. (2011). Finansal Türev Ürünlerden Forward Sözleşmeleri ve Muhasebe İşlemleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 137-149.

- Kırman, A. (1999). *Yatırım Fonları, Katılma Belgeleri ve Vergilendirme Esasları*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Kocaer, Ş. (2007). Yıllık Beyanname İle Beyan Edilecek Gelir Unsurlarının Tespitinde "Vergiye Tabi Gelir Toplamı" Kavramı. *Vergi Dünyası Dergisi*, 1-10.
- Koçtürk, O., M. (2006). Türkiye’de Kooperatiflerin Vergilendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 119-136.
- Korkmaz, T. (2001). Yeni Gelişmekte Olan Sermaye Piyasalarına Yatırım ve Türev Ürünlerin Rolü. *İMKB Dergisi*, 17(2001), 69-100.
- Korkmaz, T., ve Çevik, E., İ., ve Birkan, E. (2010). Finansal Dışa Açıklığın Ekonomik Büyüme ve Finansal Krizler Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Journal of Yaşar University*, 5(17), 2821-2831.
- Leibfritz, W., & O’Brien, P. (2005). The French Tax System: Main Characteristics, Recent Developments and Some Considerations For Reform. *Economics Department Working Papers*, No. 439, 1-42.
- Ministry of Finance Japan. (2017). Japanese Tax System. 03.07.2018, <https://www.mof.go.jp/english/jgbs/topics/individual/guideb.htm>
- New Zealand Immigration. (2018). 23.05.2018, <https://www.newzealandnow.govt.nz/living-in-nz/money-tax/nz-tax-system>
- OECD. (2018). Central Government Personal Income Tax Rates. 18.06.2018 <http://www.oecd.org/tax/tax-policy/tax-database.htm>
- OECD. (2018). Tax On Personal Income. 01.07.2018 <https://data.oecd.org/tax/tax-on-personal-income.htm>
- OECD. (2018). Taxes On Income, Profits and Capital Gains of Individual. 03.07.2018. <https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=REV>
- Öz Yılmaz, T. (2012). Menkul Sermaye İratlarının Beyanı. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 282, 153-167.

- Public Finances Directorate General. (2016). Overview of The French Tax Sysyem 2016, 09.06.2018,http://www.impots.gouv.fr/portal/deploiement/p1/fichedescriptive_1006/fichedescriptive_1006.pdf).
- Rodriguez, C., & Alonso, M. (2014). Spanish Reform Its Tax Regime, Erişim:30.05.2018 <https://www.dlapiper.com/es/spain/insights/publications/2014/12/international-tax-news-dec-2014/spain-reforms-its-tax-regime/>
- Sarıkamış, C., Ceylan A., Aydın, N., ve Coşkun, M. (2011). *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Sarılı, M., A. (2012). *Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması*. Ankara: Hermes Tanıtım Ofset Baskı Hizmetleri Ltd. şti. Yayını.
- Sarılı, M., A. (2018) *Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Hermes Tanıtım Ofset Baskı Hizmetleri Ltd. şti.
- Sherlock, F., M., & Marples, J., D. (2018). Overview of the Federal Tax System in 2018, Erişim: 30.05.2018, <https://fas.org/sgp/crs/misc/R45145.pdf>
- Spain Accountants. (2018). Rates and allowance Spain. 15.06.2018, <http://www.spainaccountants.com/rates.html>)
- Swank, D., & Steinmo, S. (2002). The New Political Economy of Taxation in Advanced Capitalist Democracies, *American Journal of Political Science*, 46(3), 642-655.
- şahin, S. (2011). *Para Politikalarının Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- şenyüz, D. (2007). *Türk Vergi Sistemi Dersleri* (4. Baskı). Bursa: Ekin Kitapevi.
- Tan, M. (2006). Geçici 67'nci Madde Kapsamında Tevkifata Tabi Tutulmayacak Olan Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesindeki Esaslar. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 210, 98-107.
- Tekin, A. (2002). Gelir Vergisi Uygulamasında Menkul Sermaye İradı Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 115-131.

- Tekin, A. (2015). Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 1-26.
- Tekin, C. (2005). 2006-2015 Yılları Arasında Elde Edilen Mevduat Faizi ve Repo Gelirlerinin Vergilendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 206, 72-81.
- Telçeken, N. (2007). *Türkiye Sermaye Piyasasında Tasarruf Araçlarının Vergilendirilmesi ve Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temizyürek, O. (2008). 01.01.2006 Sonrası Menkul Kıymetler Yatırım Fonu Katılma Belgelerinden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, 1-9.
- The Complete Worldwide Tax & Finance Site. (2015). Japan Income Taxes and Tax Laws. 17.06.2018, http://www.worldwide-tax.com/japan/japan_tax.asp
- The Complete Worldwide Tax & Finance Site. (2018). Finland Income Taxes and Tax Laws. 27.06.2018, http://www.worldwide-tax.com/finland/finland_tax.asp
- The Complete Worldwide Tax & Finance Site. (2018). France Tax and French Tax Laws.13.06.2018, <http://www.worldwide-tax.com/france/french-tax.asp>
- Tok, A. (2009). *İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler*. Yeterlilik Etüdü, Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Ankara. (Yeterlilik Tezi)
- Topsakal, M. (2007). *Türk Vergi Sisteminde Vergiyi Doğuran Olay*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toroslu, M., V. (1998) Repo-Ters Repo İşlemleri ve Muhasebesi. *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı:42, 50-58.
- Tuncay, M., ve Eşgünoğlu, M. (2017). Menkul Kıymetlerle İlgili Vergi Düzenlemelerinin Sermaye Piyasaları Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (19), 149-170.
- Türkay, İ. (2013). Yıllık Beyanname Verilmeyecek Gelirler. *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 294, 119-131.

- Türker, H. (2010). *İslami Finans Sisteminde Finansal Aracılık*. Yeterlilik Etüdü, Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Ankara.
- Türkmen, C. (2015). 2014 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi ve Beyanı. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 403, 185-195.
- Uyar, Ş., ve Abay, K. (2013) Gerçek Kişilerce 2012 Yılında Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi ve Beyanı. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 379, 66-81.
- Vatansever, N. (2011). Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Uygulaması. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 259-274.
- Yıldırım, O., ve Tek, N. (2004). *Finansal Muhasebe*. İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Yurdadoğ, V., ve Albayrak M. (2017). OECD Ülkelerinde Vergi Rekabeti. *Sosyoekonomi Dergisi*, 25(32), 121-148.
- Zengin, E. (2006). *Hisse Senetleri Portföylerinin Yönetiminde Pratik Yaklaşımlar ve İMKB Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Beynaz ARI

Doğum Yeri ve Tarihi : Kırcaali / 10.02.1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : ADÜ Nazilli İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü

Lisansüstü Öğrenimi : ADÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye (Aydın İktisat) Anabilim Dalı Maliye ve Vergi Uygulamaları Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi : ADÜ Kamu Personeli

İletişim

e-posta Adresi : beynaz@hotmail.com

Tarih : 25.07.2018